

FINANSMINISTERIET

Ekonomisk översikt

Hösten 2016

Finansministeriets publikationer – 31b/2016

Ekonomiska utsikter

FINANSMINISTERIET

Ekonomisk översikt

Hösten 2016

Finansministeriets publikationer – 31b/2016

FINANSMINISTERIET

PB 28 (Snellmansgatan 1 A) 00023 STATSRÅDET

Telefon 0295 16001 (växeln)

Internet: www.finansministeriet.fi

Ombrytning: Statsrådets förvaltningsenhet/Anitta Türkkan

Helsingfors 2016

Presentationsblad

Utgivare och datum	Finansministeriet, september 2016	
Författare	Finansministeriets ekonomiska avdelning	
Publikationens titel	Ekonomisk översikt, hösten 2016	
Publikationens andra versioner	Publikationens språkversioner: finska: Taloudellinen katsaus, syksy 2016 (31a/2015) engelska: Economic Survey, Autumn 2016 (31c/2015)	
Publikationsserie och nummer	Finansministeriets publikationer 31b/2016	
Beställningar/distribution	Publikationen finns i PDF-format på www.vm.fi/svenska .	
ISBN 978-952-251-794-4 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sidor 98	Språk Svenska

Sammandrag

Enligt prognosen växer Finlands ekonomi i år med 1,1 % jämfört med föregående år. De följande två åren håller sig tillväxten kring 1 % och under hela prognosperioden stannar den kumulativa tillväxten på endast cirka 3 %.

Trots den försiktiga ekonomiska återhämtningen förblir Finlands ekonomiska läge svagt de närmaste åren. Enligt prognosen kommer BNP 2018 fortfarande att vara cirka 3 % mindre än 2008 och industriproduktionen ligger samma år 2018 på en nivå som är något mer än en femtedel sämre än för tio år sedan. Exporten utvecklas fortfarande stillsammare än världshandeln och Finland fortsätter således att förlora marknadsandelar inom den internationella handeln.

De närmaste åren bärs den ekonomiska aktiviteten fortfarande främst av den privata konsumtionen och investeringarna. På medellång sikt stannar produktionspotentialens tillväxt, som beskriver ekonomins produktionsmöjligheter, klart under 1 %.

Världsekonomin och världshandelns tillväxtutsikter har försämrats på senare tid. Världshandeln ökar med endast 2 % i år, så tillväxten är 1 procentenhet lägre än världsekonomin tillväxt.

Storbritanniens utträde ur EU innebär en negativ chock som i första hand berör landet självt. Den ekonomiska tillväxten i Storbritannien kommer att avta klart inom den närmaste framtiden.

Finlands offentliga finanser fortsätter att uppvisa ett underskott till utgången av årtiondet. Olika regeringar har riktat omfattande anpassningsåtgärder mot de offentliga finanserna, men ändå har underskottet inte krympt märkbart. Den långsamma ekonomiska tillväxten ger inte tillräckligt med skatteinkomster för att finansiera de offentliga utgifterna.

Förord

I översikten presenteras prognosen om den ekonomiska utvecklingen under 2016–2018. Vid sidan av den ekonomiska prognosen på kort sikt ingår också en kalkyl över den ekonomiska utvecklingen på medellång sikt fram till 2020.

Prognosen och den utvecklingskalkylen i översikten har utarbetats av ekonomiska avdelningen på ett oberoende sätt och utifrån lagen om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i fördraget om stabilitet, samordning och styrning inom Ekonomiska och monetära unionen och om tillämpning av fördraget samt om kraven på de fleråriga ramarna för de offentliga finanserna (869/2012).

Granskningen i översikten bygger på de preliminära uppgifterna om nationalräkenskaperna för 2015 som Statistikcentralen gett ut i juli 2016 samt annan offentlig statistik som stått till buds före den 2 september 2016.

Helsingfors, september 2016

Finansministeriets ekonomiska avdelning

Markus Sovala
Avdelningschef, överdirektör

Mikko Spolander
Finansråd,
stabilitetsenheten
(offentlig ekonomi)

Källa för informationen om den faktiska utvecklingen: Statistikcentralen, om inget annat nämns

SYMBOLERNA SOM ANVÄNTS I TABELLERNA

-	Ingenting att informera om
0	Storheten mindre än hälften av enheten som använts
..	
.	Ingen information har erhållits
**	Prognos
CPB	CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis
HWWI	Hamburgisches WeltWirtschafts Institut
IMF	Internationella Valutafonden
SHM	Social- och hälsovårdsministeriet
FM	Finansministeriet

Varje siffra i tabellen har avrundats skilt.

Innehåll

Sammandrag	11
1 Ekonomiska utsikter	25
1.1 Den internationella ekonomin	25
1.2 Utrikeshandeln	37
1.3 Den inhemska efterfrågan.....	40
1.3.1 Den privata konsumtionen	40
1.3.2 Den offentliga konsumtionen	43
1.3.3 De privata investeringarna	45
1.3.4 De offentliga investeringarna	49
1.4 Den inhemska produktionen	50
1.4.1 Totalproduktionen	50
1.4.2 Förädlingen.....	52
1.4.3 Tjänsterna.....	54
1.5 Arbetskraften	58
1.6 Inkomsterna, kostnaderna och priserna.....	60
1.6.1 Nationalinkomsten	60
1.6.2 Lönerna	61
1.6.3 Konsumentpriserna	62
2 Den ekonomiska politiken och den offentliga ekonomin	65
2.1 Den offentliga sektorn totalt.....	65
2.1.1 Bedömningarna av finanspolitikens verkningar	69
2.1.2 Den offentliga sektorns skuld	71
2.2 Statsfinanserna.....	73
2.2.1 Utgifterna inom statsfinanserna.....	75
2.2.2 Inkomsterna inom statsfinanserna	78
2.2.3 Budgetekonomin och nationalräkenskaperna	81

2.3	Lokalförvaltningen.....	82
2.4	Socialskyddsfonderna	87
2.4.1	Arbetspensionsfonderna	87
2.4.2	De övriga socialskyddsfonderna.....	89
2.5	Den offentliga ekonomins långsiktiga hållbarhet.....	91

Bilagetabeller	93
-----------------------------	----

Ramarna

Kalkyler över anpassningen av de offentliga finanserna med hjälp av statsfinansiella regler i Kooma-modellen.....	16
Hur beaktas konkurrenskraftsavtalet i prognosen?.....	21
Brexit	31
Företagens konkurrensförmåga i ljuset av enkätresultat	56
Som en skata på tjärat tak – Finland och EU:s statsfinansiella regler	70
Budgeten för 2017 och ramarna för statsfinanserna	76

Sammandrag

De ekonomiska konjunkturutsikterna 2015–2017

Enligt Statistikcentralens senast offentliggjorda statistik växte Finlands samhällsekonomi med 0,2 % i fjol efter tre recessionsår. Den huvudsakliga källan för den synnerligen dämpade tillväxten var den inhemska efterfrågan.

Enligt prognosen växer Finlands ekonomi i år med 1,1 % jämfört med föregående år. De följande två åren håller sig tillväxten kring 1 % och under hela prognosperioden stannar den kumulativa tillväxten på endast cirka 3 %.

Trots den försiktiga ekonomiska återhämtningen förblir Finlands ekonomiska läge svagt de närmaste åren. Enligt prognosen kommer BNP 2018 fortfarande att vara cirka 3 % mindre än 2008 och industriproduktionen ligger samma år 2018 på en nivå som är något mer än en femtedel sämre än för tio år sedan. Exporten utvecklas fortfarande stillsammare än världshandeln och Finland fortsätter således att förlora marknadsandelar inom den internationella handeln.

De närmaste åren bärs den ekonomiska aktiviteten fortfarande främst av den privata konsumtionen och investeringarna. På medellång sikt stannar produktionspotentialens tillväxt, som beskriver ekonomins produktionsmöjligheter, klart under 1 %.

Världsekonomin och världshandelns tillväxtutsikter har försämrats på senare tid. Världshandeln ökar i år med endast 2 %, så tillväxten är 1 procentenhet lägre än världsekonomin tillväxt. Världshandeln förutspås återhämta sig något men även i slutet av prognosperioden stannar tillväxten på 4 %. Kinas utsikter för ekonomisk tillväxt har försämrats ytterligare och tillväxttakten avtar till 6 % 2018. Den avtagande ekonomiska tillväxten i Kina avspeglas i andra tillväxtekonomier särskilt på grund av att efterfrågan på råvaror utvecklas långsammare än tidigare. Den kinesiska aktiemarknadens utveckling har väckt osäkerhet på senaste tid, men den lokala marknadens struktur och funktion avviker avsevärt från den västerländska, och den beskriver inte realekonomins utveckling på samma sätt. Ingen snabb återhämtning kan skönjas i den ryska ekonomins utveckling. Importen fortsätter att krympa och de strukturförändringar som vore nödvändiga för att sanera ekonomin låter vänta på sig.

Ekonomierna i många handelspartner som är viktiga för Finland förutspås utvecklas mycket gynnsamt. Den ekonomiska utvecklingen i Sverige är fortsatt snabb. I år förutspås tillväxten bli över 3 % och de följande två åren fortsätter tillväxten att vara klart snabbare än den genomsnittliga tillväxten i EU-området. I euroområdet har en måttlig ekonomisk tillväxt kommit i gång och den kumulativa tillväxten blir cirka 4 % under prognosperioden.

I Förenta staterna avtar den ekonomiska tillväxten något i år och stannar på 1,7 %. Åren 2017 och 2018 förutspås dock den ekonomiska tillväxten stiga till över 2 %. Storbritanniens utträde ur EU innebär en negativ chock som i första hand berör landet självt. Den ekonomiska tillväxten i Storbritannien kommer att avta klart inom den närmaste framtiden och detta påverkar också i någon mån handelspartnerns ekonomiska utveckling. Det är dock fortfarande mycket svårt att bedöma de realekonomiska effekterna, eftersom förhandlingarna om utträdet börjar först senare.

Centralbankernas penningpolitik är tillväxtstödande. Europeiska centralbanken har utvidgat sina exceptionella penningpolitiska operationer ytterligare och kommer också att behålla historiskt låga styrräntor under hela prognosperioden. De korta räntorna förblir negativa under hela prognosperioden och medelräntan under tio år stannar på 1 % 2018.

Eurons dollarkurs beräknas hålla sig kring sin nuvarande nivå 1,1 under hela prognosperioden. Inom Finlands export används euron och dollarn till 80 % som avtalsvaluta. Det låga priset på energi, i synnerhet olja, främjar tillväxtutsikterna för energiintensiva ekonomier, så som Finlands. Den kraftigaste prissänkningen på energi och råvaror är förbi och för oljans del börjar priset stiga mycket försiktigt. För priserna på råvaror som industrin använder finns inget höjningstryck i sikte.

Inkomstnivåns utveckling är viktig för konkurrenskraften och den inverkar också på den inhemska kostnadsutvecklingen. I år stiger de nominella inkomsterna i en takt av något över 1 %, men i och med konkurrenskraftsavtalet stiger inkomstnivåindex nästa år mindre än 1 % och arbetsgivarnas socialskyddsavgifter sjunker med cirka 7 %. Den prognostiserade utvecklingen innebär att vår kostnadskonkurrensförmåga förbättras jämfört med till exempel Sverige och Tyskland.

I år förutspås Finlands BNP växa med 1,1 %. Bakom den måttfulla tillväxten ligger i första hand den privata konsumtionens och investeringarnas gynnsamma utveckling. Den privata konsumtionen ökar med 1,2 % jämfört med i fjol i första hand tack vare den gynnsamma utvecklingen av hushållens realinkomster och vändningen till det bättre på arbetsmarknaden. Det blir ingen stor förändring i hushållens skuldsättning och sparkvoten minskar något. De privata investeringarna förutspås öka med 4,3 % och tillväxtunderlaget är brett, eftersom endast FoU-investeringarna minskar. Bostadsbyggnadsinvesteringarna ökar med 9 % från föregående år och övriga husbyggnadsinvesteringar med något över 7 %.

Nettoexportens tillväxtkontribution är klart negativ eftersom importen ökar mera än exporten. I år ökar importen med 2 %, och den påskyndas av att investeringarna och konsumtionsefterfrågan växer. Exporten förutspås öka med endast 1,0 % och Finland fortsätter således att förlora marknadsandelar inom världshandeln. I år förutspås bytesbalansen uppvisa ett lätt överskott.

Industriproduktionens nedgång fortsätter. Industriproduktionen förutspås minska 2,2 % jämfört med föregående år. Tjänsteproduktionen ökar med mindre än 1 %, så helhetsbilden av årets produktion är mycket dämpad. Sysselsättningsgraden förutspås stiga till 68,5 %. Arbetslöshetsgradens trend visar en försiktig nedgång och arbetslöshetsgradens årsmedeltal blir 9 %. Antalet långtidsarbetslösa fortsätter att öka. Konsumentpriserna fortsätter att stiga återhållsamt, endast 0,4 %.

Tillväxten förutspås bli 0,9 % 2017. Bakom tillväxten ligger fortfarande investeringarnas gynnsamma utveckling och den privata konsumtionen. Exporten återhämtar sig i världshandelns kölvatten men tillväxten är fortfarande historiskt dämpad. Exporten ökar något snabbare än importen, så nettoexportens kontribution blir lätt positiv. De privata investeringarna fortsätter att utvecklas gynnsamt även om den kraftigaste uppgången inom byggnadsinvesteringarna redan är över. Å andra sidan ökar investeringarna i maskiner och anordningar och även FoU-investeringarna börjar växa.

Den privata konsumtionsökningen avtar något och är 0,7 %, men den förblir tämligen stark jämfört med utvecklingen av de disponibla inkomsterna. Till följd av konkurrenskraftsavtalet förutspås de nominella inkomsterna stiga endast 0,8 %. Det förbättrade sysselsättningsläget bidrar till att stöda den privata konsumtionen. Industriproduktionen förutspås äntligen vända i en uppgång på cirka 2 % framför allt tack vare metallindustrin. Inom tjänsteproduktionen finns ingen betydande återhämtning i sikte. Antalet sysselsatta ökar med 0,3 % och arbetslöshetsgraden beräknas sjunka till 8,8 %. Konsumentprisernas uppgång tilltar till 1,1 %.

Under prognosperiodens sista år blir den ekonomiska tillväxten 1,1 %. Helhetsbilden av 2016 – 2018 är mycket dämpad vad gäller den ekonomiska tillväxten. Orsaken till den låga tillväxten är att exportutvecklingen är svag under hela perioden. På kort sikt upprätthåller den inhemska efterfrågeutvecklingen den ekonomiska tillväxten, men i en liten öppen ekonomi är det ändå inte tillräckligt för att skapa förutsättningar för en snabbare tillväxt än den prognostiserade. För ekonomisk tillväxt och den internationella arbetsfördelningen bakom dem krävs också en konkurrenskraftig exportsektor.

Enligt prognosbilden stannar den kumulativa tillväxten 2016 – 2018 på endast cirka 3 % och BNP är fortfarande mindre än 2008. Det ekonomiska läget i Finland är alltså svagt och står inför ännu större utmaningar än vad man bedömt tidigare. Under prognoshorisonten växer Finlands ekonomi något snabbare än den potentiella produktionen, så det negativa produktionsgapet krymper.

Finlands offentliga finanser fortsätter att uppvisa ett underskott under prognosperioden trots olika regeringars anpassningsåtgärder. Underskottet krymper dock så småningom. Den långsamma tillväxten ger inte tillräckligt med skatteinkomster för att finansiera de offentliga utgifterna och dessutom ökar de offentliga utgifterna då befolkningen blir äldre. Staten är den sektor som uppvisar störst underskott inom de offentliga finanserna. Skatteuttaget, alltså skatterna i relation till BNP, sjunker de närmaste åren. Konkurrenskraftsavtalet sänker skatteuttaget kännbart. Även utgiftsgraden sjunker under prognosperioden.

Den offentliga skulden i förhållande till BNP har länge ökat oavbrutet och skuldförhållandet vänder först i slutet av årtiondet. Den offentliga skulden överskred i fjol gränsen 60 % enligt EU-fördraget och skuldförhållandet håller sig över denna gräns till utgången av årtiondet.

Riskerna enligt prognosen är fortfarande negativa på den internationella ekonomins sida. I Kina har i synnerhet den privata sektorn fortsatt att skuldsätta sig i snabb takt. Den avtagande tillväxten och strukturförändringen i Kina kan också medföra större svårigheter än prognostiserat särskilt för tillväxtekonomierna. Även i euroområdet är riskerna fortfarande till övervägande del negativa och det är mycket svårt att bedöma de ekonomiska konsekvenserna av Brexit. Det ekonomiska läget i Ryssland förblir svagt. Den politiska spänningen ökar igen och kan fördjupa recessionen i Ryssland ytterligare.

Även på finansmarknaden torde osäkerheten fortsätta. Banksektorns situation till exempel i Italien och delvis också i Tyskland inger oro och smittorisken är uppenbar. De utförda stresstesterna kommer inte att helt undanröja osäkerheten för banksektorns del. Det är omöjligt att helt bedöma följderna av den exceptionella penningpolitiken. I vart fall leder den lätta penningpolitiken till ökad risktagningsbenägenhet och placeringsflödena har styrts till bostads- och aktiemarknaden delvis på grund av den låga kreditefterfrågan.

De inhemska riskerna hänför sig till realekonomins utveckling och arbetsmarknaden. Finlands ekonomiska tillväxt har varit bedrövlig de senaste åren och även de två följande åren är den lägre än i konkurrentländerna. Med ett ekonomiskt tillväxtspår liknande det som prognostiserats kommer den finländska ekonomin att vara känslig för negativa chocker och dessutom är tillväxten inte tillräcklig för att väsentligt förbättra läget på arbetsmarknaden. I ljuset av prognosen kommer regeringens sysselsättningsmål inte att nås och den växande långtids- och strukturella arbetslösheten kommer att lämna efter sig ett långvarigt samhällsekonomiskt problem. En ekonomisk utveckling enligt prognosen kommer inte att förbättra Finlands offentliga finanser väsentligt.

På den ekonomisk-politiska sidan borde reformer som genuint påverkar hushållens och företagens beteende komma i första hand. Den icke-aktiva befolkningen är för stor och matchningen på arbetsmarknaden borde förbättras. Insatsernas prisnivå och prisutveckling inverkar på företagets placering och produktionsnivå. På en konkurrensutsatt marknad kommer dessa faktorer att framhävas ytterligare och detta borde beaktas när den ekonomiska politiken bereds.

På grund av de svaga ekonomiska utsikterna kommer man att följa den ekonomiska utvecklingen i Finland och Finlands ekonomisk-politiska linje mycket noga även utanför landets gränser. Utomstående observatörers bedömningar inverkar också på hur den ekonomiska omvärlden kommer att utformas.

Tabell 1. Centrala prognostal

	2015 md euro	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
		procentuell volymförändring					
BNP till marknadspris	209	-0,8	-0,7	0,2	1,1	0,9	1,1
Import	78	0,5	-0,2	1,9	2,0	2,9	3,6
Totalutbud	287	-0,4	-0,6	0,7	1,3	1,4	1,8
Export	77	1,1	-1,7	-0,2	1,0	3,0	3,8
Konsumtion	167	0,0	0,3	1,1	0,8	0,1	0,4
privat	116	-0,5	0,6	1,5	1,2	0,7	0,6
offentlig	51	1,1	-0,5	0,4	-0,1	-1,3	0,0
Investeringar	43	-4,9	-2,5	0,7	4,3	3,3	2,9
privata	35	-6,6	-3,4	2,2	4,3	3,9	3,8
offentliga	8	2,6	0,9	-5,1	4,3	0,6	-0,8
Totalefterfrågan	288	-0,4	-0,6	1,0	1,3	1,4	1,8
inhemska efterfrågan	211	-1,1	-0,1	1,4	1,5	0,9	1,1
		2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
BNP, md euro		203	205	209	213	218	223
Tjänster, volymförändring, %		-1,4	-0,5	0,8	0,8	0,8	0,9
Industri, volymförändring, %		0,0	-0,5	-2,5	-2,2	1,9	2,6
Arbetets produktivitet, förändring, %		0,5	-0,1	0,2	0,0	-0,3	1,0
Sysselsatta, förändring, %		-1,0	-0,4	-0,4	0,4	0,3	0,5
Sysselsättningsgrad, %		68,5	68,3	68,1	68,5	68,8	69,3
Arbetslöshetsgrad, %		8,2	8,7	9,4	9,0	8,8	8,5
Konsumentprisindex, förändring, %		1,5	1,0	-0,2	0,4	1,1	1,3
Förtjänstnivåindex, förändring, %		2,1	1,4	1,3	1,2	0,8	1,2
Bytesbalans, md euro		-3,3	-1,9	0,3	0,6	0,7	0,7
Bytesbalans, i förhållande till BNP, %		-1,6	-0,9	0,1	0,3	0,3	0,3
Korta räntor (3 mån. Euribor), %		0,2	0,2	0,0	-0,3	-0,3	-0,1
Långa räntor (statens obligationer, 10 år), %		1,9	1,4	0,7	0,3	0,4	1,0
Offentliga utgifter, i förhållande till BNP, %		57,5	58,1	57,7	57,4	56,6	55,9
Skattegrad, i förhållande till BNP, %		43,7	43,9	44,1	44,3	43,3	42,9
Offentliga sektorns finansiella sparande, i förhållande till BNP, %		-2,6	-3,2	-2,8	-2,4	-2,6	-2,0
Statens finansiella sparande, i förhållande till BNP, %		-3,7	-3,7	-3,0	-2,8	-2,8	-2,3
Offentliga sektorns bruttoskuld, i förhållande till BNP, %		55,4	59,3	62,6	64,3	65,8	66,4
Statens skuld, i förhållande till BNP, %		44,1	46,3	47,7	49,7	51,2	52,1

Kalkyler över anpassningen av de offentliga finanserna med hjälp av statsfinansiella regler i Kooma-modellen

Anpassningen av de offentliga finanserna med hjälp av statsfinansiella regler har granskats enligt FM:s ekonomiska avdelnings makromodell (Kooma-modellen). Granskningsperioden börjar 2017 och omfattar 10 år. Resultaten har rapporterats i förhållande till ekonomins jämviktsspår, som kan vara FM:s ekonomiska avdelnings uppskattning av den ekonomiska utvecklingen som presenteras i denna publikation.

I baskalkylen har man granskat inverkan av ökade offentliga utgifter, då ökningen finansieras med statsskuld. Den offentliga konsumtionen ökas med 1 % i relation till BNP i början av perioden, vilket höjer BNP direkt. Den offentliga konsumtionen undantränger i någon mån den privata konsumtionen, så när de offentliga utgifterna stiger sjunker den privata konsumtionen. Ökad offentlig konsumtion har en ökande inverkan på den totala konsumtionen, så producentpriserna stiger. På så sätt försämras exportens priskonkurrensförmåga och minskar exporten. I och med att den privata inhemska konsumtionen och exporten ökar mindre börjar också produktionstillväxten avta. Sysselsättningen förbättras tillfälligt. Den offentliga sektorns skuld ökar, eftersom den ökade konsumtionen inte förmår kompensera förändringarna i skatteunderlagen utan även skatteuttaget borde öka.

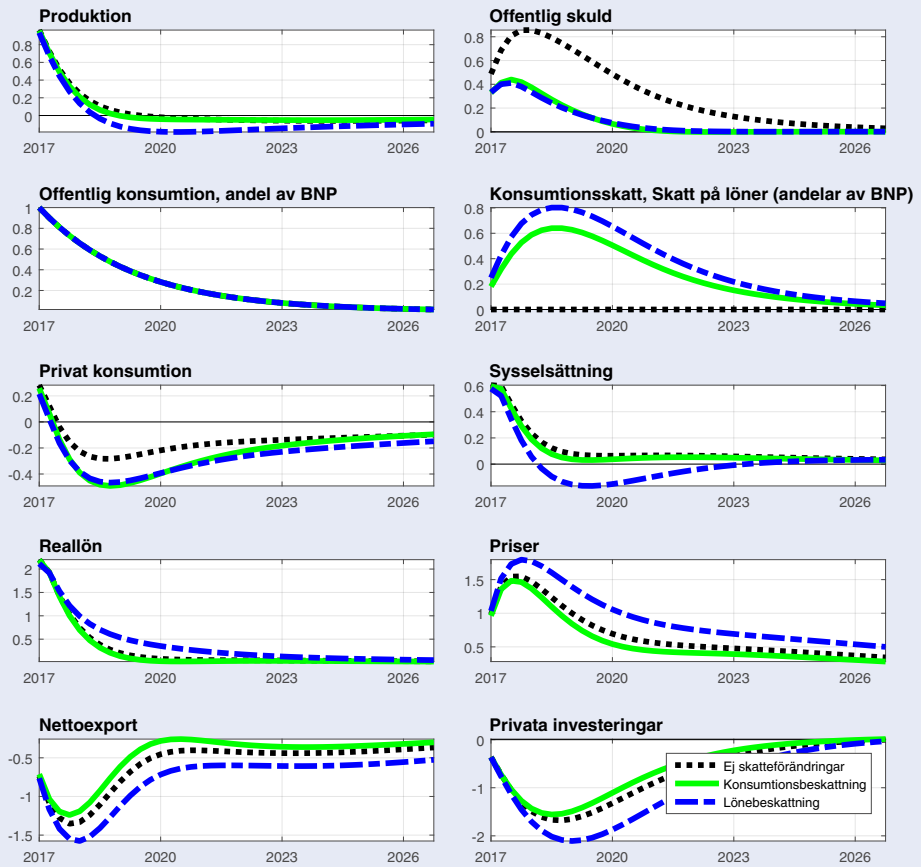
I kalkylen har man också jämfört ökad offentlig konsumtion som finansieras genom att skärpa lönebeskattningen respektive konsumtionsbeskattningen. För detta ändamål har modellen försetts med statsfinansiella regler som strävar efter att utjämna fluktuationer i skulden och snabbare återföra skulden till grundspåret. Bägge reglerna reagerar på samma sätt på förändringar i skulden och skuldnivån, och förändrar på sätt antingen förvärvsinkomstskatteuttaget eller konsumtionsskatteuttaget. I reglerna inverkar förändringen i skulden och skuldnivån på skatteuttaget så att vikten av förändringen i skulden har angetts till cirka 63 % och vikten av skuldnivån till cirka 37 %.

Genom att tillämpa statsfinansiella regler ökar den offentliga skulden mindre än enligt baskalkylen. Då den skuldförändring som den offentliga konsumtionen ger upphov till anpassas med statsfinansiella regler, förändras konsumtionskatten och förvärvsinkomstskatten proportionellt sätt nästan lika mycket. De bifogade figurerna visar hur olika flera centrala ekonomiska variabler kan reagera med olika skatter. Syftet med statsfinansiella regler är att stabilisera den offentliga skulden, men på kort sikt ökar den offentliga skulden, för enligt reglerna förändras skatterna stegvis.

Anpassning med hjälp av konsumtionskatten skär ner den privata konsumtionen mera än enligt baskalkylen. BNP-förändringen är dock lika stor som enligt baskalkylen, eftersom både exporten och investeringarna sjunker mindre och producentpriserna stiger mera återhållsamt. Konsumtionskatten har ingen stor inverkan på arbetsmarknaden. Skattehöjningen minskar överskottet från arbete och minskar således utbudet på arbete, så sysselsättningen blir något sämre än enligt grundspåret.

Anpassning genom att skärpa förvärvsinkomstbeskattningen leder till högre löneförhöjningar än i föregående kalkyler. När lönerna så småningom stiger minskar efterfrågan på arbete och ökar arbetslösheten. Lönehöjningen höjer också producentpriserna, så exporten och investeringarna krymper mindre än i föregående kalkyler. Förändringen i konsumtionsreaktionen jämfört med baskalkylen är liknande med bägge reglerna, eftersom löneförhöjningen kompenserar den lägre sysselsättningen när förvärvsinkomstskatten anpassas. BNP t.o.m. minskar i förhållande till grundspåret.

Anpassning av den offentliga ekonomin genom användning av finanspolitiska regler

Utsikterna på medellång sikt

I fjol vände Finlands bruttonationalprodukt i en försiktig tillväxt efter att ha krympt tre år i rad. Bakom den svaga ekonomiska utvecklingen ligger inte bara konjunkturfaktorer utan också strukturförändringen inom industrin och hela ekonomin, vilket har försämrat även de ekonomiska tillväxtfaktorerna på längre sikt. I år och de följande två åren förväntas den ekonomiska tillväxten hålla sig kring 1 % och tack vare konkurrenskraftsavalet öka till något över 1 % på medellång sikt. Historiskt sett är den förväntade tillväxten på medellång sikt dock långsam.

De ekonomiska utsikterna på medellång sikt kan granskas genom den potentiella produktionen, som är tänkt att bestämma de ekonomiska tillväxtförutsättningarna på medellång sikt. För att uppskatta den potentiella produktionen använder Finansministeriets ekonomiska avdelning den produktionsfunktionsmetod som EU-kommissionen och medlemsländerna utvecklat tillsammans, där den potentiella produktionstillväxten indelas i uppskattningar av den potentiella arbetsinsatsen, kapitalets och den totala faktorproduktivitetens utveckling. Den potentiella produktionen är en icke skönjbar variabel och det är utmanande att bedöma den speciellt under en kraftig konjunkturcykel samt när produktionsstrukturen förändras snabbt.

Arbetsinsatsens kontribution till den potentiella produktionstillväxten är lätt positiv på medellång sikt. När befolkningen i arbetsför ålder krymper minskar arbetsinsatsen under de närmaste åren, men arbetskraftsandelarna beräknas stiga något framför allt i de äldre åldersgrupperna. En annan faktor som bestämmer arbetsinsatsens tillväxt är den strukturella arbetslöshetsgraden. Den är den arbetslöshetsnivå under vilken det börjar bildas ett lönetryck på arbetsmarknaden. I praktiken betyder detta att arbetslösheten ligger ovanför sin strukturella nivå när de reala arbetskostnaderna per enhet sjunker, det vill säga lönerna stiger långsammare än produktiviteten och inflationen tillsammans. Använder man EU:s gemensamma metod har den strukturella arbetslöshetsgraden i Finland estimerats sjunka till drygt 7 % tack vare konkurrenskraftsavalet. I prognosen på medellång sikt beräknas arbetslösheten närma sig denna nivå när produktionsgapet stängs.

Den totala faktorproduktivitetens tillväxt har varit en viktig källa till ekonomisk tillväxt under de senaste årtiondena. De senaste åren har den totala faktorproduktiviteten utvecklats anspråkslöst. Orsaken till den svaga utvecklingen har varit konjunkturfaktorer, men också strukturella faktorer. Produktionen i branscher med hög produktivitet har krympt betydligt och hela den ekonomiska strukturen har blivit tjänstedominerad. Den totala faktorproduktions trendtillväxt har varit lätt negativ de senaste åren och på medellång sikt beräknas tillväxten vara nått och jämnt positiv, då vi i början av 2000-talet vände oss vid en tillväxt på över 2 %.

De ekonomiska produktionsförutsättningarna påverkas av inte bara arbetsinsatsen och den totala faktorproduktiviteten utan också av kapitalstocken. Investeringsgraden har flera år varit låg och detta har fördröjt kapitalstockens tillväxt och således försvagat ekonomins framtida tillväxtpotential. När investeringsgraden stiger under prognosperioden stärks dock den potentiella produktionen med något under ½ % per år genom att kapitalstocken växer.

Som helhet förutspås ekonomins tillväxtpotential stiga till drygt ½ % per år på medellång sikt.

Skillnaden mellan den iakttagna och den potentiella produktionen, det vill säga produktionsgapet, är negativt när den iakttagna produktionen ligger under den potentiella produktionen. Då finns det ledig kapacitet inom ekonomin och produktionen kan växa snabbare än den potentiella produktionen utan pristryck. År 2016 beräknas produktionsgapet vara cirka 2 % i förhållande till den potentiella produktionen. Under 2016–2020 beräknas ekonomin växa med en genomsnittlig årstakt på något över 1 %. Den enligt EU:s gemensamma metod uppskattade potentiella produktionsökningen i Finland är långsammare än så, i medeltal något över ½ % om året. När BNP växer snabbare än potentialen krymper produktionsgapet och med den uppskattade utvecklingen stängs det 2020. När produktionsgapet stängs närmar sig arbetslösheten sin strukturella nivå, arbetskraftsandelen ligger på sin trendnivå och den totala faktorproduktivitets tillväxt motsvarar trendtillväxten, eftersom den lediga produktionskapaciteten har tagits i användning.

Finlands offentliga finanser har uppvisat ett djupt underskott sedan 2009. Trots att den ekonomiska tillväxten tar fart och produktionsgapet stängs, räcker tillväxten inte till för att få bort underskottet i de offentliga finanserna. Samtidigt försämrar den åldrande befolkningen de offentliga finanserna. Inkomsterna inom den offentliga ekonomin räcker således inte längre till för att upprätthålla alla strukturer och uppgifter inom den offentliga sektorn som byggts upp så att de är beroende av en snabbare ekonomisk tillväxt. Dessutom beräknas konkurrenskraftsavalet försämra saldot i de offentliga finanserna (se närmare rutan på sidor 21–22).

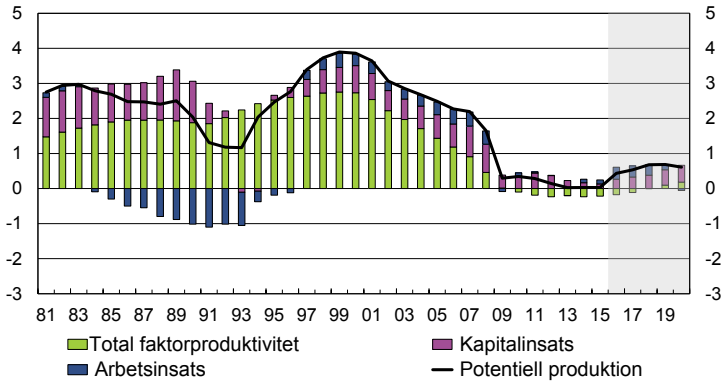
Den långsamt växande potentiella produktionen räcker inte till för att stabilisera de offentliga finanserna, eftersom den ekonomiska tillväxten och därigenom ökningen av beskattningsutfallet beräknas vara dämpade även de kommande åren. Trots anpassningsåtgärderna uppvisar de offentliga finanserna ett strukturellt underskott. Den offentliga skulden i relation till BNP överskred gränsen 60 % i fjol. Ökningen av skuldförhållandet i relation till BNP förutspås dock upphöra före utgången av årtiondet.

Tabell 2. Nyckeltal på medellång sikt

	2014	2015	2016**	2017**	2018**	2019**	2020**
BNP till marknadspris, volymförändring, %	-0,7	0,2	1,1	0,9	1,1	1,3	1,3
Konsumentprisindex, förändring, %	1,0	-0,2	0,4	1,1	1,3	1,6	1,8
Arbetslöshetsgrad, %	8,7	9,4	9,0	8,8	8,5	8,1	7,7
Sysselsättningsgrad, %	68,3	68,1	68,5	68,8	69,3	69,7	70,1
Den offentliga sektorns finansiella sparande, i förhållande till BNP, %	-3,2	-2,8	-2,4	-2,6	-2,0	-1,5	-1,2
Statsförvaltningen	-3,7	-3,0	-2,8	-2,8	-2,3	-2,0	-1,6
Localförvaltningen	-0,8	-0,6	-0,5	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Socialskyddsfonderna	1,3	0,9	0,9	0,7	0,7	0,8	0,7
Den strukturella balans, i förhållande till BNP, %	-1,6	-1,2	-1,2	-1,6	-1,3	-1,1	-1,2
Den offentliga sektorns bruttoskuld, i förhållande till BNP, %	59,3	62,6	64,3	65,8	66,4	66,2	65,6
Statsskulden, i förhållande till BNP, %	46,3	47,7	49,7	51,2	52,1	52,4	52,2
Produktionsgap, % av potentiella produktionen ¹	-2,8	-2,6	-2,0	-1,7	-1,3	-0,7	0,0

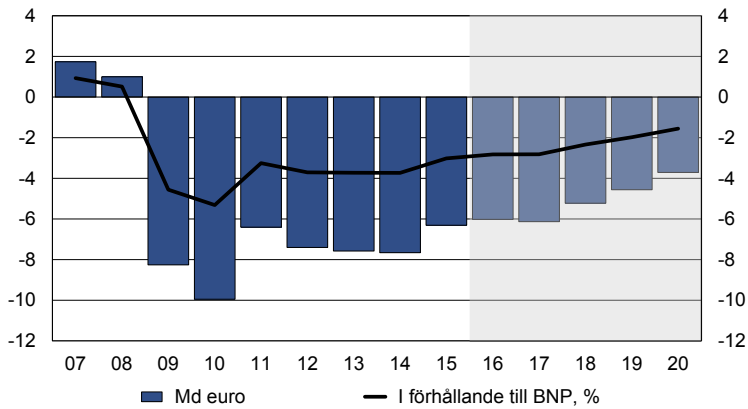
¹ Beräknad enligt EU:s gemensamma metod

Ökningen av den potentiella tillväxten och delfaktorerna enligt EU-metoden, %

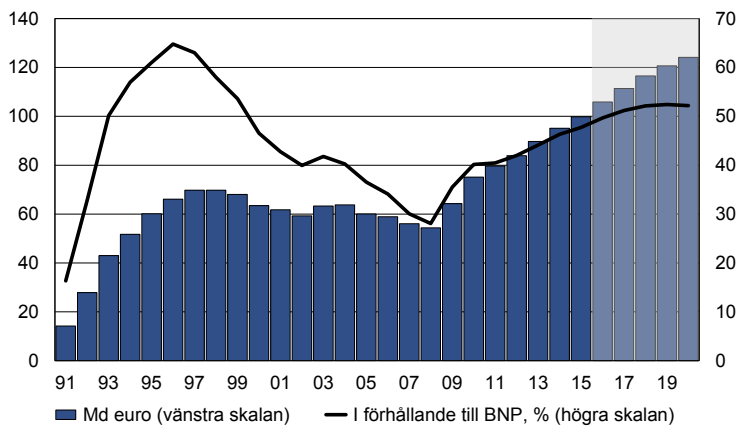
Källa: Statistikcentralen, FM

Statens finansiella sparande

Källa: Statistikcentralen, FM

Statsskulden

Källa: Statistikcentralen, FM

Hur beaktas konkurrenskraftsavtalet i prognosen?

Arbetsmarknadsorganisationerna undertecknade konkurrenskraftsavtalet den 14 juni 2016. Syftet med avtalet är att förbättra finländska företags priskonkurrensförmåga och därigenom öka exporten och sysselsättningen.

Avtalet förlänger arbetstiden per år med 24 timmar, skär ner semesterpenningarna inom den offentliga sektorn samt sänker arbetsgivarens socialskyddsavgifter och överför delvis betalningen av dem på löntagarna. Som en del av avtalet förlängs de gällande kollektivavtalen med ett år utan löneförhöjningar. Avtalet minskar arbetskostnaderna per producerad enhet med cirka 4 %. Dessutom stöder regeringen avtalet med skattelättnader.

Verkningar för sysselsättningen

Konkurrenskraftsavtalshelheten bedöms med beaktande av skattelättnaderna kunna öka sysselsättningen med cirka 40 000 personer på längre sikt. Avtalets sysselsättningseffekter är dock förenade med stor osäkerhet. Verkningarna är i hög grad beroende av hur arbetskraftskostnaderna i Finland utvecklas i förhållande till konkurrentländerna efter 2017, och å andra sidan av den mera allmänna internationella ekonomiska utvecklingen. De dämpade utsikterna för den internationella ekonomin och i synnerhet den svaga efterfrågan på investeringsvaror fördröjer de positiva effekterna på kort sikt. Sålunda är det osannolikt att alla positiva effekter utfaller lika snabbt som arbetskraftskostnaderna sjunker.

I FM:s ekonomiska avdelningens föreliggande prognos antas att sänkningen av arbetskraftskostnaderna inte ökar sysselsättningen 2017. År 2018 börjar avtalets gynnsamma inverkan på efterfrågan på arbetskraft synas, sysselsättningen börjar öka snabbare och detta fortsätter även 2019–2020. I prognosen ökar sysselsättningen med sammanlagt 46 000 personer 2017–2020. Konkurrenskraftsavtalet bidrar till den positiva sysselsättningsutvecklingen. Tack vare avtalet är dock en positivare sysselsättningsutveckling än den prognostiserade möjlig.

Verkningar för de offentliga finanserna

Konkurrenskraftsavtalet innehåller element som både stärker och försvagar de offentliga finanserna. Om avtalet ökar sysselsättningen på förväntat sätt och statens och kommunerna fullt ut lyckas utnyttja den sparpotential som förlängningen av arbetstiden skapar, kan avtalshelhetens inverkan på de offentliga finanserna vara neutral på längre sikt.

Konkurrenskraftsavtalet och de skattesänkningar som hänför sig till det försämrar saldot i de offentliga finanserna med något över en miljard euro 2017–2019 och med drygt 800 miljoner euro från 2020 och framåt utan de positiva effekter som den ökade sysselsättningen genererar. En ökning av sysselsättningen med 40 000 personer skulle stärka saldot i de offentliga finanserna med cirka 850 miljoner euro på längre sikt.

Konkurrenskraftsavtalet minskar inkomsterna inom de offentliga finanserna på kort sikt. Avtalet skär ner de sammanlagda socialförsäkringsavgifter som arbetsgivarna och löntagarna betalar och lättar upp den direkta beskattningen. På kort sikt fördröjer avtalet dessutom tillväxten av lönesumman och de skatter och avgifter som tas ut på den. Den förändrade inkomstfördelningen till företagets fördel ökar också de skatter som företagen betalar på sina vinster.

Å andra sidan minskar avtalet också omkostnaderna inom de offentliga finanserna, då den offentliga arbetsgivarens bikostnader minskar och semesterpenningarna inom den offentliga sektorn skärs ner och lönerna inte höjs. Avtalet minskar också den offentliga sektorns arbetskraftsbehov på längre sikt.

Bedömningen av konkurrenskraftsavtalets verkningar för saldot i de offentliga finanserna har samlats i bifogade tabell.

Konkurrenskraftsavtalets årliga nettoinverkan på de offentliga finanserna enligt åtgärd, mn euro.

Åtgärd	2017	2018	2019	2020	Längre sikt
Förlängning av årsarbetstiden med 24 timmar	50	100	120	140	140
Nedskärning av den offentliga sektorns semesterpenningar med 30 %	150	150	150	0	0
Sänkning av alla arbetsgivares sjukförsäkringsavgift	-470	-500	-530	-300	-300
Delvis överföring av arbetspensions- och arbetslöshetsförsäkringsavgifterna från arbetsgivarna på löntagarna	10	20	30	40	40
Inverkan av den interna överföringen av löntagarnas sjukförsäkringsavgifter via beskattningen	-400	-320	-290	-150	-150
Aktiva skattesänkningar 2017	-540	-550	-560	-570	-570
Sammanlagd inverkan	-1200	-1100	-1080	-840	-840
Verkningar via ökad ekonomisk aktivitet*					850
Sammanlagd inverkan på längre sikt					10

* Det går inte att tillförlitligt uppskatta den exakta tidpunkten för verkningarna

Förlängningen av arbetstiden per år med 24 timmar påverkar inte de offentliga finanserna direkt. Förlängningen av arbetstiden minskar dock arbetskraftsbehovet och skapar som möjlighet till en nettobesparing på cirka 140 miljoner euro inom de offentliga finanserna. För att åstadkomma besparingen förutsätts att man särskilt beslutar att utnyttja denna möjlighet inom staten och kommunerna. I statens och lokalförvaltningens prognos har den kalkylerade besparingen av förlängningen av arbetstiden antagits utfalla så småningom fram till 2020, dock med beaktande av att förlängningen av årsarbetstiden inte medför någon besparing inom undervisningssektorn.

Avtalet sänker arbetsgivarnas sjukförsäkringsavgift med ungefär 1 procentenhet åren 2017–2019. Sänkningen försämrar de offentliga finanserna med cirka 500 miljoner euro per år. Från och med 2020 är avgiftssänkningen cirka 0,6 procentenheter och den försämrade inverkan på de offentliga finanserna minskar till cirka 300 miljoner euro. Åren 2017–2019 finansieras en del av åtgärderna genom att semesterpenningarna inom den offentliga sektorn tillfälligt skärs ner med 30 %.

Att betalningen av arbetspensions- och arbetslöshetsförsäkringsavgifterna delvis överförs från arbetsgivarna på löntagarna lättar upp företagets och skärper löntagarnas beskattning med drygt 300 miljoner euro 2017 och inverkan växer till cirka 1,1 miljard euro fram till 2020. Åtgärden har dock ingen väsentlig inverkan på saldot i de offentliga finanserna.

De interna överföringarna till löntagarnas sjukförsäkringsavgifter som överenskommit i avtalet av tekniska orsaker lättar upp löntagarnas beskattning med i medeltal drygt 300 miljoner euro åren 2017–2019, men inverkan halveras från och med 2020. Dessutom stöder regeringen avtalet genom att lätta upp löntagarnas och pensionärernas beskattning med sammanlagt drygt 500 miljoner euro 2017.

Den finanspolitiska linjen

Statsminister Sipiläs regering har satt som mål att den offentliga ekonomins skuldsättning i relation till BNP bryts före valperiodens utgång och att mera skuld inte ska tas efter 2021. Vid sidan av och för att konkretisera skuldmålet har regeringen satt mål för saldot i de offentliga finanserna som gäller och ena sidan statens, lokalförvaltningens och socialskyddsfondernas saldo under regeringsperioden och å andra sidan det sammanlagda medelfristiga strukturella saldot i de offentliga finanserna. Om målen nås borde saldot i de offentliga finanserna nästan komma i balans under regeringsperioden.

De finanspolitiska målen är mellanetapper på vägen mot hållbara offentliga finanser. För att nå målen krävs omedelbara besparingar, att den offentliga förvaltningen och tjänsteproduktionen effektiviseras samt åtgärder som stärker förutsättningarna för ekonomisk tillväxt.

Utöver de finanspolitiska målen har regeringen satt som mål att sysselsättningsgraden stiger till 72 % och antalet sysselsatta ökar med 110 000 personer under regeringsperioden. Åtgärderna för att förbättra sysselsättningen och minska arbetslösheten främjar tillväxt och stärker de offentliga finanserna.

Enligt prognosen baserar sig den gryende återhämtningen på den inhemska efterfrågan. Exportutsikterna stärks inte. Konkurrenskraftsavtalet stöder exporten, men det räcker inte ensamt till att vända exporten uppåt. Strukturförändringen inom industrin, den utdragna arbetslösheten som blivit strukturell samt befolkningens förändrade åldersstruktur har dessutom försämrat förutsättningarna för ekonomisk tillväxt. Vi måste förbereda oss på att den ekonomiska tillväxten i Finland inte kommer att nå samma nivå som åren och årtiondena före finanskrisen på nytt.

När den ekonomiska lågkonjunkturen ger vika förbättras saldot i de offentliga finanserna så småningom. Även regeringens åtgärder för att stabilisera de offentliga finanserna förbättrar saldot. Ändå hotar saldot i de offentliga finanserna att låsas i strukturell obalans. Den ekonomiska tillväxt som kan skönjas räcker inte till för att på lång sikt finansiera de offentliga finansernas nuvarande strukturer och de förmåner och offentliga tjänster som lagstiftningen garanterar medborgarna.

Den stora bilden av ekonomin har förblivit oförändrad. Därför är det inte ändamålsenligt och finns det inga skäl att pruta på skalan, innehållet eller verkställandet av regeringsprogrammets åtgärdshelhet för att stärka de offentliga finanserna.

De nödvändiga besparingarna enligt regeringsprogrammet har skrivits in i ramarna för statsfinanserna och de är med i statsbudgeten. I och med besparingarna har man fått ihop cirka 4 miljarder euro av åtgärdshelheten på 10 miljarder euro. Resterande 6 miljarder är beroende av strukturreformer som stärker de offentliga finanserna och förbättrar sysselsättningen.

Beredningen av social- och hälsovårdsreformen framskrider planenligt. Den samt andra åtgärder för att revidera den offentliga förvaltningen kan, om de lyckas, stärka de offentliga finanserna med 4 miljarder euro, men först på lång sikt.

Återhållsamma löneuppgörelser, konkurrenskraftsavtalet och skattelättnaderna i anslutning till det stöder sysselsättning och ekonomisk tillväxt. Staten stöder tillväxten med investeringar och borgensförbindelser. De offentliga investeringarna ligger på hög nivå och den offentliga sektorns borgensförbindelser har ökat mycket snabbt de senaste åren. Det ser ändå ut som att utan tilläggsåtgärder kommer de mål som satts för sysselsättningsgraden och antalet sysselsatta inte att nås och saldot i de offentliga finanserna förbättras inte heller på eftersträvat sätt.

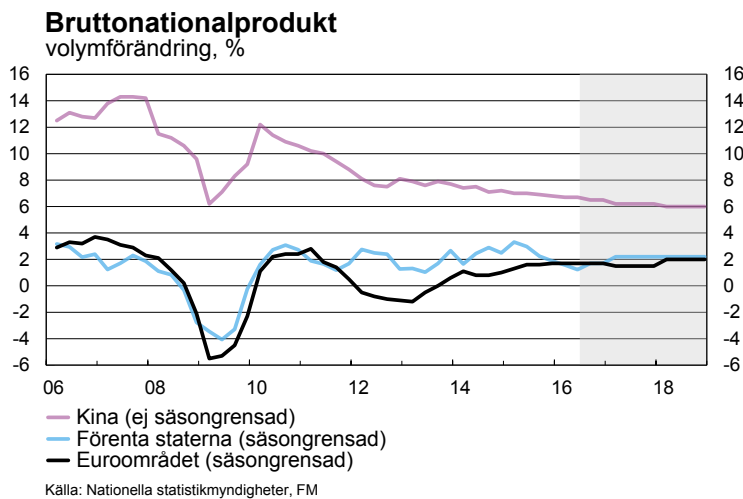
En hög sysselsättning och produktivitet är väsentliga för ekonomisk tillväxt och sunda offentliga finanser. Många internationella organisationer (bl.a. IMF och OECD) betonar vikten av att de ekonomiska strukturerna reformeras för att få i gång ny tillväxt. Under förhandlingarna om budgeten för 2017 beslöt regeringen om nya åtgärder för att stöda sysselsättning och tillväxt. Även efter dessa reformer kvarstår det hinder och friktionsfaktorer på vägen mot ökad sysselsättning och produktivitet, som måste undanröjas. Endast på detta sätt kan framtidsutsikterna förbättras och spelrum åstadkommas i de offentliga finanserna även på kort sikt.

1 Ekonomiska utsikter

1.1 Den internationella ekonomin

Den globala återhämtningen förblir svag

Världens köpkraftskorrigerade BNP-tillväxt stannar på 3,1 % 2016 och tilltar endast något 2017 och 2018. Tillväxten är den långsammaste sedan finanskrisen och under det långfristiga medeltalet. Tillväxten har avtagit klart i många tillväxtekonomier och återhämtningen i industriländerna är fortfarande anspråkslös på grund av långsam löneutveckling och svag konsumtionsefterfrågan och ringa investeringar till följd därav.

Den svaga efterfrågeökningen syns som långsam tillväxt i världshandeln, låga priser på nyttigheter och en inflation som ligger under målet i de flesta stora ekonomier. De privata investeringarna i industriländerna ligger i stor utsträckning under den långfristiga trenden, vilket tyder på att företagen tror att efterfrågeökningen också förblir dämpad. Även de sänkta exportpriserna avspeglar den svaga efterfrågan. I många industriländer minskar arbetslösheten endast långsamt.

Produktivitetsökningen har redan länge varit långsamt. Enligt OECD fortsätter dock produktivitetsökningen i tidigare takt i de effektivaste företagen, men i andra företag har den avtagit avsevärt. I synnerhet på den åldrande arbetsmarknaden i Europa kommer produktivitetsens tillväxtbetydelse att accentueras.

Storbritanniens ekonomiska utsikter överskuggas av den osäkerhet som utträdet ur EU gett upphov till och som gör att företagen skjuter fram sina investeringar och hushållen drar ner sin konsumtion. Tillväxten i Storbritannien avtar kännbart 2016 – 2018 och ekonomin kan också tillfälligt gå in i en recession. Tillväxten blir långsammare än förutspått även på längre sikt, vilket krymper investeringarna ytterligare.

Euroområdet har hållits på ett långsamt tillväxtspår, delvis tack vare sänkta importpriser och sämre eurokurs. Dessa gynnsamma faktorerers inverkan försvinner så småningom. Kreditutbudet och de finansiella förhållandena överlag har förbättrats och även finans- och penningpolitiken är stimulerande. Ovannämnda faktorer förbättrar i synnerhet den privata konsumtionsefterfrågan och även investeringarna återhämtar sig långsamt.

Storbritanniens framtida utträde ur EU inger oro även i euroområdet, vilket kan försämra investeringarna och tillväxten i någon mån. Bland annat i Spanien och Irland har de strukturreformer som vidtagits tidigare främjat återgången till en relativt stark tillväxt. Tillväxten i euroområdet bromsas att den fortsatt höga arbetslösheten. Tillväxten i Sverige avtar, men tillväxten och sysselsättningen förblir starka.

Den bredbasiga men relativt långsamma återhämtningen fortsätter i Förenta staterna. Tillväxten stöds av hushållens stärkta balansräkningar, den gynnsamma utvecklingen på arbetsmarknaden och den lättare finanspolitiken. Både de nominella och de reala lönerna har fortsatt att stiga relativt starkt. Konsumenterna har återfått förtroendet, men förväntningarna har försämrats något. Investeringarna kommer att öka i tämligen god takt.

Den ryska ekonomin stöder sig fortfarande på export av olja och gas. Landet har inte förmått förnya sig eller använda råvaruinkomsterna för att göra produktionen mångsidigare och utöka mervärdet. Tillväxtpotentialen dämpas av uteblivna investeringar och svaga ekonomiska strukturer, som att den offentliga makten blandar sig i den privata sektorns investerings- och produktionsbeslut. Efter den nuvarande recessionen kommer tillväxten i Ryssland att förbli mycket låg.

I Kina har tillväxttakten inom industrin, byggandet och utrikeshandeln redan avtagit avsevärt och dessa trender kommer att fortsätta. Ekonomin övergår från att ha varit export- och investeringsbaserad till en modell som stöder sig på inhemsk konsumtion och tjänster. Motsvarande ändring har tidigare inneburit en mycket klar tillväxtinbromsning. Om landets politik lyckas avtar tillväxten kontrollerat. Å andra sidan stöder Kina fortfarande de gamla strukturerna, vilket fördröjer förändringen.

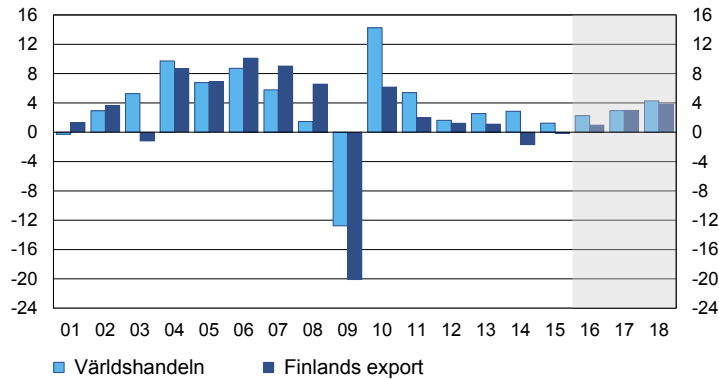
Världshandeln växer synnerligen anspråkslöst

Handelns svaga tillväxt avspeglar den avtagande tillväxten inom Kinas industriproduktion och industriländernas ringa investeringar. Importökningen kommer att förbli anspråkslös, i synnerhet i tillväxtekonomierna.

På 1990-talet och under 2000-talets första år mer än fördubblades varuhandeln i förhållande till industriproduktionen, men nu växer den rentav långsammare än produktionsen. En så här långsam tillväxt inom handeln har tidigare hänfört sig endast till recessioner. Importelasticiteten med avseende på produktionen sviktade redan före finanskrisen i industriländerna, men har sedermera delvis återställts. Däremot tycks tillväxtekonomiernas importintensitet har vänt permanent, vilket gör att handeln växer anspråkslöst.

Världshandeln

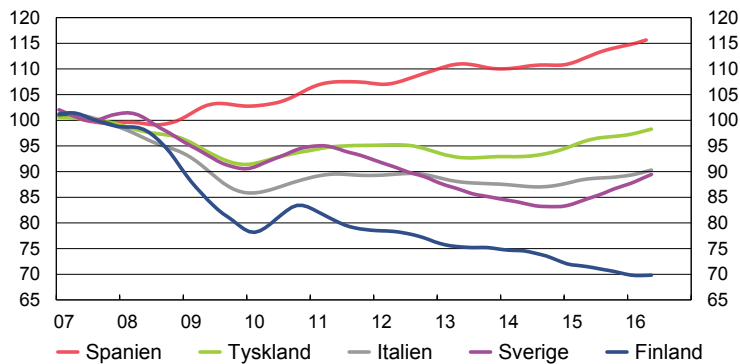
volymförändring, %

Källa: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, Statistiskcentralen, FM

Varuexportens marknadsandel¹

2007=100, trend (HP)

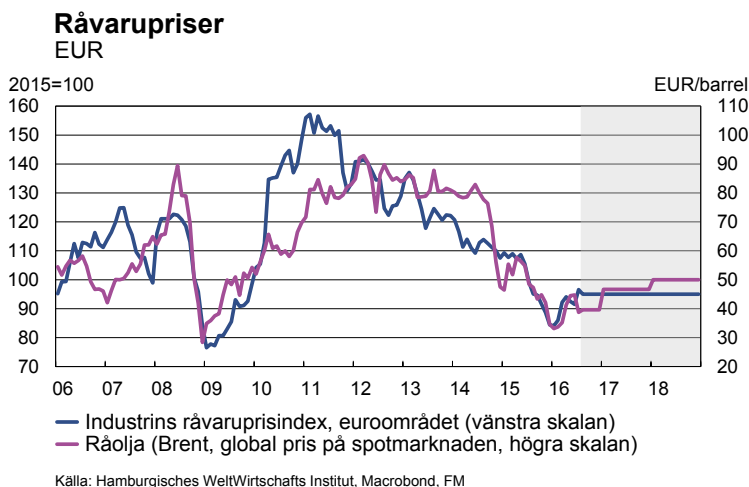
¹ Ökningen av varuexporten jämfört med tillväxten inom världshandeln

Källa: Macrobond, FM

Finlands marknadsandel inom världshandeln har krympt ytterligare, men nedgången håller på att avta. Världshandeln medför inte att någon stark efterfrågan riktas mot Finland.

Inflationen förblir svag

Priset på råolja har hållit sig relativt lågt, framför allt på grund av de försämrade utsikterna i tillväxtekonomierna samt Förenta staternas och OPEC:s envist höga utbud. Eftersom energi är en mellanprodukt i alla produkter och tjänster når prischocken på olja priserna genom ekonomin.

Även priserna på industriråvaror har sjunkit snabbt när efterfrågeökningen har varit långsammare än väntat och utbudet fortfarande är stort. Priserna på råvaror har uppenbarligen nått sin bottennivå. Dessutom har producentpriserna fortsatt att sjunka i Kina till följd av överkapacitet. Tillsammans har dessa faktorer fått exportpriserna i världen att sjunka.

Inflationsförväntningarna är ytterst låga och de har fortsatt att sjunka. Inflationsmålen kommer inte att nås ens med hjälp av centralbankernas exceptionella penningpolitik. Något hot om en egentlig deflationsspiral finns dock inte i sikte.

Räntorna förblir ytterst låga

Bakgrunden till de låga räntorna utgörs av ringa investeringar och att man söker sig till säkra placeringsobjekt, vilket har lett till att risktillägget för långa räntor har sjunkit. Räntorna har långsamt börjat normalisera sig i Förenta staterna, men räntorna förblir låga under hela prognosperioden. Även i euroområdet stannar räntorna för lång tid på en klart lägre nivå än vad vi vände oss vid före krisen.

Riskerna fortfarande koncentrerade till den negativa sidan

I Kina har i synnerhet den privata sektorn fortsatt att skuldsätta sig i snabb takt. Det är inte klart hur väl Kina lyckas revidera sin ekonomiska modell utan att tillväxten avtar kännbart. Stödet till de gamla strukturerna kan dock utsätta ekonomin för en hastigare inbromsning än väntat.

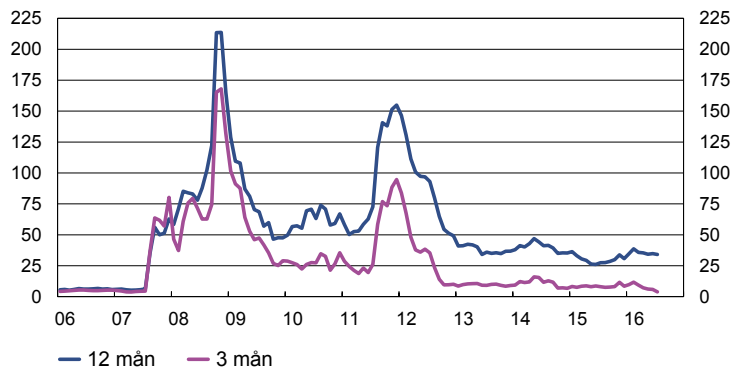
Resultatet av den brittiska folkomröstningen till förmån för ett utträde ur EU har redan påverkat marknaden, men utträdesprocessen kan ha större negativa effekter än vad som förutspåts inte bara för Storbritannien utan även globalt. Även i euroområdet är riskerna fortfarande koncentrerade till den negativa sidan. Det kan vara svårare än vad som förutspåts för ekonomierna att återhämta sig, eftersom de gynnsamma förhållandenas inverkan falnar. Euroområdets förmåga att stå emot negativa chocker förblir svag.

Det ekonomiska läget i Ryssland förblir besvärligt och anpassningen till den kommande perioden av långsam tillväxt kan leda till politiska och ekonomiska problem.

De mycket låga räntorna i industriländerna samt det ökade sökandet efter avkastning har styrt investeringsflödena till bland annat bostads- och aktiemarknaden, vilket har kunnat leda till övervärderad prissättning. Exempelvis i Sverige har bostadspriserna stigit mycket snabbt. När den exceptionella penningpolitiken så småningom upphör, räntorna börjar stiga samt den amerikanska dollarn stärks kan det leda till starka reaktioner på finansmarknaden. Framför i allt många tillväxtekonomier kan vi få se mera kraftiga kapitalrörelser.

Riskerna inom banksystemet

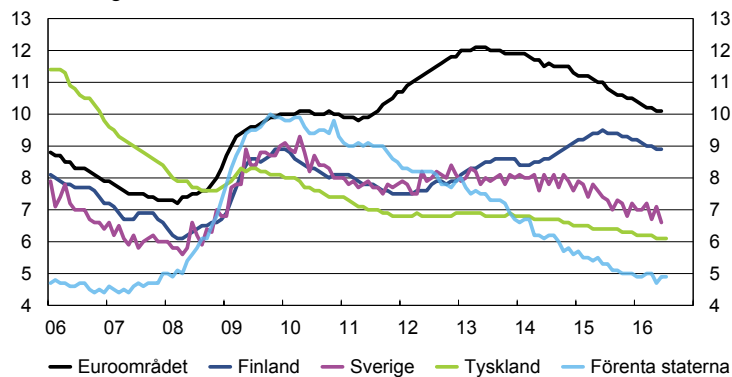
avkastningsskillnaden mellan Euribor med säkerhet och Eonia-kreditswapavtal utan säkerhet, grundpoäng

Källa: Macrobond

Arbetslöshetsgrad

säsongrensad, %

Källa: Macrobond, nationella statistikmyndigheter

Tabell 3. Bruttonationalprodukten

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	procentuell volymförändring					
Världen (PPP)	3,2	3,2	3,0	3,1	3,4	3,9
Euroområdet	-0,5	1,0	1,8	1,7	1,5	2,0
EU	1,0	1,4	1,6	1,7	1,5	2,0
Tyskland	0,4	1,6	1,5	1,7	1,5	1,5
Frankrike	0,7	0,2	1,2	1,2	1,2	1,5
Sverige	1,6	2,0	3,9	3,2	2,7	2,5
Storbritannien	1,7	3,0	2,3	1,7	1,0	1,5
Förenta staterna	1,5	2,4	2,4	1,7	2,2	2,2
Japan	1,6	-0,1	0,6	0,5	0,5	0,7
Kina	7,8	7,3	6,9	6,5	6,2	6,0
Ryssland	1,2	0,6	-3,7	-2,0	0,0	1,0

Källa: Eurostat, nationella statistikmyndigheter, IMF, FM

Tabell 4. Utgångsantaganden

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
Världshandelns tillväxt, %	2,6	3,3	2,4	2,0	3,2	4,0
EUR/USD	1,33	1,33	1,11	1,11	1,05	1,02
Industrins råvarupriser, EO, € (2015=100)	91,0	90,0	100,0	95,0	95,0	95,0
Råolja (Brent), €/barrel	82,0	74,5	47,8	39,6	46,7	50,0
3 mån. Euribor, %	0,2	0,2	0,0	-0,3	-0,3	-0,1
Statens obligationer (10 år), %	1,9	1,4	0,7	0,3	0,4	1,0
Exportens marknadsandel (2000=100) ¹	84,5	80,8	79,4	78,6	78,5	78,3
Importpriser, %	-1,7	-1,6	-4,0	-2,0	1,3	1,4

¹ Ökningen av exporten jämfört med tillväxten inom världshandeln

Källa: Nationella statistikmyndigheter, CPB, HWWI, Reuters, FM

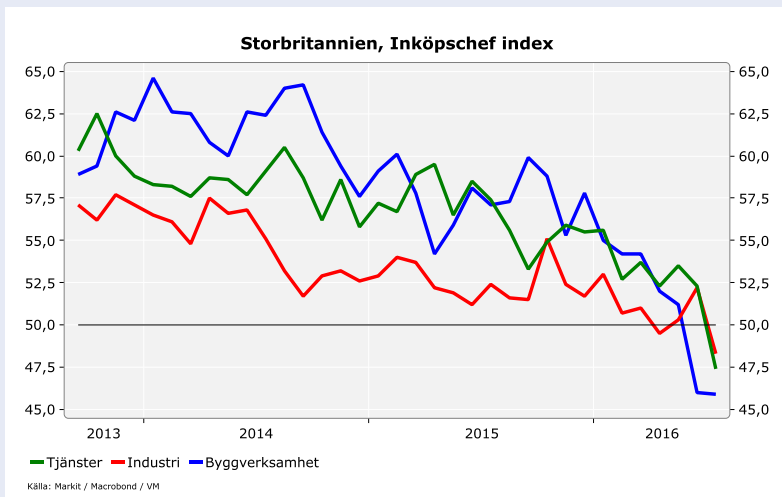
Brexit

I den rådgivande folkomröstningen i Storbritannien vann den sida som understödde ett utträde ur EU med siffrorna 51,9 % – 48,1 %. I början av 2017 förväntas Storbritannien anmäla sin avsikt att utträda ur Europeiska unionen till Europeiska rådet enligt artikel 50 i fördraget. Då börjar den tidsfrist på två år som reserverats för förhandlingarna om utträde, varefter fördragen och EU-lagstiftningen inte längre tillämpas på Storbritannien, om man inte kommer överens om något annat under förhandlingarna eller enhälligt förlänger tidsfristen.

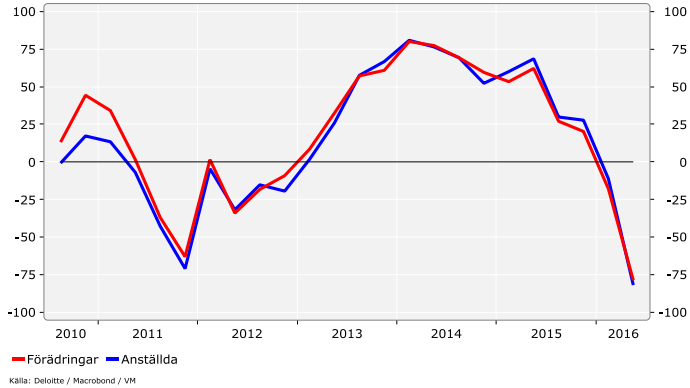
Efter förhandlingarna om utträde gäller den viktigaste ekonomiska frågan på vilka villkor Storbritannien även efter utträdet kan få tillträde till EU:s inre marknad. Förhandlingarna om utträde förs utifrån riktlinjer som Europeiska rådet enhälligt godkänt. Medlemsstaterna kan inte själva ta initiativ; det är till exempel inte möjligt att självständigt ordna handelsrelationerna med Storbritannien. Avtalet om utträde är ett avtal mellan unionen och den medlemsstat som utträder, vilket ingås av rådet med kvalificerad majoritet, efter Europaparlamentets godkännande.

Storbritanniens utträde ur EU kommer att ha otaliga ekonomiska effekter, av vilka en del redan kan skönjas i till exempel valutakurserna, inköpschefsindex och indikatorerna som möter osäkerhet (figurerna 1-4). Valutakursen försämrades med cirka 10 % efter omröstningen, och förändringen verkar vara permanent. Detta försämrar briterernas levnadsstandard redan nu. Även de långa räntorna sjönk, vilket tyder på förväntningar på lägre framtida aktivitet. Långfristiga effekter uppkommer åtminstone via förändringar i EU:s medlemsavgift, tullar och andra handelshinder, regleringen, internationella kapitalrörelser och migrationen samt via anpassningskostnaderna och förtroendechocken.

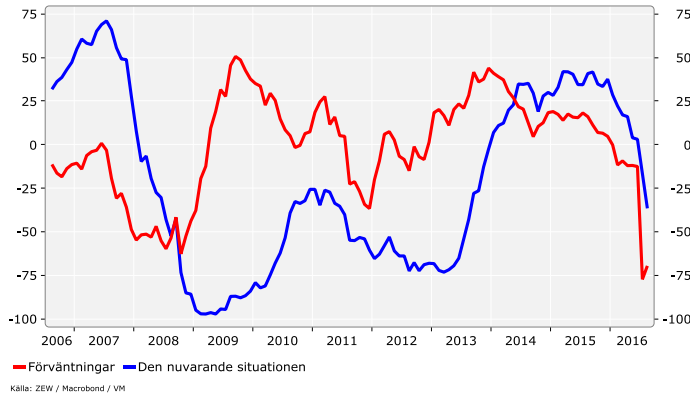
De flesta analyser utmynnar i att den ekonomiska effekten av Brexit är negativ. Bedömningarna av den långfristiga inverkan på BNP-nivån varierar mellan 1,8 och 7,9 % av BNP (Ebell och Warren, 2016). Effektens storlek påverkas i hög grad av hur Storbritannien ordnar sina handelsförbindelser. Bedömningarna är förenade med stor osäkerhet eftersom det ännu inte är klart hur varors, tjänsters, människors och kapitals rörlighet kommer att begränsas, och eftersom det är besvärligt att bedöma de dynamiska effekternas storlek.

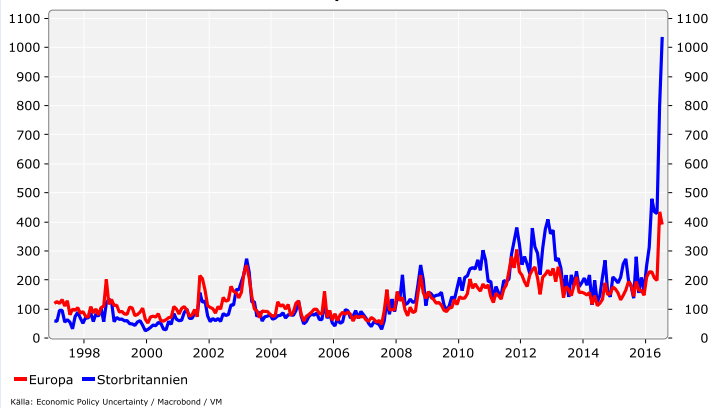
Storbritannien, företagens förväntade förändringen under de närmaste 12 m.

Storbritannien, ekonomiska utsikterna

Ekonomisk politik osäkerhet

Konsekvenserna för andra länder är också i huvudsak negativa, men små med undantag för Irland (Dhingra m.fl., 2016b).

Tillväxten i Storbritannien är beroende av de politiska val som träffas i fortsättningen. Även om Brexit i första hand inverkar på BNP-nivån, kan det också påverka tillväxten, om förändringarna leder till att produktivitetens utvecklingen avtar till exempel i form av långsammare diffusion av innovationer, tekniker och bättre ledningsmetoder.

Hur kan man studera effekterna av det framtida utträdet?

De potentiella effekterna av Brexit kan studeras med flera olika modeller, av vilka de viktigaste baserar sig på estimering av en strukturell modell eller en inskränkt form av en totalekonomisk modell. Enligt den strukturella metoden granskas den ekonomiska aktiviteten i Storbritannien med hjälp av en modell med flera ekvationer, där man kan granska varje modellerat segments aktivitet i detalj, men samtidigt på ett med tanke på totalekonomin konsekvent sätt. På så vis kan varje enskild påverkningskanals betydelse granskas relativt tillförlitligt.

I metoden med inskränkt form använder man åter en modell som förklarar till exempel BNP och sysselsättningen med EU-medlemskapet och otaliga andra faktorer. Sättet kompletterar den strukturella modellen, eftersom modellen implicit beaktar (nästan) alla effekter av EU-medlemskapet. Tillvägagångssättets svaghet är att modellerna inte berättar något om påverkningskanalerna och inte klart kan specificera hur stora effekterna de olika faktorerna har. Många effekter av utträdet ur EU kan förstärka eller upphäva varandra eller skapa så kallade dynamiska effekter. Då kan den strukturella modellen över- eller underestimera den totala effekten, och modellen med inskränkt form kan eventuellt mäta den bättre.

Enligt det tredje potentiella granskningssättet estimerar man särskilt vilka effekter varje enskild faktor som hänför sig till EU-medlemskapet har vid partiell balans. Granskningssättet garanterar inte att den totalekonomiska bedömningen är konsekvent, eftersom analyserna i princip saknar växelverkan och dylik påverkan mellan olika sektorer eller faktorer.

En väsentlig del av effektanalysen består i att göra upp ett så kallat kontrafaktiskt utvecklings-spår. En kontrafaktisk analys beskriver ett hypotetiskt världsläge, där Storbritannien inte är medlem i EU. I analyserna jämförs verkligheten och en kontrafaktisk utveckling, och skillnaden mellan scenarierna berättar om nettoeffekten av EU-medlemskapet. Utmaningen med analyserna är naturligtvis att ge en trovärdig beskrivning av Storbritanniens nya internationella ställning.

Exempelvis Campos m.fl. (2014) använder en så kallad syntetisk kontrafaktisk metod för att granska den totala inverkan av EU-medlemskapet med hjälp av modellen med inskränkt form. Enligt metoden estimerar man EU-medlemskapets inverkan genom att jämföra landet BNP-utveckling per person i förhållande till ett syntetiskt jämförelseland. Jämförelselandet har utarbetats så att det vägda medeltalet för länderna i jämförelsegruppen utvecklas så långt som möjligt på samma sätt som i det aktuella landet före EU-medlemskapet. I den studie som det hänvisas till ovan blev resultatet att inverkan av EU-integrationen på lång sikt har varit i medeltal 12 % av BNP per person. En kontrafaktisk analys kan ofta göras mera rätlinjig än så.

Statiska effekter

En tydlig del av effekten hänför sig till Storbritanniens medlemsavgift till EU, som är cirka 8,5 miljarder £ netto per år. Efter utträdet är avgiften mindre eller noll och landet sparar cirka 0,45 % av sin BNP per år. Om relationerna mellan Storbritannien och EU följer den så kallade norska modellen blir besparingen mindre.

En annan tydlig del av effekten är tullarna och tarifferna, som inte existerar på EU:s inre marknad. Storbritannien använder de tullar som EU förhandlat fram i sin handel med tredje länder. Efter utträdet är man tvungen att omorganisera sina handelsrelationer. De kommer inte nödvän-

digttvis att vara lika gynnsamma som när man var en del av EU. Handelsöverläggningarna blir inte heller snabbt klara. Även om Storbritannien i det långa loppet lyckas ordna lika goda eller rentav bättre handelsvillkor med tredjeländer, kommer övergångstiden med sämre villkor att vara lång.

Den tredje tydliga delen är så kallade andra handelshinder, som är en skräppklass för alla andra faktorer som begränsar handeln eller skapar kostnader. Sådana uppkommer genom bland annat tullklareringar och dumpningsregler samt över huvud av skillnader i reglering och nationella standarder. Den inre marknadens kanske viktigaste uppgift är att undanröja dessa andra handelshinder och skapa en större "hemmamarknad", så härigenom uppstår kostnader i anslutning till utträdet.

I en kontrafaktisk analys måste man komma med antaganden om vilket förhandlingsresultatet blir för handelsdel, vilket i sin tur bestämmer hur stora skillnaderna mellan scenarierna är. Exempelvis Dhinga m.fl. (2016a) upptäckte att tullarnas inverkan i vilket fall som helst är liten, men de andra handelshindren leder till att BNP sjunker med 1,3 %, om det kontrafaktiska antagandet är medlemskap i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Om Storbritannien stannar för alternativet med WTO-regler, är effekten 2,6 %. Ottaviano m.fl. (2014) estimerar att i ett optimalt scenario sänker den minskade handeln BNP med 1,13 % och i ett pessimistiskt med 3,09 %. Open Europe (2015a) kommer på motsvarande sätt fram till BNP-effekter på 0,1 och 2,2 %. Dessa kostnader är större än fördelen av lägre medlemsavgifter.

Dynamiska effekter

Den internationella handeln orsakar också indirekta dynamiska effekter. Då importen minskar, krymper utbudet av olika varor och tjänster i landet, möjligheterna till specialisering minskar, skalfördelarna är mindre, konkurrenstrycket är svagare och ineffektiva företags möjlighet att hållas på marknaden förbättras. Om EU:s och Storbritanniens ekonomier differentieras leder det också till växande skillnader i regelverk, som i sin tur med tiden leder till andra handelshinder. Storbritannien skulle inte heller vara lika bra med i fördjupningen av den interna marknaden i framtiden. Exempelvis Sampson (2016) estimerade att de dynamiska effekterna skulle trefaldiga ovannämnda statistiska kostnader för att handeln minskar. Dhinga m.fl. (2016a) estimerade att utträdet ur EU och ett EFTA-medlemskap skulle försämra BNP med sammanlagt 6,3 – 9,5 %.

En viktig men mindre uppenbar del av den kontrafaktiska analysen är de direkta utländska investeringarna (Foreign Direct Investments, FDI). FDI ökar produktiviteten och tillväxten, i huvudsak eftersom FDI-investerarna är företag som är effektivare än genomsnittet och för med sig ny teknik, innovationer och bättre ledarskap (Bloom m.fl., 2012). Haskel m.fl. (2007) upptäckte att FDI:s spillover över även till företag med inhemska ägare. Storbritannien är EU:s största mottagare av FDI, och en del av dessa riktas till Storbritannien uppenbarligen just på grund av EU-medlemskapet. Efter utträdet riktas en del av FDI till andra ställen, och detta har åtminstone tillfälliga negativa produktivets- och tillväxteffekter.

Pain och Young (2004) estimerade att EU-medlemskapet har ökat FDI med 10 %, och att deras inverkan på produktiviteten är större än inhemska investeringars. Open Europe (2015a) anser att inverkan är mycket mindre. Detta beror på att man i analysen inte granskar tillträde till EU:s inre marknad som en dragningskraft för FDI. Bruno m.fl. (2016) estimerade att inverkan av Storbritanniens EU-medlemskap på de direkta investeringarna är i medeltal 22 %.

Andra påverkningskanaler

Open Europe (2015b) bedömer att de 100 värsta EU-reglerna orsakar de brittiska företagen merkostnader på över 33 miljarder £. Efter utträdet kan Storbritannien i princip lätta upp regleringsbördan. Enligt flera indikatorer har Storbritannien å andra sidan redan en av EU:s lättaste regleringsbördor. Att lätta upp regleringen är ett politiskt beslut, och det är inte klart att

Brexit leder till en sådan politisk atmosfär där företagsregleringen lättas upp. Dessutom kan tillträde till EU:s marknad i vilket fall som helst kräva att varor och tjänster motsvarar EU:s regler.

Regleringsbördans inverkan förstås tämligen bra på mikronivå, men regleringens totalekonomiska effekter är en knepigare fråga. Det går inte att göra en totalekonomisk bedömning genom att räkna samman effekterna av enskilda regler, eftersom man på detta sätt får endast en bedömning av regleringens bruttokostnader för företagen.

Efter utträdet kan Storbritannien också begränsa migrationen från EU-länderna mera än tidigare. Migranter från EU är emellertid mer sannolikt sysselsatta och skattebetalare samt bättre utbildade än den brittiska majoritetsbefolkningen, så det är klart att EU-migrationen är till nytta för landet. De flesta studier kommer fram till att nettomigrationen är nyttig, särskilt i fråga om de högutbildade (bl.a. Ottaviano m.fl., 2016; Ortega och Peri, 2014). Exempelvis Felbermayr (2010) upptäckte att en ökning på 10 % av antalet migranter ökade BNP per person med 2,2 %. Boubtane m.fl. (2015) estimerade att en minskning på 50 % av nettomigrationen skulle dämpa produktivitetsökningen i Storbritannien med 0,32 %.

En större "hemmamarknad" genom EU:s inre marknad ökar utbudets skal- och volymfördelar, förbättrar möjligheterna till specialisering och ökar konkurrenstrycket. Dessa fördelar går förloerade om tillträdet till den inre marknaden försvåras i och med utträdet. Nyttan uppstår i huvudsak via de dynamiska effekterna. Att analysera och mäta dem är komplext, så det är svårt att estimerade effekternas omfattning. Ilzkovitz m.fl. (2007) är ett av de färskaste exemplen på sådan analys.

Betydande effekter kan uppstå även via globala värdekedjor. De brittiska företagen är länkar i utbudskedjorna i Europa. Storbritanniens handel med EU är mera koncentrerad på mellanprodukter och gränsöverskridande värdekedjor än på handel på den övriga världen. OECD bedömer att 8 % av exportens värdeökning uppkommer genom handel med övriga EU, medan till exempel handeln med USA genererar 3 % av värdeökningen (OECD, 2015). Värdekedjorna kan dock ha stora effekter. Även om utträdet ur EU skulle ha endast relativt små verkningar för handeln eller förmågan att generera mervärde i Storbritannien, kan ändå en stor mängd produktion som hänfört sig till värdekedjan flyttas helt och hållet till områden som relativt sett blivit effektivare. Traditionella handelsmodeller kan alltså undervärdera effekterna av utträdet.

Effekter på kort sikt

Ovannämnda omständigheter leder till en strukturförändring i Storbritannien, som orsakar kostnader i anslutning till övergången och störningarna. Exempelvis Minford (2006) – som är nästan den enda som bedömer att Brexit vore ekonomiskt lönsamt – kommer fram till att industrin i princip lämnar Storbritannien. Överföringen av kapital, kompetens, arbetskraft och andra resurser från de områden och verksamhet som krymper mest på grund av Brexit till områden och verksamheter som påverkas mindre eller rentav gynnsamt av Brexit kommer inte att gå smidigt.

Dessutom är utträdet förenat med stor osäkerhet. Exempelvis vet man ännu inte hur avtalet om utträde kommer att se ut och hur kraftigt företagets investeringar och hushållens konsumtionsbeslut reagerar på utträdet. Osäkerheten och det försämrade förtroendet ökar i vart fall hushållens försiktighetsmotiv och sparande, samt höjer tröskeln för investeringar. På så vis sviktar både konsumtionen och investeringarna, vilket har en klart negativ inverkan på kort frist. Även de försämrade långfristiga utsikterna kommer att minska investeringarna redan på kort sikt.

Sammandrag

De flesta analyserna kommer fram till att Brexit på lång sikt gör Storbritannien fattigare än om landet vore med i EU. Uppskattningarna av inverkans storlek är förenad med betydande osäkerhet, men riktningen är klar.

Brexit är i första hand en effekt på BNP-nivå. Tillväxten i landet är framför allt beroende av landets egna egenskaper och politiska val. Men Brexit kan också påverka tillväxten, om pro-

duktivitetens utvecklingen avtar till följd av ändringarna till exempel i form av långsammare diffusion av innovationer, tekniker och bättre ledningsmetoder.

Efter omröstningen har prognosinstituten avsevärt skrivit ner tillväxten i Storbritannien även på kort sikt. FM har skrivit ner tillväxten i Storbritannien under prognosperioden med sammanlagt 2,5 procentenheter i förhållande till prognosen i juni.

Källor

Bloom, N., R. Sadun and J. Van Reenen (2012), "Americans Do IT Better: US Multinationals and the Productivity Miracle", *American Economic Review* 102(1), 167-201.

Boubtane, E., J-C. Dumont and C. Rault (2015), "Immigration and Economic Growth in the OECD Countries 1986-2006", CESIFO Working Paper 5392.

Bruno, R., N. Campos, S. Estrin and M. Tian (2016), "Gravitating towards Europe: An Econometric Analysis of the FDI Effects of EU Membership", Centre for Economic Performance Technical Report.

Campos, N.F., F. Coricelli and L. Moretti (2014), "Economic Growth and Political Integration: Estimating the Benefits from Membership in the European Union Using the Synthetic Counterfactuals Method", IZA Discussion Paper 8162.

Dhingra, S., H. Huang, G. Ottaviano, J.P. Pessoa, T. Sampson and J. Van Reenen (2016a), "The Costs and Benefits of Leaving the EU: Trade Effects", Centre for Economic Performance Technical Report.

Dhingra, S., G. Ottaviano, T. Sampson and J. Van Reenen (2016b), "The Consequences of Brexit for UK Trade and Living Standards", Centre for Economic Performance Brexit Analysis 02.

Ebell, M. and J. Warren (2016), "The Long-Term Economic Impact of Leaving the EU", *National Institute Economic Review* 236: 121-138.

Felbermayr, G., S. Hiller and D. Sala (2010), "Does Immigration Boost per Capita Income?", *Economic Letters* 107(2): 177-79.

Haskel, J., S. Pereira and M. Slaughter (2007), "Does Inward Foreign Direct Investment Boost the Productivity of Domestic Firms?", *Review of Economics and Statistics* 89(3): 482-96.

Ilzkovitz, F., A. Dierx, V. Kovacs, and N. Sousa (2007), "Steps Towards a Deeper Economic Integration: The Internal Market in the 21st Century", *European Economy – Economic Papers No. 271*, European Commission.

Minford, A. (2006), "Measuring the Economic Costs and Benefits of the EU", *Open Economies Review* 17, pp. 509-524.

OECD (2015), "Trade in Value Added (TiVA) – October 2015", <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=66237>.

Open Europe (2015a), "What if..? The Consequences, Challenges & Opportunities Facing Britain outside the EU".

Open Europe (2015b), "Top 100 EU rules cost Britain £33.3bn".

Ortega F. and G. Peri (2014), "Migration, Trade and Income", *Journal of International Economics* 92: 231-51.

Ottaviano, G., J.P. Pessoa, T. Sampson, and J. Van Reenen (2014), "The Costs and Benefits of Leaving the EU", CFS Working Paper No. 472.

Ottaviano, G., G. Peri and G. Wright (2016), "Immigration, Trade and Productivity in Services", CEP Discussion Paper 1353.

Pain, N. and G. Young (2004), "The Macroeconomic Impact of UK Withdrawal from the EU", *Economic Modelling*, 21, pp. 387-408.

Sampson, T. (2016), "Dynamic Selection: An Idea Flows Theory of Entry, Trade and Growth", *The Quarterly Journal of Economics*, forthcoming.

1.2 Utrikeshandeln

Exportökningen kommer i gång långsamt

Enligt de nationalräkenskaper som Statistikcentralens publicerade i juli 2016 krympte exporten med 0,2 % 2015. Exporten av varor och tjänster fortsatte att krympa det första kvartalet 2016, men en fartygsleverans under det andra kvartalet gör att exporten ökar. Det finns flera orsaker till att exporten växer så långsamt, men de viktigaste hänför sig till exportindustrins struktur, Finlands dåliga kostnadskonkurrenskraft samt den svaga exportefterfrågan. Exporten förutspås vända i en försiktig tillväxt i år. Orsaken till utvecklingen är den relativt goda ekonomiska tillväxten i Finlands viktigaste exportländer samt förbättrad priskonkurrenskraft.

Exporten förutspås öka med 1,0 % 2016, vilket fortfarande är långsammare än exportmarknadens tillväxt. I år stöds exporttillväxten av fartygsleveransen och dessutom av att exporten av oljeraffinader återgått till normal nivå efter ett exceptionellt svagt år. Det fortsatt låga oljepriset upprätthåller efterfrågan i världen.

Mätt med den reala handelsviktade valutakursen förbättrades Finlands konkurrenskraft 2015 och har hållit sig på den nivån i början av 2016. Mätt med arbetskostnaderna per enhet förbättrades Finlands konkurrenskraft en smula jämfört med medelvärdet i euroområdet 2015. Mätt med arbetskostnaderna per enhet förbättras konkurrenskraften ytterligare under prognosperioden när företagens lönekostnader minskar på grund av konkurrenskraftsavtalet samt arbetets produktivitet börjar förbättras.

År 2017 når exportökningen 3 % och 2018 accelererar exportökningen till nästan 4 % tack vare tillväxten i de utvecklade länderna. Finland fortsätter att förlora exportandelar under prognosperioden. Den förbättrade kostnadskonkurrensförmågan gör att exporten ökar mera mot slutet av prognosperioden. Den ekonomiska tillväxten i euroområdet är relativt bra, men den snabbaste fasen är redan över. Att investeringarna återhämtat sig något förbättrar dock de finländska exportföretagens möjligheter att behålla sina marknadsandelar.

Tabell 5. Utrikeshandeln

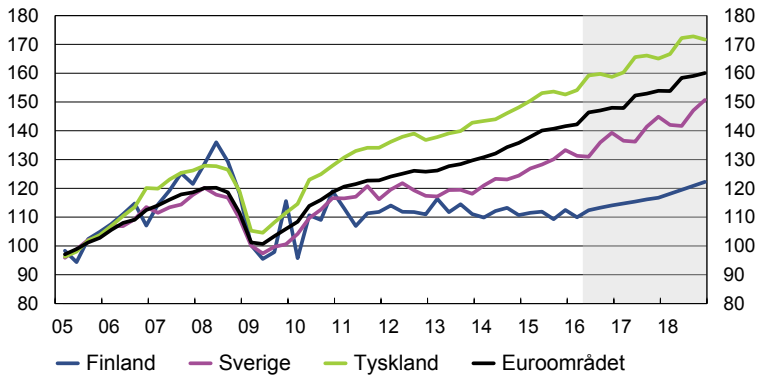
	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	procentuell volymförändring					
Export av varor och tjänster	1,1	-1,7	-0,2	1,0	3,0	3,8
Import av varor och tjänster	0,5	-0,2	1,9	2,0	2,9	3,6
	procentuell prisförändring					
Export av varor och tjänster	-1,1	-0,3	-0,9	-2,0	1,3	1,4
Import av varor och tjänster	-1,7	-1,6	-4,0	-2,0	1,3	1,4

Det är fortfarande oklart vad resultatet av den brittiska folkomröstningen för ett utträde ur EU innebär för Finlands export. Finlands export till Storbritannien består till största delen av skogsindustriprodukter. Även maskiner och anordningar har exporterats från Finland till Storbritannien och exporten av dem är mer beroende av uppskjutna investeringar till följd av försämrat förtroende. I exportprognosen har effekterna av resultatet av den brittiska folkomröstningen antagits bli mycket små, så risken för en svagare exportutveckling är avsevärd, eftersom effekterna av försämrat förtroende kan sprida sig även till övriga Europa.

Enligt nationalräkenskaperna ökade importen med 1,9 % 2015. I början av året har utvecklingen varit lam när det gäller importen. Enligt kvartalsräkenskaperna krympte importen med över 4 % under det första kvartalet 2016 jämfört med föregående kvartal. År 2016 ökar importen dock med 2 % tack vare den inhemska efterfrågan. Den snabbare importökningen ökar användningen av importinsatser 2017 och 2018, vilket gör att importökningen överstiger 3 % 2018. Nettoexportens bidrag till BNP-tillväxten förblir negativt 2016, men blir positivt under prognosperioden när exportökningen tilltar.

Export av varor och tjänster

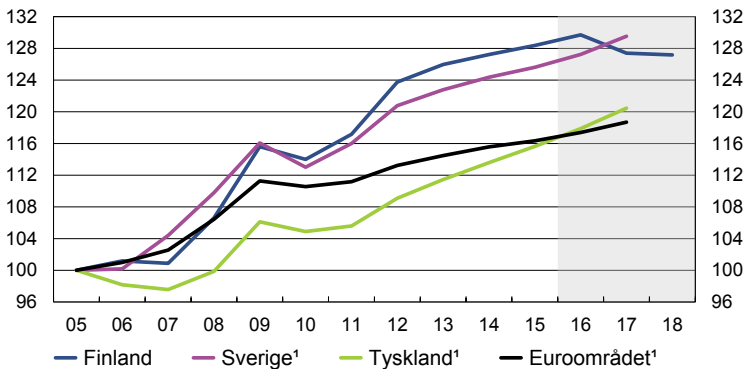
volym 2005=100, säsongrensad

Källa: Eurostat, FM

Arbetsenhetskostnader

2005=100, nominell

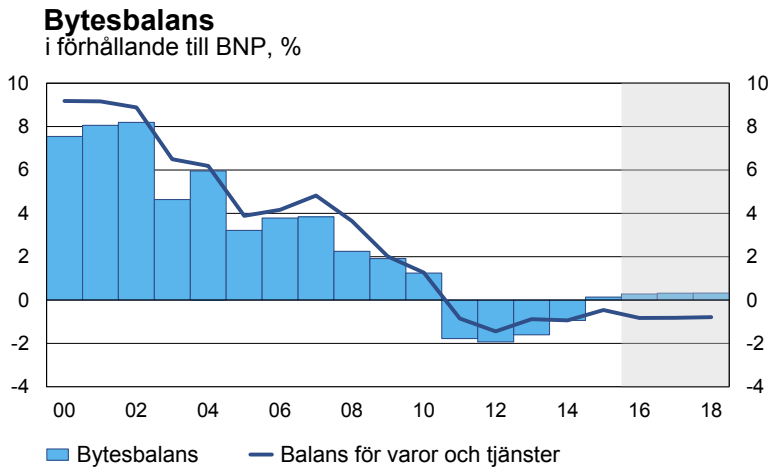
¹ Europeiska kommissionens prognos

Källa: Europeiska kommissionen, Statistikcentralen, FM

Bytesbalansen fortfarande i balans

Överskottet i bytesbalansen var 0,3 miljarder euro 2015. Underskottet minskade mycket snabbt det första halvåret 2015 och bytesbalansen uppvisade nätt och jämnt överskott. År 2016 minskar överskottet i handelsbalansen kraftigt, men handelsbalansen förbättras mot slutet av prognosperioden när exporten återhämtar sig. Bytesbalansen förbättras i år tack vare faktorinkomsterna. Den primära inkomsten från utlandet har i början av året hållit sig på fjolårets nivå, medan den primära inkomst som betalas till landet har sjunkit klart vilket avspeglar företagets mindre vinstbetalning eller eventuella tidsmässiga förändringar. Trots detta förutspås bytesbalansen förbättras till 0,7 miljarder euro 2018, alltså ett överskott på 0,3 % i relation till BNP.

Den förbättrade bytesrelationen har varit en följd av den kraftiga prissänkningen på olja, men nu har effekten av fenomenet avtagit. Export- och importpriserna har fortsatt att sjunka i början av året och avspeglar sålunda den svaga utvecklingen inom världshandeln. Åren 2017 och 2018 förutspås priserna inom utrikeshandeln börja stiga lätt. Importpriserna stiger dock långsamt, eftersom den långsamma tillväxten inom världshandeln ser till att konkurrentländernas exportpriser utvecklas återhållsamt och oljepriset antas stiga mycket försiktigt under prognosperioden.

Källa: Statistikcentralen, FM

Tabell 6. Bytesbalansen

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	md euro					
Balans för varor och tjänster	-1,8	-1,9	-1,0	-1,8	-1,8	-1,7
Faktorinkomster och transfereringar, netto	-1,5	0,0	1,3	2,4	2,5	2,5
Bytesbalans	-3,3	-1,9	0,3	0,6	0,7	0,7
Bytesbalans, i förhållande till BNP, %	-1,6	-0,9	0,1	0,3	0,3	0,3

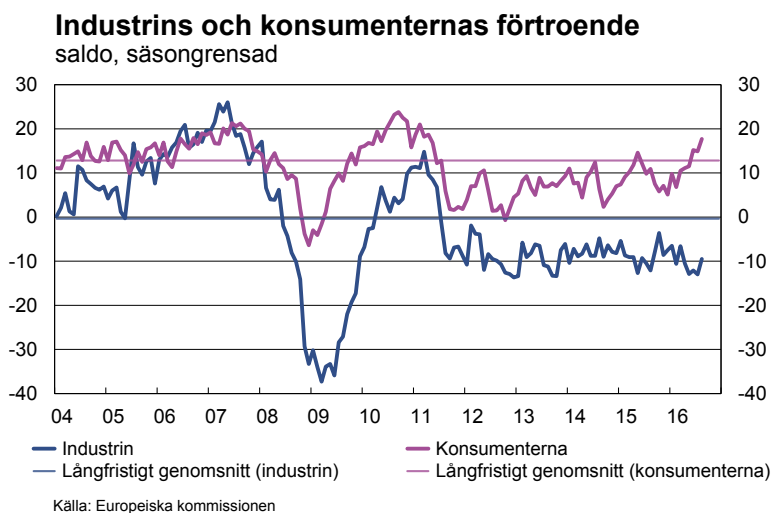
1.3 Den inhemska efterfrågan

1.3.1 Den privata konsumtionen

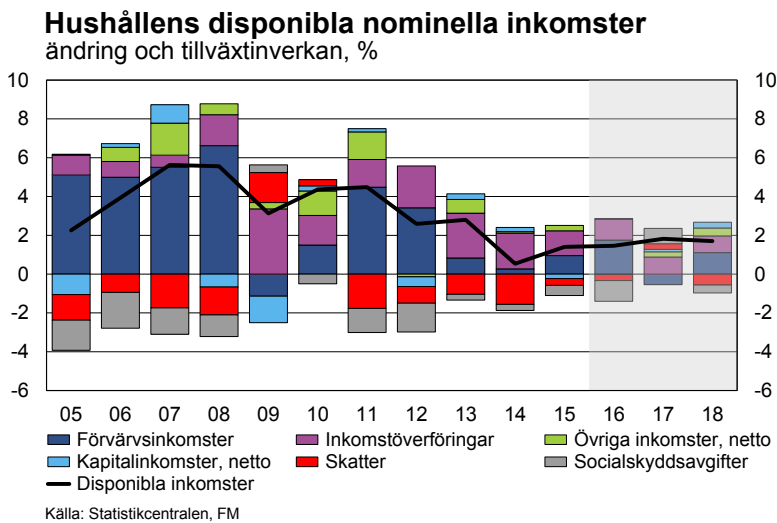
Ökningen av den privata konsumtionen avtar

I år ökar hushållens disponibla realinkomster med något över 1 %. På samma sätt som i fjol stärks köpkraften av att inflationen är mer dämpad än normalt i och med oljeprisets nedgång. Konsumentpriserna stiger med endast 0,4 % 2016. Ökningen av den privata konsumtionen stöds också av att sysselsättningen förbättras en aning och arbetslösheten börjar minska. Enligt konsumentbarometern upplevs risken för arbetslöshet ha minskat i början av året.

De senaste månaderna har dock förtroendet för den egna ekonomiska situationen visat små tecken på en försämring. Enligt konsumentbarometern upplevs tidpunkten trots detta som mer gynnsam än genomsnittet för anskaffning av sällanköpsvaror. Den privata konsumtionen växer också snabbast i fråga om sällanköpsvaror. Efterfrågan på sällanköpsvaror beräknas öka med nästan 4 % i år. Detta förklaras av att bilhandeln återhämtat sig, vilket började synas redan i slutet av fjolåret. Bilparkens medelålder har stigit de senaste åren, då antalet nya personbilar som konsumenterna registrerat har varit klart lägre än den långfristiga nivån. Efterfrågan på bilar stimuleras också av att bilbeskattningen lindrades i början av året. Under januari-juli ökade antalet nya personbilar som konsumenterna registrerade med så mycket som 14,5 %. Under slutet av året beräknas konsumenterna köpa färre nya bilar än senaste år, något som också påverkas av vetskapen om att följande lindring av bilskatten träder i kraft i början av nästa år. Ökningen av den privata konsumtionen avtar mot slutet av året och kommer i år upp i 1,2 %.

Nästa år avtar ökningen av den privata konsumtionen till 0,7 %. Till detta bidrar att hushållens realinkomster ökar med endast cirka ½ %. Den snabbare inflationen, de utgiftsnedskärningar som riktas mot sociala transfereringar och de återhållsamma avtalsenliga förhöjningarna fördröjer ökningen av hushållens disponibla inkomster. Trots att sysselsättningen förbättras ökar lönesumman med endast 0,8 % nästa år. Trots frysningen av FPL-indexet 2016–2018 ökar transfereringarna till hushållen nominellt med i medeltal 2,3 % per år under prognosperioden. Bakom utvecklingen ligger bland annat den demografiska förändringen, som är förknippad med att antalet pensionärer ökar. Som ett inslag i konkurrenskraftsavtalet överförs en del av betalningen av arbetsgivarens socialskyddsavgifter på löntagarna. Höjningen av arbetstagarnas socialskyddsavgifter kompenseras nästa år genom att inkomstbeskattningen lättas upp. Till följd av skattelättnaderna sjunker skatteuttaget för genomsnittslöntagaren något 2017, men det börjar öka på nytt följande år. Den privata konsumtionen fortsätter att öka dämpat även 2018. Trots att sysselsättningen ökar något snabbare förbättras inte hushållens köpkraft just då inflationen påskyndas och skatteuttaget stiger. Ökningen av den privata konsumtionen kommer upp i 0,6 % 2018.

Hushållens skuldbörda fortsätter att växa snabbt

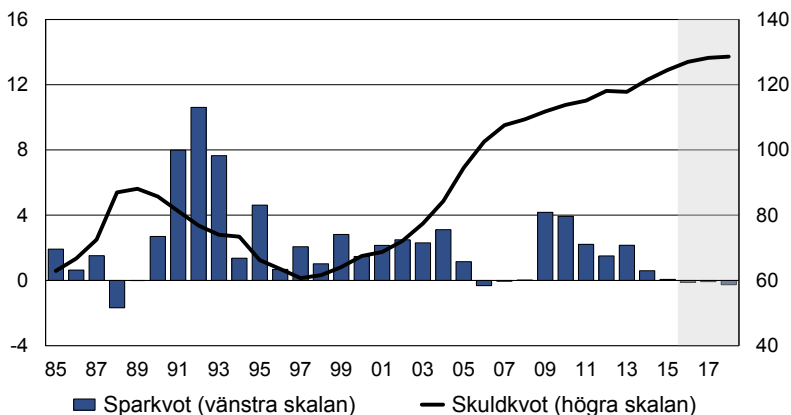
De senaste åren har den privata konsumtionen ökat snabbare än utvecklingen av de disponibla inkomsterna. Till följd av detta har hushållens sparkvot sjunkit nästan oavbrutet sedan 2010. Den minskade sparkvoten avspeglar också hushållens skuldsättning. Den låga räntenivån och den goda tillgången på lånade pengar har ökat skuldtagningen. Inte ens den växande arbetslösheten har stoppat skuldförhållandet från att växa. Den möjlighet till 6-12 amorteringsfria månader som bankerna marknadsförde i fjol har gjort att skulden växt ytterligare. Utvecklingen i början av året indikerar att när det gäller gamla bostadslån har hushållens intresse för amorteringsfria månader hållit i sig. Hushållens skuldbörda ökas också av att bostadsaktiebolagen är skuldsatta. Det åldrande bostadsbeståndet har ökat behovet av reparationer, som bostadsaktiebolagen har finansierat med lån. Ungefär 45 % av bostadsbeståndet består av bostäder byggda på 1960- och 1970-talen, så reparationsbehovet bidrar till att upprätthålla skuldsättningen även de närmaste åren. Strävan är att dämpa skuldsättningen genom den lagstiftning som trädde i kraft i juli 2016 och enligt vilken nya bostadslån kan utgöra högst 90 % av bostadens anskaffningspris. För dem som köper sin första bostad är andelen 95 %. Dessutom har rätten att dra av bostadslån i beskattningen stegvis sänkts de senaste åren. Med den rådande låga räntenivån har detta dock förblivit av liten betydelse.

Prognosen för den privata konsumtionen är förenad med såväl negativa som positiva risker. Den privata konsumtionen kan utvecklas positivare än prognosen, om hushållens skuldsättning fortsätter på det vis som vi sett de senaste åren. I samhällsekonomisk skala utgör hushållens nuvarande skuldsättningsnivå inget problem men utvecklingstrenden är oroväckande och fortsätter den leder det till att makrostabiliteten äventyras. I Finland ligger hushållens skulder i relation till de disponibla inkomster något över EU:s genomsnittsnivå. Den långvariga låga räntenivån i kombination med amorteringsuppskoven är ägnad att fördunkla hushållens uppfattning om riskerna med skuldsättning. Den låga räntenivån och tillgången till lånade pengar kan således tillsammans med hushållens förtroende påskynda skuldsättningen mera än beräknat. Detta skulle synas både på bostadsmarknaden och i den privata konsumtionen.

De negativa risker som hänför sig till den privata konsumtionen kan realiseras om sysselsättningen utvecklas svagare än väntat. Konsekvenserna för konsumtionen skulle synas via både inkomstbildningen och konsumenternas förväntningar, vilket kunde leda till att sparkvoten ökar i och med att konsumenterna blir försiktigare.

Hushållens sparandet och skuldsättning

andel av de disponibla inkomsterna, %

Källa: Statistikcentralen, FM

1.3.2 Den offentliga konsumtionen

Den offentliga konsumtionen utgör en knapp fjärdedel av BNP och den består av statens, kommunernas och socialskyddsfondernas konsumtionsutgifter. Den offentliga konsumtionen har ökat med i medeltal 0,7 % per år under de senaste 10 åren. Priset på den offentliga konsumtionen har stigit med i medeltal 3 % per år, vilket är ungefär en procentandel snabbare än den privata konsumtionens prisutveckling. Under de två senaste åren har den offentliga konsumtionen förblivit nästan oförändrad och under prognosperioden beräknas den till och med krympa något tack vare anpassningsåtgärderna.

Statens konsumtion ökar i år av finansieringen av förläggningarna för asylsökande, även om antalet asylsökande är på väg neråt jämfört med i fjol. Konsumtionen minskar av de nedskärningar i omkostnaderna som den föregående och den nuvarande regeringen beslutat om. Konkurrenskraftsavtalets sänkning av socialskyddsavgifterna och nedskärning av semesterpenningarna minskar arbetskraftskostnaderna och således statens utgifter från och med nästa år. Dessutom antas förlängningen av arbetstiden minska de löntagarersättningar som staten betalar.

Lokalförvaltningens konsumtionsutgifter ökar exceptionellt långsamt de närmaste åren. Värdet av konsumtionsutgifterna beräknas till och med krympa 2017. Konsumtionsökningen fördröjs av bland annat konkurrenskraftsavtalets sänkningar av arbetsgivaravgifterna och nedskärning av semesterpenningarna 2017-2019, de återhållsamma löneuppgörelserna, anpassningsåtgärderna enligt regeringsprogrammet samt de anpassningsåtgärder som kommunerna och samkommunerna planerat för i år. Även den pensionsreform som träder i kraft i början av 2017 sänker kommunarbetsgivarens pensionsavgifter. Konsumtionsutgifterna börjar dock öka snabbare på nytt vid decennieskiftet då de tidsgränsade nedskärningarna av semesterpenningarna upphör. Förändringen i befolkningens åldersstruktur samt den växande invandringen ökar dessutom behovet av tjänster som kommunerna ordnar.

Socialskyddsfondernas konsumtionsutgifter består i första hand av sociala understöd som FPA betalar i naturaform, till vilka hör läkemedelsersättningar samt rese- och rehabiliteringsstöd, samt av löneutgifter. De besparingar som regeringen beslutat om minskar utgifterna för sociala understöd i naturaform 2016–2017.

Tabell 7. Konsumtionen

	2015 andel, %	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
		Procentuell volymförändring					
Privat konsumtion	100,0	-0,5	0,6	1,5	1,2	0,7	0,6
Hushåll	95,2	-0,6	0,4	1,5	1,3	0,7	0,6
Varaktiga konsumtionsvaror	8,0	-0,8	1,7	3,2	3,8	1,7	1,3
Halvvaraktiga konsumtionsvaror	8,0	0,3	0,4	0,0	0,2	0,5	0,6
Dagliga varor	26,5	-0,5	-0,5	-0,1	1,1	0,2	0,0
Tjänster	52,0	-0,8	0,2	1,2	1,1	0,8	0,8
Icke vinstsyftande samfund	4,8	-1,6	4,0	0,0	0,0	0,5	0,5
Offentlig konsumtion	100,0	1,1	-0,5	0,4	-0,1	-1,3	0,0
Statsförvaltningen	26,8	4,3	-1,5	-0,9	1,4	-1,4	-1,0
Lokalförvaltningen	66,0	0,0	0,0	0,5	-0,1	-1,0	0,3
Socialskyddsfonderna	7,2	0,0	-1,0	3,8	-4,7	-3,4	0,8
Totalt		0,0	0,3	1,1	0,8	0,1	0,4
Offentliga samfunds individuella konsumtionsutgifter		0,1	-0,5	0,8	-0,6	-1,5	0,3
Individuella konsumtionsutgifter, totalt		-0,4	0,3	1,3	-0,4	0,2	0,6
Hushållens disponibla inkomster		2,8	0,5	1,4	1,5	1,8	1,7
Priset på privat konsumtion		2,5	1,5	0,4	0,4	1,1	1,3
Hushållens disponibla realinkomster		0,3	-0,9	1,0	1,1	0,7	0,4
		procent					
Konsumtionens andel i bruttonationalprodukten (till löpande priser)		79,5	80,0	79,7	79,4	78,5	77,8
Hushållens sparkvot		2,2	0,6	0,1	-0,1	-0,1	-0,3
Hushållens skuldkvot ¹⁾		117,8	121,5	124,5	127,0	128,2	128,6

¹⁾ Hushållens skulder i slutet av året i förhållande till deras disponibla inkomst.

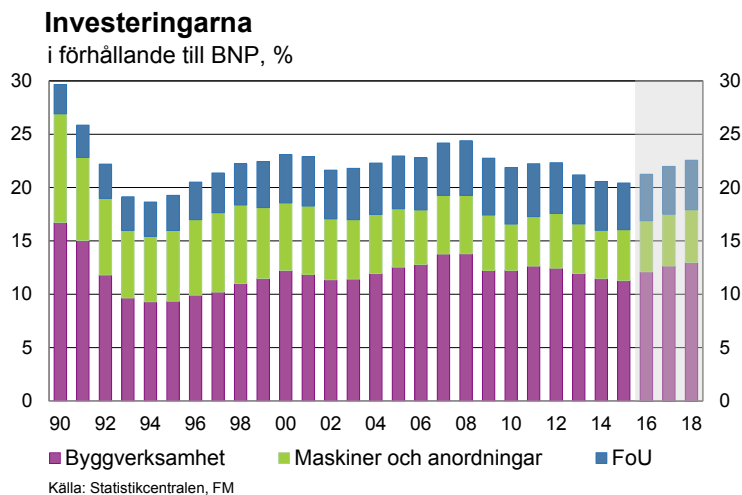
1.3.3 De privata investeringarna

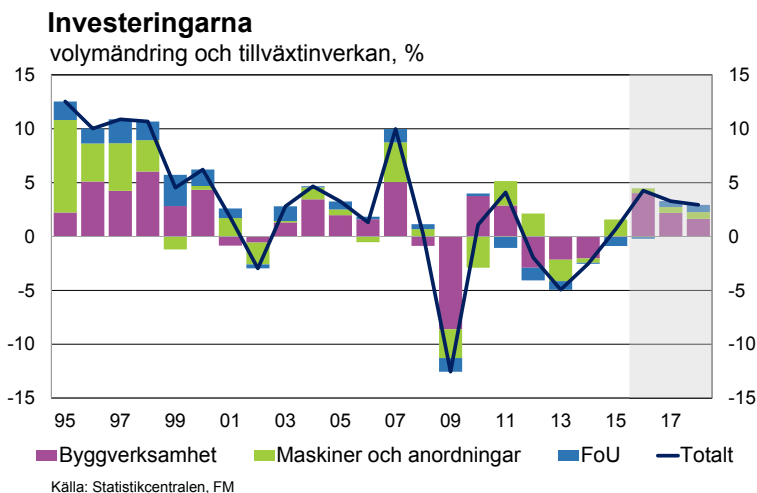
De privata investeringarna är ekonomins kraftkälla

De privata investeringarna ökar på årsnivå under hela prognosperioden. Tillväxten är starkast i år. De försämrade utsikterna för den internationella ekonomin påverkar investeringarna endast litet, eftersom tillväxten i huvudsak kommer från byggandet. Både bostads- och andra husbyggnadsinvesteringar ökar kraftigt. Även ombyggnadsverksamheten är livlig. Det investeras också betydligt mera i maskiner och anordningar. Däremot lider forsknings- och utvecklingsverksamheten på kort sikt både av att den offentliga finansieringen krymper och av att forskningspersonal sägs upp på den privata sidan. Den negativa realräntan stöder investeringar, men den låga tillväxten för den totala efterfrågan sätter i sig ännu inte fart på investeringarna. De privata investeringarna i relation till BNP ökar, men kommer ännu inte upp till den nivå som rådde före finanskrisen. Även investeringarna inom hela samhällsekonomin i relation till BNP ökar under prognosperioden.

Investeringsprognosen 2018 är förenad med osäkerhet uppåt, eftersom nya storprojekt planeras inom bland annat skogsindustrin. Dessutom har anläggningsarbetena i anslutning till kärnkraftsprojektet i Pyhäjoki kommit i gång och avsikten är att många olika stödbyggnader ska uppföras redan 2017 och 2018. Ytterligare beslutet regeringen i budgetförhandlingarna för år 2017 att öka sådana åtgärder som inverkar på den statstödda bostadsproduktionen.

Enligt de senaste räkenskapsuppgifterna ökade de privata investeringarna med 2,2 % 2015, då de enligt förhandsuppgifterna från mars fortfarande skulle ha krympt med cirka 1 %. Årets prognos för de privata investeringarna visar på en tillväxt på över 4 %, som sjunker så småningom de följande åren. I fjol ökade särskilt investeringarna i maskiner och anordningar i en snabb takt av 7 %. Däremot fortsatte forsknings- och utvecklingsverksamheten att krympa kraftigt.

Byggnadsinvesteringarna får sysselsättningen att öka

För byggnadsinvesteringarna förutspås en snabb tillväxt på över 8 % i år. Den växande nyproduktionen har redan syns som en kraftig ökning av antalet arbetstimmar inom byggandet. Den starka tillväxten förväntas fortsätta även nästa år, för i januari-maj beviljades bygglov för över 20 % mer kubikmeter än under motsvarande tid i fjol.

Bostadsinvesteringarna ökar framför allt av den låga räntenivån samt bostadsbristen i tillväxtcentra, som syns i form av god avkastning både i hyrorna och försäljningspriserna. Bostadsproduktionen är koncentrerad till flervåningshus och geografiskt i första hand till landets största städer samt universitetsorter. Klart flera bostäder har påbörjats än i fjol, men takten avtar mot slutet av året, eftersom antalet påbörjade bostäder ökade kraftigt efter sommaren i fjol och jämförelsenivån blev högre. Volymmässigt beräknas nyproduktionen av bostäder öka med cirka 15 % i år.

Ombyggnaderna av bostäder beräknas öka med i en årstakt av cirka 2 % under prognosperioden, vilket beror på bostadsbeståndets ålder och uppdateringsbehov. I synnerhet bostadsaktiebolagens ombyggnadsinvesteringar har fortsatt att öka, vilket har syns som att deras lånestock har växt i början av året. De månatliga förändringarna jämfört med motsvarande tidpunkt i fjol har varit över 10 %. De sammanlagda bostadsinvesteringarna, som innehåller både nyproduktion och ombyggnader, ökar också 2017 och 2018.

Byggnadsinvesteringarna ökar på bred basis. Även inom det övriga husbyggandet har nästan alla byggnadstyper varit klart på väg uppåt under början av året. Bygglov beviljas för klart fler kubikmeter affärs- och kontorsbyggnader. De offentliga investeringarna i servicebyggnader ligger på sin högsta nivå på tio år. För andra husbyggnadsprojekt är byggtiderna längre än inom bostadsbyggandet och därför håller en del av nästa och därpå följande års investeringar på att genomföras redan nu. År 2018 antas den internationella ekonomins tillväxt öka även bostadsinvesteringarna.

Offentliga projekt samt områdesbyggande stöder investeringar i anläggningsverksamhet

Inom anläggningsverksamheten har omsättningen och försäljningen ökat mycket bra i början av året. I anläggningsbranschen är orderstocken av god medelnivå, även om kapacitetsutnyttjandet låg endast på nivån 74 % under våren. Företagen bedömer att efterfrågan fortfarande är det största hindret för tillväxt.

Att råoljepriset började sjunka på nytt under sommaren och pristrycket minskat är positiva nyheter med tanke på investeringar i anläggningsverksamhet, eftersom oljan är av stor betydelse för kostnaderna. Nästa år förutspås tillväxten tillta bland annat på grund av det reparationssskuldprogram som regeringen startat. I prognosen ökar investeringarna i anläggningsverksamhet inte just 2018.

Många anläggningsprojekt är aktuella eller har redan inletts. År 2017 inleds flera nya projekt. Även stora områdesbyggnadsobjekt pågår eller är på gång. Inom energisektorn är investeringar i anläggningsverksamhet aktuella i anslutning till bland annat elöverföringsnätet, terminaler för flytande naturgas samt vindkraft.

Investeringarna i maskiner och anordningar ökar på bred basis

Investeringarna i maskiner, anordningar, transportmedel och vapensystem beräknas växa i bra takt de närmaste åren. Skogsindustrins investeringar gör att investeringarna i maskiner och anordningarna ökar på årsnivå trots den djupa svackan under det första kvartalet. Den viktigaste enskilda faktorn är den nya bioproduktfabriken som byggs i Äänekoski, där anordningarnas värde uppgår till 750 miljoner euro, nästan 10 % av hela investeringsspottens årssumma. Även olika anskaffningar av arbetsmaskiner och lastbilar har utvecklats bra, däremot har efterfrågan på påhängsvagnar och bussar varit sämre än i fjol.

Industrins investeringsplaner innehåller enligt Finlands näringslivs senaste investeringsförfrågan (juni 2016) en tillväxt på drygt 10 % i år. Enligt förfrågan vände industrins fasta investeringar i Finland klart uppåt i fjol. Detta syns framför allt i en stark uppgång på 7 % inom investeringarna i maskiner och anordningar i fjol. Enligt förfrågan har industrins kapacitetsutnyttjande ökat med ett par procentenheter jämfört med juni i fjol, kapacitetsutnyttjandet är högt speciellt inom den traditionella metallindustrin, såsom maskinindustrin.

Enligt prognosen upphör den kraftiga kvartalstillväxten inom investeringarna i maskiner, anordningar, transportmedel och vapensystem 2017. Tillväxten förutspås ta ny fart, som är klart snabbare än genomsnittstillväxten, 2018 då den internationella ekonomiska tillväxten stöder exportefterfrågan från Finland.

FoU-investeringarna ökar först 2017

FoU-investeringarna fortsätter att sjunka i år både på grund av att privatanställd forskningspersonal sågs upp och för att den statliga FoU-finansieringen minskar. Enligt investeringsförfrågan utökar den kemiska industrin FoU-verksamheten i år, medan teknologiindustrin krymper den med över 5 %. Enligt prognosen börjar dock FoU-investeringarna öka 2017 och tillväxten stärks ytterligare 2018 då det allmänna internationella ekonomiska läget förbättras.

Enligt Statistikcentralen utgjorde de företag som bedrivit innovationsverksamhet 2012–2014 55 % av företagen i de studerade branscherna. Innovationsverksamhet förekommer oftare i industriföretag än inom tjänster. Inom industrin är FoU-investeringar vanligast inom el- och elektronikindustrin samt inom den kemiska och textilindustrin. Enligt undersökningar var innovationsverksamhet inom tjänstesektorn vanligast i fråga om programproduktion, verksamhet som betjänar finansiering och försäkring, informationstjänstverksamhet, datakommunikation samt forskning och utveckling. Majoriteten av de innovativa företagen investerade i FoU-projekt som genererar miljönytta. Som den största orsaken till investeringar såg företagen höga energi-, vatten- och materialkostnader, miljöbestämmelser samt förbättring av företagets renommé.

Tabell 8. Realinvesteringar enligt kapitalvarutyp

	2015 andel, %	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
		Procentuell volymförändring					
Husbyggande	44,9	-5,0	-5,2	-0,4	8,3	4,1	3,2
Bostäder	26,7	-5,3	-6,9	0,0	9,0	4,0	2,5
Övriga hus	18,2	-4,6	-2,7	-1,1	7,3	4,3	4,3
Anläggningsverksamhet	10,3	2,2	4,1	2,4	2,9	2,6	1,1
Maskiner och apparater	23,4	-8,7	-1,8	7,0	1,9	2,4	2,8
FoU-investeringar*	21,4	-3,7	-0,4	-4,0	-1,0	2,7	3,3
Totalt	100,0	-4,9	-2,5	0,7	4,3	3,3	2,9
Privata	80,9	-6,6	-3,4	2,2	4,3	3,9	3,8
Offentliga	19,1	2,6	0,9	-5,1	4,3	0,6	-0,8
		Procent					
Investeringarnas andel av BNP (till löpande priser)							
Realinvesteringar		21,2	20,6	20,4	21,2	22,0	22,6
Privata		17,0	16,4	16,5	17,2	17,9	18,6
Offentliga		4,2	4,2	3,9	4,0	4,1	4,0

* Innehåller odlade tillgångar och produkter som skyddas av immateriell äganderätt

1.3.4 De offentliga investeringarna

De offentliga investeringarna minskade med 5 % i fjol. Nedgången berodde på arbetspensionsanstaltarnas fastighetsförsäljningar, som bokförs som negativa investeringar samt på den kännbara minskningen av statens investeringar. I år återgår de offentliga investeringarna till sin tidigare nivå. Efter detta år beräknas inte den totala volymen av de offentliga investeringarna just öka. De offentliga investeringarnas BNP-andel är cirka 4 %.

Statens investeringar upprätthålls av regeringens satsning på cirka 600 miljoner euro på bastrafikledshållningen 2016–2018. Som helhet ökar investeringarna ändå inte, eftersom få nya trafikledsprojekt påbörjas och statens FoU-finansiering minskar. Investeringarna i vapensystem kan öka något.

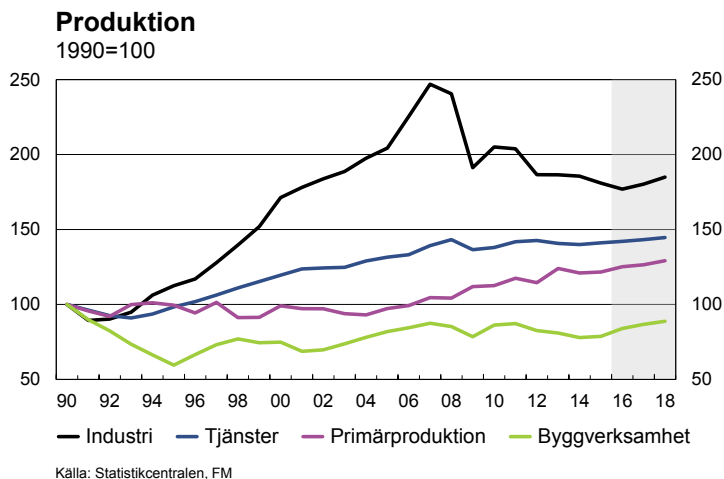
Lokalförvaltningens investeringsutgifter har länge ökat mycket kraftigt. I fjol bromsade dock ökningen av investeringsutgifterna in, och tillväxten beräknas vara klart måttfullare även de närmaste åren. Trots kommunekonomins anpassningsåtgärder är investeringsnivån fortfarande hög. Underhållet av lokalförvaltningens nuvarande byggnadsbestånd förutsätter omfattande ombyggnadsinvesteringar. I tillväxtcentra är nybyggnationen och infrastrukturinvesteringarna omfattande även de närmaste åren.

1.4 Den inhemska produktionen

1.4.1 Totalproduktionen

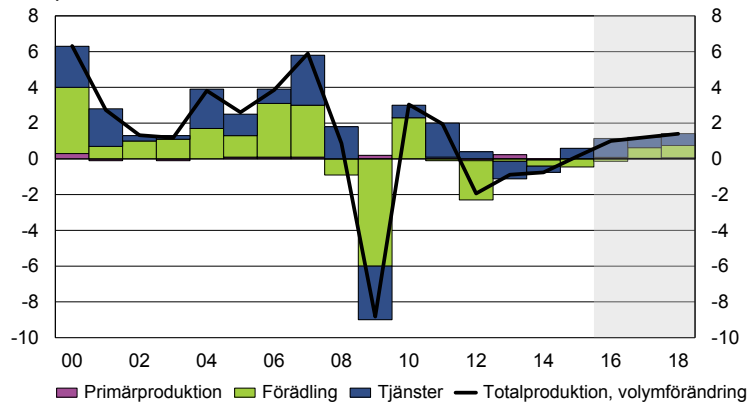
Den ekonomiska tillväxten är beroende av produktion som betjänar den inhemska efterfrågan

Den finländska ekonomin frigjorde sig från recessionens grepp i slutet av fjolåret. Den ekonomiska tillväxten har dock varit dämpad. Enligt preliminära uppgifter ökade produktionen inom hela ekonomin med 1,3 % i april-maj jämfört med ett år tidigare tack vare förädlingen och tjänsterna. Av förädlingsbranscherna har i synnerhet byggnadsproduktionen ökat snabbt, med nästan 6 % under det första kvartalet. Byggnadsverksamheten har ökat på bred basis, eftersom både bostads- och produktionsbyggandet har ökat. Tjänsteproduktionen ökade tack vare affärlivets tjänster. Däremot har industriproduktionen fortsatt att krympa eftersom produktionen i alla huvudbranscher har utvecklats svagt. Under det första halvåret i år var värdeökningen inom hela ekonomin drygt ½ % jämfört med fjolåret.

Under sommaren har konjunkturbilden av att den produktion som betjänar hemmamarknadsefterfrågan ligger bakom tillväxten stärkts. Byggnadsverksamhetens konjunkturutsikter och tjänstebanschnas försäljningsförväntningar har förbättrats samtidigt som värdet av industrins nya beställningar fortsätter att krympa. Enligt konjunkturförfrågningarna är bristen på efterfrågan ett klart mindre tillväxthinder än tidigare. Av huvudbranscherna är efterfrågebrist överraskande vanligast i tjänsteföretagen, av vilka ungefär vart tredje upplever efterfrågebristen som ett tillväxthinder. Inom byggnadsverksamheten lider åter vart tredje företag som besvarade förfrågan av brist på yrkesskicklig arbetskraft. Inom industrin är ingen snabb återhämtning att vänta, eftersom orderstocken fortfarande ligger under normal nivå och lagren av färdiga varor dessutom nästan ligger kvar på normal nivå. Förutom ovan nämnda konjunkturrelaterade tillväxthinder lider den finländska ekonomin av kapacitetsminskning till följd av strukturförändringen, särskilt inom pappers- och elektronikindustrin.

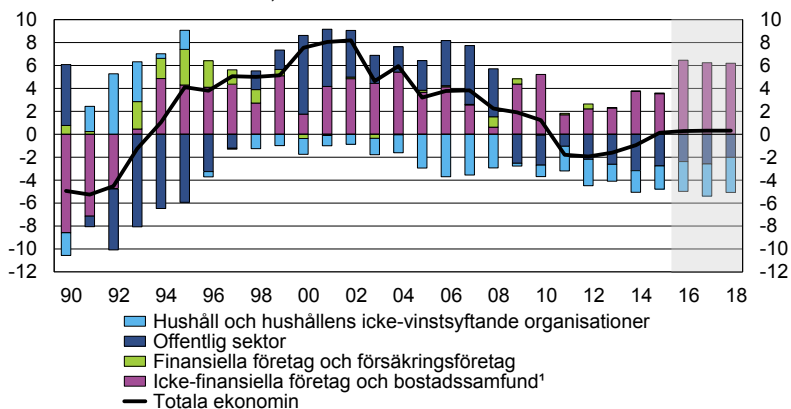
Totalproduktionens tillväxtkontributioner procentenheter

Källa: Statistikcentralen, FM

Under det första halvåret i år stannade produktionsökningen jämfört med föregående kvartal på noll i januari-mars, men tilltog i april-juni till 0,3 %. Tillväxten påskyndas under det andra halvåret tack vare byggandet samt affärlivets tjänster. I år är tillväxten synnerligen klart baserad på den byggnads- och tjänsteproduktion som tillgodoser den inhemska efterfrågan. Totalproduktionen ökar med 1 % i år. Nästa och därpå följande år stöder industriproduktionen totalproduktionens tillväxt, som kommer upp i 1 %. Produktionsnivån stannar fortfarande 4 % under toppnivån 2008. Konkurrenskraftsavtalet är ett steg i rätt riktning för att förbättra kostnadskonkurrensförmågan, men avtalets verkningar syns tydligare först på längre sikt, eftersom efterfrågebristen begränsar produktionsökningen i detta konjunkturläge.

Nettokreditgivning efter sektor i förhållande till BNP, %

1) Inkluderar finansieringssektorn 2016-2018

Källa: Statistikcentralen, FM

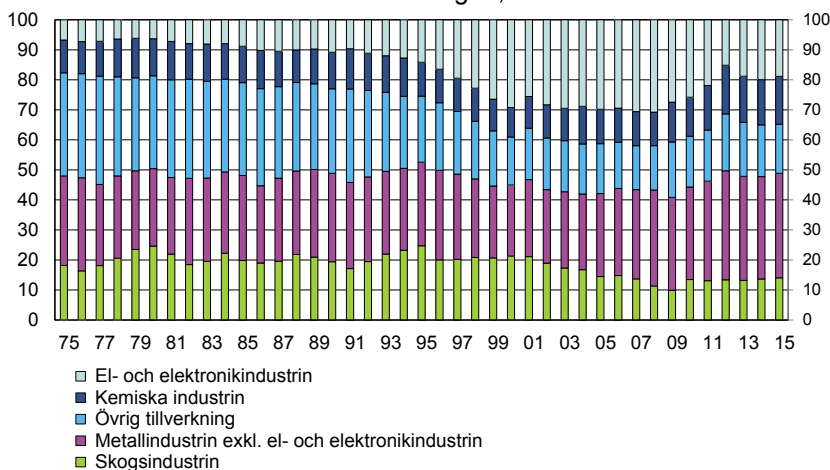
1.4.2 Fördlingen

Industrins nya beställningar låter vänta på sig

Industriproduktionen krymper för sjätte året i rad. Situationen är ett resultat av såväl det svaga internationella konjunkturläget som industrins produktionsstruktur. Merparten av produktionen utgörs av råvaror och investeringsvaror som går på export och beträffande vilka efterfrågan inte ökar speciellt snabbt för tillfället. Dessutom är det globala konkurrensläget stramt för många produkter.

Tillverkning

branschernas andel av värdeökningen, %

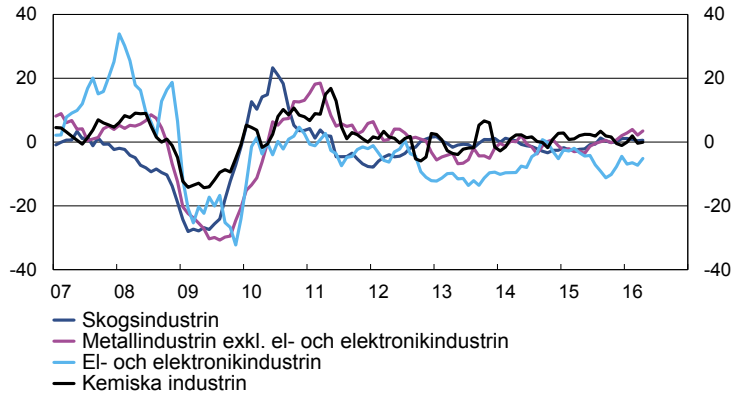

Källa: Statistikcentralen

Industrins produktionsutsikter är dämpade i år. Exportefterfrågan är sämre än normalt, många företag har utrymme för förbättringar när det gäller konkurrensförmågan och konkurrensen om marknadsandelar är hård. Industrins konjunkturutsikter är inte bättre än i början av året. Industrieföretagen väntar att produktionen ska krympa mot slutet av sommaren och vända i en dämpad uppgång mot slutet av året. Mest positiva är produktionsförväntningarna inom den kemiska industrin, men även där först i slutet av året. De mest negativa produktionsförväntningarna hittas inom metallindustrin, som inte väntar att produktionen ska öka i år. Som helhet kommer industriproduktionen att krympa med 2 % i år.

Volymindex för industriproduktionen per bransch

3 månaders glidande medelvärde, förändring från föregående år, %

Källa: Statistikcentralen

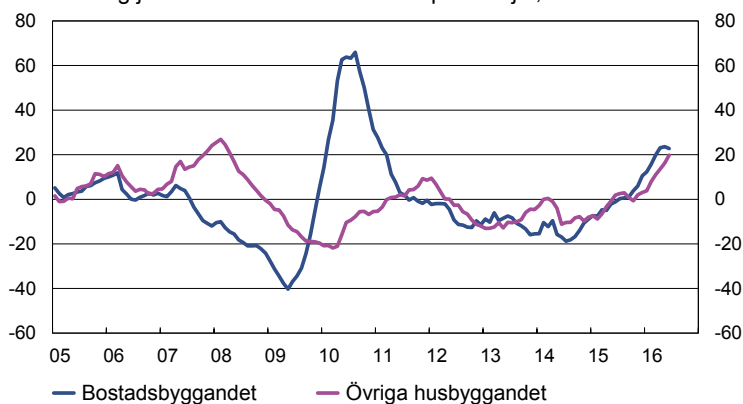
Nästa år kommer exportefterfrågan att återhämta sig och komma upp i den snabbaste tillväxten sedan 2011, då tillväxtekonomiernas import återhämtar sig från årets svacka. På grund av konkurrenskraftsutmaningarna och efterfrågans strukturförändring når exportföretagens produktion ännu inte samma tillväxttakt som världshandeln, så industriproduktionens återhämtning förblir dämpad och stegvis. Dessutom har sådana huvudbranscher som tidigare varit betydande krympt sin produktionskapacitet i Finland. Sålunda ökar industriproduktionen med cirka 2 % nästa år och med 3 % året därpå. Bäst är produktionsutsikterna inom cellulosaindustrins, vars kapacitet är på väg uppåt, samt inom den kemiska industrin. Trots tillväxten blir nivån på industriproduktionen 2018 en fjärdedel lägre än toppåret 2007.

Byggandet har fart

Byggnadsproduktionen började öka i fjol och tillväxten har påskyndats betydligt i år. Detta påverkas inte bara av den livliga nybyggnationen i fråga om bostäder och andra byggnader utan också av ombyggnadsbehovet särskilt för bostads- och kontorsbyggnader. Dessutom ökar statens infrastrukturinvesteringar anläggningsverksamheten. Bara vart fjärde byggnadsföretag lider fortfarande av efterfrågebrist som tillväxthinder och tillgången på yrkesskicklig arbetskraft är redan ett problem för ungefär en tredjedel av företagen. Nybyggnationen är dock livligare i tillväxtcentra än utanför dem, det vill säga tillväxten är ojämnt fördelad.

Volymindex för nybyggandet

ändring jämfört med motsvarande tidpunkt i fjol, %

Källa: Statistikcentralen

Byggnadsverksamhetens produktionsförväntningar är klart positiva, även om produktionsökningen inte längre tros påskyndas under det andra halvåret. Antalet beviljade bygglov har ökat tvåsiffrigt och i synnerhet bostads- och affärsbyggandet kommer att öka. Till följd av den starka konjunkturfasen ökar byggnadsproduktionen med 6½ % i år.

Byggnadsverksamheten fortsätter att vara livlig även nästa och därpå följande år, men antalet nya påbörjade byggnadsprojekt ökar inte längre i samma takt som i år, så produktionsökningen avtar något. Nästa år ökar byggnadsverksamheten med 3 och därpå följande år med 2 %. Till följd av tillväxten överskrider värdeökningen inom byggnadsverksamheten 2007 års nivå med 1 % 2018.

1.4.3 Tjänsterna

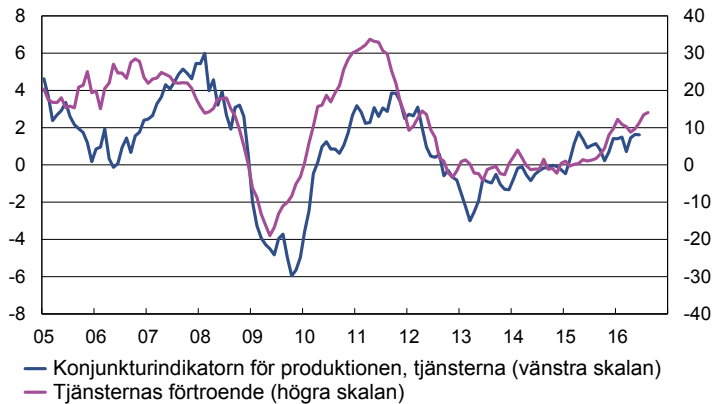
De privata tjänsterna ökar

Den privata tjänsteproduktionen ökar samtidigt som den offentliga krymper. Tjänsternas andel av värdeökningen inom hela ekonomin fortsatte att öka i fjol och andelen har redan stigit till över 70 %, det vill säga nära euroområdet medeltal 74 %. I fjol ökade tjänsteproduktionen med 0,8 %. Produktionen ökade framför allt inom informations- samt affärs- livets tjänster. Däremot sjönk produktionen inom transporttjänster samt offentliga branscher. Under januari-juni i år ökade tjänsteproduktionen med 1,2 %.

Konjunkturutsikterna för tjänster har förbättrats klart. I synnerhet mot slutet av året väntar klart flera företag än i fjol att försäljningen ska öka. Efterfrågan är dock det största tillväxthindret i tjänstebanscher och den förväntade lönsamhetsförbättringen är knapp. Tjänsteutvecklingen är beroende av förädlingsverksamheten och konsumtionsefterfrågan. Största delen av tjänsteproduktionen används inom företagsverksamheten, så den måste återhämta sig innan tjänsteproduktionens tillväxtförutsättningar kan förbättras.

Serviceproduktionen

ändring jämfört med motsvarande tidpunkt i fjol, procent och saldo, 3 mån

Källa: Statistikcentralen, Europeiska kommissionen

De bästa tillväxtförutsättningarna för försäljningen finns i informations- och kommunikationstjänstebranscher som betjänar affärlivet samt inom finansiering och försäkring. Även inkvarterings- och restaurangbranschen väntar tillväxt. Handelns utsikter är fortfarande dämpade till följd av den krympande partihandeln samt den svaga utvecklingen av konsumenternas köpkraft.

Tjänsteproduktionens tillväxt förblir dämpad till följd av den svaga industriproduktionen, så i år ökar hela tjänsteproduktionen med knappt 1 %. Nästa år sätter den livligare företagsverksamheten i någon mån fart på tjänsteproduktionen, som ökar i en stabil takt av cirka 1 % även 2018. Produktionsnivån överskrider på samma sätt som inom bygnadsverksamheten den nivå som föregick finanskrisen.

Tabell 9. Produktionen per bransch

	2015 andel, % ¹⁾	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**	I medeltal 2015/2005
Industriproduktion	20,6	0,0	-0,5	-2,5	-2,2	1,9	2,6	-1,2
Byggande	6,3	-2,0	-3,7	1,0	6,6	3,2	2,4	-0,4
Jord- och skogsbruk	2,5	8,3	-2,5	0,6	3,0	1,1	2,1	2,3
Industriproduktion och byggande	26,8	-0,5	-1,3	-1,7	-0,5	2,2	2,5	-1,0
Tjänster	70,6	-1,4	-0,5	0,8	0,8	0,8	0,9	0,7
Produktion till baspris	100,0	-0,9	-0,8	0,1	1,0	1,2	1,4	0,3
Bruttonationalprodukt till marknadspris		-0,8	-0,7	0,2	1,1	0,9	1,1	0,4
Arbetets produktivitet inom samhällsekonomin		0,5	-0,1	0,2	0,0	-0,3	1,0	0,2

¹⁾ Andel av produktion, löpande priset.

Företagens konkurrensförmåga i ljuset av enkätresultat

Företagens konkurrensförmåga kan mätas på många olika sätt. Ur makrosynvinkel är ett av de mest använda sätten att granska hur arbetskostnaderna per enhet utvecklas när de beräknas på olika sätt. Arbetskostnaderna per enhet beskriver i allmänhet den genomsnittliga relativa kostnadsutvecklingen i en bransch. Enligt FM:s senaste prognos sjunker de nominella arbetskostnaderna per enhet inom hela den finländska ekonomin med 0,7 % från 2015 till 2017, medan de enligt EU-kommissionens vårprognos stiger till exempel med 3,1 % i Sverige, med 4,2 % i Tyskland och med i genomsnitt 2,0 % i euroområdet.

Förändringen i arbetskostnaderna per enhet i enskilda branscher beskriver inte hur andra faktorer som påverkar konkurrensförmågan utvecklas. Till dem hör bland annat hur eftertraktade produkterna är, dvs. kvalitet, marknadsföring, varumärke, tillgång osv. Även företagens organisatoriska konkurrensförmåga inverkar på exportframgången via produktiviteten. På denna konkurrensförmåga inverkar förutom den interna produktionsprocessen bland annat solvensen och lagstiftningen.

I det följande granskas nuläget i fråga om den konkurrensförmåga industriföretagen upplever att de själva har i relation till deras upplevda genomsnittliga konkurrensförmåga på lång sikt. För ändamålet används resultaten av de konjunkturförfrågningar som EU-kommissionen riktar till företagen varje kvartal. Ett resultat i förfrågan är den relativa konkurrensförmågekonstellation enligt varornas användningssyfte (MIG) som industriföretagen själva upplever. I förfrågan ombeds företagen skilja åt situationen beträffande konkurrensförmågan sådan de upplever den på hemmamarknaden, EU:s inre marknad och marknaden utanför EU. Här koncentrerar vi oss på att granska industriföretagens konkurrensförmåga utanför hemmamarknaden. Förfrågan besvaras av cirka 700 industriföretag från Finland. Motsvarande frågor ställs inte till företag i andra branscher.

Enligt de senaste resultaten från juli upplevde finländska företag som producerar livsmedel och mellanprodukter för EU:s inre marknad att deras konkurrensförmåga var genomsnittlig i relation till andra företag som verkar på den inre marknaden (se figur 1.). Däremot upplevde de företag som producerar konsumtionsnyttigheter och i synnerhet investeringsnyttigheter att deras konkurrensförmåga är klart sämre än genomsnittet på den inre marknaden.

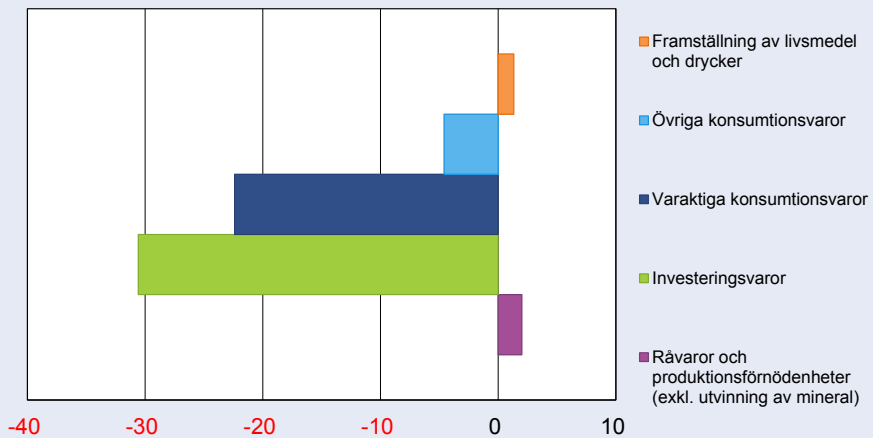
Däremot upplevde de företag som tillverkar mellanprodukter för marknaden utanför EU att deras konkurrensförmåga är bättre än genomsnittet (figur 2.). Företag som tillverkar investeringsnyttigheter upplevde att deras konkurrensförmåga på marknaden utanför EU är på samma rätt relativt svag som på den inre marknaden. Detta är väsentligt för Finlands varuexport, eftersom våra exportföretag i huvudsak producerar råvaror samt investeringsvaror (dessa stod för 88,1 % av värdet av hela fjolårets varuexport). Konsumtionsvarornas andel är endast drygt 10 %.

När man granskas situationen enligt bransch upplevde den kemiska och metallindustrins företag att deras konkurrensförmåga på EU:s inre marknad är bättre än genomsnittet. Däremot upplever textil-, skogs- och metallindustriföretagen att deras konkurrensförmåga är sämre än genomsnittet. På marknaden utanför EU upplevde företagen inom skogs-, kemi- och möbelindustrin samt vissa företag inom basmetallindustrin att deras konkurrensförmåga är bättre än genomsnittet. Däremot upplevde textil-, tryckeri- och motorfordonsindustrin att deras konkurrensförmåga är sämre än genomsnittet.

Olika mått på konkurrensförmåga ger något olika bilder av de finländska industriföretagens konkurrensförmåga. Ökningen av arbetskostnaderna per enhet inom hela den finländska ekonomin förblir under 2015–2017 långsammare än de genomsnittliga utvecklingen i euroområdet. Till följd av konkurrenskraftsavtalet, som undertecknades i juni 2016, stärks Finlands kostnads-konkurrensförmåga i förhållande till det övriga euroområdet. Enligt konjunkturförfrågningarna upplever de finländska industriföretagen åter att deras konkurrensförmåga är dålig i synnerhet i fråga om investeringsvaror på marknaden såväl inom som utanför EU.

Konkurrenskraften på EU:s inre marknaden

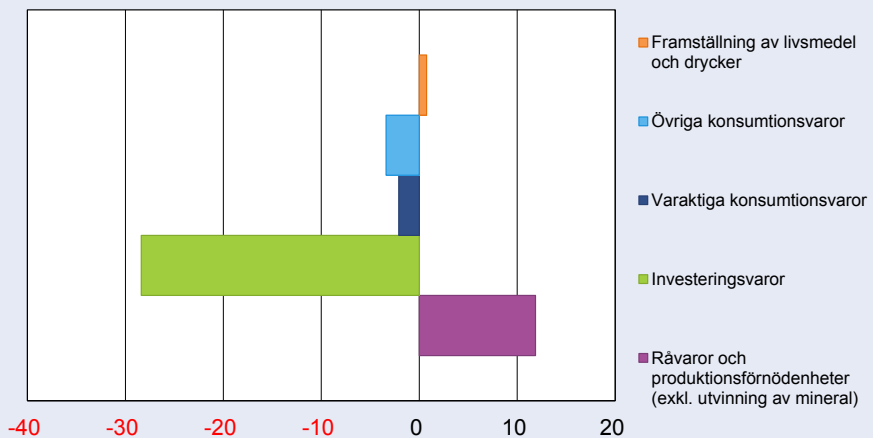
avvikelse från det långsiktiga genomsnittet, saldo

Källa: Europeiska kommissionen

Konkurrenskraften på EU:s yttre marknaden

avvikelse från det långsiktiga genomsnittet, saldo

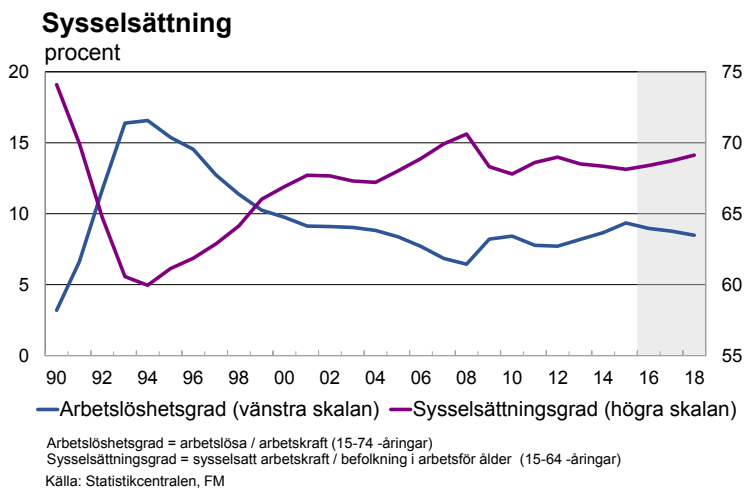
Källa: Europeiska kommissionen

1.5 Arbetskraften

De lediga arbetsplatserna och arbetstimmarna ökar

Sysselsättningsutsikterna har förbättrats under början av året med undantag av långtidsarbetslösheten, som fortsätter att öka. Att den långvariga recessionsperioden för den finländska ekonomin och den ekonomiska aktiviteten ökar framför allt inom byggnadsverksamheten syns redan som att antalet arbetstimmar ökar: antalet arbetstimmar har ökat med 3,4 % i januari-juni jämfört med ett år tillbaka. Även antalet lediga arbetsplatser har ökat i januari-juni jämfört med ett år tidigare. Den ökade efterfrågan på arbetskraft vänder sysselsättningen i en lätt tillväxt på 0,4 % i år.

Arbetslösheten slutade att öka i början av året enligt både Statistikcentralens stickprov-baserade arbetskraftsundersökning som Arbets- och näringsministeriets arbetsförmedlingsstatistik. I fjol steg arbetslöshetsgraden till 9,4 %, men i juni i år har arbetslöshetsgradens trend sjunkit till 8,9 %. Arbetslöshetsgraden förutspås sjunka långsamt mot slutet av året, eftersom en del av de dolda arbetslösa torde aktivera sig och söka arbete när antalet lediga arbetsplatser ökar. Prognosen för hela årets arbetslöshetsgrad är 9,0 %.

Bruttonationalproduktens måttliga tillväxt 2017 och 2018 räcker till för att upprätthålla sysselsättningsförbättringen och samtidigt sjunker antalet arbetslösa långsamt. I avsaknad av en snabbare ekonomisk tillväxt förblir arbetslösheten dock hög under hela prognosperioden. Sysselsättningen förutspås förbättras med 0,3 % 2017 och med 0,5 % 2018. Arbetslöshetsgraden sjunker till 8,8 % 2017 och ytterligare till 8,5 % 2018.

Antalet långtids- och strukturellt arbetslösa har fortsatt att öka. I juni hade 127 000 varit arbetslösa ett år utan avbrott, vilket är 17 000 flera än ett år tidigare. Antalet strukturellt arbetslösa var enligt ANM:s arbetsförmedlingsstatistik 217 000 i juni, alltså 4 000 flera än ett år tidigare. De senaste åren har långtidsarbetslösheten ökat i alla åldersgrupper, men allra mest bland 25–54-åringarna. Den stora strukturella arbetslösheten kommer att fördröja minskningen av arbetslösheten oberoende av att konjunkturläget förbättrats.

Trots de förbättrade sysselsättningsutsikterna har den så kallade omfattande arbetslösheten, alltså det totala antalet arbetslösa arbetssökande och personer som omfattas av aktiveringstjänster, förblivit mycket stor, över 450 000 personer. Förbättringen av sysselsättningsläget hindras av den svaga konjunkturutvecklingen samt av olika regionala och yrkesmässiga matchningsproblem mellan arbetslösa arbetssökande och lediga arbetsplatser. Antalet lediga arbetsplatser har fortsatt att öka i april–juni enligt ANM:s uppgifter, men detta har ännu inte just alls minskat antalet arbetslösa enligt arbetsförmedlingsstatistiken. I byggnadsbranschen finns det samtidigt 20 000 arbetslösa arbetssökande och ställvis råder det redan brist på yrkesskicklig arbetskraft.

Konkurrenskraftsavtalets förlängning av arbetstiden ökar antalet arbetstimmar från och med 2017, vilket kan minska företagets och de offentliga samfundens rekryteringsbehov på kort sikt. På längre sikt torde arbetstidsförlängningen inte ha någon negativ inverkan på sysselsättningen, ifall arbetets produktivitet beräknat per sysselsatt förbättras. Den ökade sysselsättningen stöder åter konkurrenskraftsavtalets avtalsenliga 0-förhöjningar samt sänkningarna av arbetsgivarens socialförsäkringsavgifter, som sänker priset på arbete från och med 2017. Åtgärderna enligt konkurrenskraftsavtalet beräknas som helhet påverka sysselsättningen endast litet under prognosperioden, eftersom det tar tid innan lägre arbetskraftskostnader överförs till en exportstärkande konkurrenskraftsfaktor och de positiva effekterna på sysselsättningen syns i huvudsak först från och med 2018.

Antalet registrerade arbetslösa arbetssökande enligt arbetsförmedlingsstatistiken och Statistikcentralens stickprovsbaserade arbetslöshet ger delvis en avvikande bild av arbetslöshetens nivå och utveckling.

För närvarande ökar skillnaden mellan Statistikcentralens och ANM:s arbetslöshets-siffror i synnerhet av att en del av de arbetslösa har upphört att söka arbete aktivt på grund av det svaga konjunkturläget. Statistikcentralens arbetslöshetsbegrepp förutsätter att man sökt arbete aktivt under de 4 senaste veckorna och icke-aktiva arbetslösa klassas i arbetskraftsundersökningen som ”dolda arbetslösa”. Skillnaderna i antalen arbetslösa förklaras också med ändringar i statistikmetoderna och lagstiftningen.

Tabell 10. Arbetskraftsbalans

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	1000 personer i medeltal per år					
Befolkning i arbetsför ålder (15-74 åringar)	4 087	4 096	4 102	4 110	4 119	4 131
förändring	12	9	6	8	9	12
Befolkning i arbetsför ålder (15-64 åringar)	3 508	3 491	3 476	3 465	3 453	3 443
förändring	-16	-17	-15	-11	-11	-10
Sysselsättning (15-74 åringar)	2 457	2 447	2 437	2 446	2 454	2 466
därav 15-64 åringar	2 403	2 386	2 368	2 373	2 377	2 385
Arbetslösa (15-74 åringar)	219	232	252	241	236	228
	procent					
Sysselsättningsgrad (15-64 åringar)	68,5	68,3	68,1	68,5	68,8	69,3
Arbetslöshetsgrad (15-74 åringar)	8,2	8,7	9,4	9,0	8,8	8,5
	1000 personer under ett år					
Immigration, netto	17	18	12	15	17	17

1.6 Inkomsterna, kostnaderna och priserna

1.6.1 Nationalinkomsten

Med nationalinkomst avses den primära inkomsten från hemlandet, det vill säga löntagarersättningar, skatter på produktion och import minskade med subventionerna, samt verksamhetsöverskott och förmögenhetsinkomst. År 2015 ökade den nominella nettonationalinkomsten med 2,0 %, då motsvarande tillväxt 2014 var 1,7 %. Av nettonationalinkomstens poster har förmögenhets- och företagarkomsterna växt kraftigast, i fjol ökade de med 5,7 % och 2014 med 6,1 %.

Av nationalinkomstens andra delfaktorer ökade löntagarersättningarna med cirka 1 % 2015 jämfört med föregående år. Lönesumman växte med 1,0 % och summan av de socialskyddsavgifter som betalades för löntagarna steg med 1,4 %. Skatterna på produktion och import minskade med subventionerna förblev på nästan samma nivå som föregående år.

Löntagarersättningarnas andel av nationalinkomsten var cirka 60 % 2015. På motsvarande sätt utgjorde nettobeloppet av förmögenhets- och företagarkomsterna cirka 24 %. Löntagarersättningarnas andel har ökat klart sedan 2000-talets första år, då den var cirka 56–57 %. Den nuvarande nivån ligger dock fortfarande långt från siffrorna under depressionen i början av 1990-talet, då deras andel som högst utgjorde cirka 74 % av nationalinkomsten 1991.

Förmögenhets- och företagarkomsterna förutspås fortsätta öka under prognosperioden, något som påskyndas av nationalinkomstens tillväxt. Även skatterna på produktion och import minskade med subventionerna fortsätter att växa då den indirekta beskattningen skärps.

I år förutspås löntagarersättningarna växa snabbare än i fjol, men 2017 antas de börja minska i och med sänkningen av arbetsgivarnas socialskyddsavgifter och de återhållsamma löneutvecklingen. Löntagarersättningarnas andel av nationalinkomsten förutspås minska mot slutet av prognosperioden, då förmögenhets- och företagarkomstens andel stiger eftersom den kraftiga tillväxten fortsätter.

Tabell 11. Den disponibla inkomsten

	2015	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**	I medeltal
	andel, %	procentuell förändring						
Löntagares kompensationer	60,0	0,9	0,3	1,0	1,9	-0,6	1,2	2,8
Löner och arvoden	48,6	0,9	0,4	1,0	1,7	0,8	1,7	2,9
Arbetsgivares socialskyddsavgifter	11,3	1,0	-0,2	1,4	2,7	-6,5	-1,0	2,3
Förmögenhets- och företagarkomster, net	24,3	0,8	6,1	5,7	4,2	7,7	5,0	0,8
Skatter på produktion och import minus subventioner	15,7	4,8	1,0	0,1	3,0	1,2	1,2	3,1
Nationalinkomst	100,0	1,5	1,7	2,0	2,6	1,7	2,2	2,3
Disponibel inkomst		1,0	1,8	2,1	2,7	1,8	2,2	2,3
Bruttonationalinkomst, md euro		204,0	207,2	210,9	216,0	220,6	226,4	

Tabell 12. Index för löntagarnas förtjänstnivå och arbetskostnaderna per producerad enhet

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**	I medeltal 2015/2005
	procentuell förändring						
Avtalslöneindex	1,4	0,7	0,6	0,6	0,1	0,5	2,1
Löneglidning m.m.	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,7	0,8
Förtjänstnivåindex	2,1	1,4	1,3	1,2	0,8	1,2	2,9
Real förtjänstnivå ¹⁾	0,6	0,4	1,5	0,8	-0,3	-0,1	1,3
Medelinkomst ²⁾	1,6	1,2	1,3	0,7	-0,7	1,3	2,1
Enhetsarbetskostnad ³⁾							
i hela samhällsekonomin	1,8	1,0	0,9	0,9	-1,8	-0,2	2,6

¹⁾ Förtjänstnivåindex dividerat med konsumentprisindex.

²⁾ Hela samhällsekonomin lönesumma dividerad med löntagarnas arbetstimmar. Siffrorna påverkas av strukturförändringar i samhällsekonomin.

³⁾ Löntagarsättningsarna dividerade med volymen av bruttofördlingsvärdet till baspris.

1.6.2 Lönerna

De nominella inkomsterna steg med 1,3 % i föl mätt med inkomstnivåindexet. De avtalsenliga lönerna steg med 0,6 % och övriga faktorer höjde inkomstnivåindexet med 0,7 %.

År 2016 utvecklas inkomstnivån i enlighet med den arbetsmarknadslösning som arbetsmarknadsparterna förhandlade fram i juni 2015; sysselsättnings- och tillväxtavtalet höjer de avtalsenliga lönerna med i medeltal 0,6 %. I inkomstutvecklingsprognosen antas andra faktorer än de avtalsenliga lönerna höja inkomsterna med 0,6 % om året. De nominella inkomsterna beräknas sålunda öka med 1,2 % 2016.

Inkomsternas förutspås fortsätta att stiga ännu försiktigare så att inkomstnivån stiger med 0,8 % 2017 och med 1,2 % 2018. Denna höjning av inkomstnivån är betydligt långsammare än genomsnittstakten under 2000-talet, vilket är i harmoni med den långsamma ekonomiska tillväxten och den dämpade sysselsättningsutvecklingen.

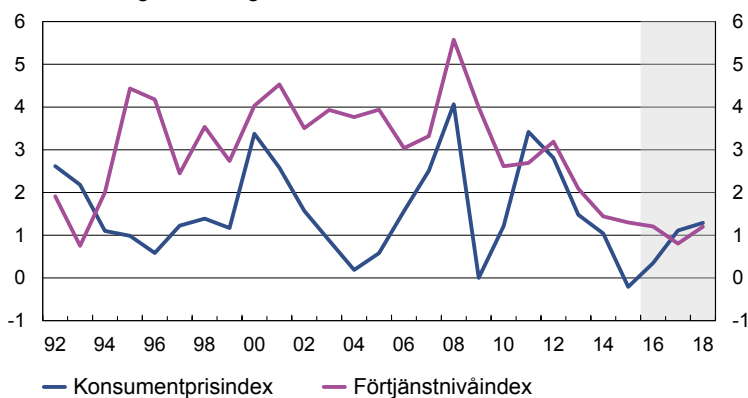
1.6.3 Konsumentpriserna

Under det första halvåret 2016 steg konsumentpriserna med i medeltal 0,1 % jämfört med motsvarande tidpunkt 2015 mätt med det nationella konsumentprisindexet. Flera olika faktorer förklarar den långsamma inflationsutvecklingen, men framför allt den ojämna utvecklingen av världsmarknadspriset på olja påverkade inflationen avsevärt. Energipriserna sjönk med i medeltal 5,7 % under det första halvåret 2016. Även priserna på varor samt livsmedel sjönk. På samma sätt som tidigare år påskyndades inflationen mest av att tjänsterna blev dyrare, eftersom priserna på dem steg med nästan 2,5 %. Också det harmoniserade konsumentprisindexet, som jämfört med det nationella indexet inte innehåller bland annat ägarbostäder eller räntor, steg med 0,1 % under det första halvåret 2016.

Prognosen för inflationen i år är 0,4 % mätt med det nationella konsumentprisindexet, det vill säga konsumentpriserna förväntas stiga långsamt men snabbare än i början av året. Inflationens utveckling styrs framför allt av priset på råolja, som har stigit jämfört med bottennoteringen i början av året. I prognosen antas medelpriset per oljefat vara cirka 44 euro 2016, då det faktiska medelpriset 2015 var något under 48 euro. Under årets sista kvartal förväntas oljepriset ha en påskyndande inverkan på inflationen, varefter effekten förblir positiv till prognosperiodens utgång.

Energipriset är inte den enda inflationsdämpande faktorn. Konkurrensläget inom dagligvaruhandeln har hållit livsmedelspriserna nere. Varupriserna påverkas av den svaga efterfrågan samt importprisernas långvariga nedgång. Även de upprepade effekterna av det låga oljepriset fördröjer prisutvecklingen på andra nyttigheter. I år förväntas priserna på tjänster stiga i en takt av 2,3 %, alltså snabbare än i fjol. Till detta bidrar bland annat höjningarna av social- och hälsovårdens klientavgifter.

Konsumentpris- och förtjänstnivåindex förändring från föregående år, %

Källa: Statistikcentralen, FM

I år är skattehöjningarnas inflationspåskyndande inverkan uppskattningsvis 0,6–0,7 procentenheter. För de indirekta skatternas del bidrar höjningarna av fordons-, tobaks- och brännoljeskatterna, men å andra sidan inverkan sänkningen av bilskatten i motsatt riktning. Höjningen av den övre gränsen för social- och hälsovårdens klientavgifter ökar inflationen med cirka 0,2 procentenheter. Utan skattehöjningarnas inverkan skulle konsumentpriserna sjunka i år.

Inflationstrycket är lägre än normalt även under prognosperiodens följande år, eftersom det finns lediga resurser inom samhällsekonomin och produktionsgapet är fortfarande klart negativt. År 2017 förväntas det nationella konsumentprisindexet stiga 1,1 % och på motsvarande sätt förutspås uppgången vara 1,3 % under prognosens sista år 2018. Inflationen påskyndas av oljepriset, som stiger stegvis under prognosperioden. Dessutom påverkas prognosen av antagandena om återhållsamma löneförhöjningar, svagare euro och låg, men så småningom stigande räntenivå.

Under det första halvåret 2016 var inflationen i euroområdet mätt med det harmoniserade konsumentprisindexet 0,0 % och prisutvecklingen förväntas vara fortsatt långsam även under resten av året. Sänkningen av energipriserna har fördröjt inflationen även i euroområdet, men till skillnad från Finland har de andra huvudposterna i konsumentpriskorgen påskyndat inflationen. Enligt Europeiska centralbankens sista prognosförfrågan förväntas inflationen i euroområdet växa med 0,3 % i år, med 1,2 % 2017 och med 1,5 % 2018. De jämförbara tillväxtsiffrorna i det harmoniserade konsumentprisindexet är i finansministeriets prognos för Finlands del är 0,4 % 2016, 1,1 % 2017 och 1,2 % 2018, så efter detta år förväntas prisutvecklingen i hemlandet vara något långsammare än genomsnittet i euroområdet.

Tabell 13. Prisindex

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**	I medeltal 2015/2005
	procentuell förändring						
Exportprisindex ¹⁾	-1,1	-0,3	-0,9	-2,0	1,3	1,4	0,4
Importprisindex ¹⁾	-1,7	-1,6	-4,0	-2,0	1,3	1,4	0,7
Konsumentprisindex	1,5	1,0	-0,2	0,4	1,1	1,3	1,7
Harmoniserat konsumentprisindex	2,2	1,2	-0,2	0,4	1,1	1,2	1,9
Hemmamarknadens basprisindex	0,2	-1,3	-3,2	-1,9	1,1	1,7	2,0
Byggnadskostnadsindex	1,0	1,0	0,5	0,5	1,6	1,7	2,3

¹⁾ Enligt nationalräkenskaperna

2 Den ekonomiska politiken och den offentliga ekonomin

2.1 Den offentliga sektorn totalt

Finlands offentliga finanser fortsätter att uppvisa ett underskott till utgången av årtiondet. Olika regeringar har riktat omfattande anpassningsåtgärder mot de offentliga finanserna, men ändå har underskottet inte krympt märkbart. Den långsamma ekonomiska tillväxten ger inte tillräckligt med skatteinkomster för att finansiera de offentliga utgifterna. Dessutom bidrar den åldrande befolkningen till att de offentliga utgifterna ökar. Av dessa orsaker har den offentliga sektorn redan i flera års tid skuldsatt sig i snabbt takt, och skuldsättningen fortsätter de närmaste åren. För att de offentliga finanserna ska klara av utgiftstrycket från den åldrande befolkningen under kommande decennier utan tilläggsåtgärder borde den offentliga sektorns saldo uppvisa ett överskott på cirka 2 % i relation till BNP i början av nästa årtionde.

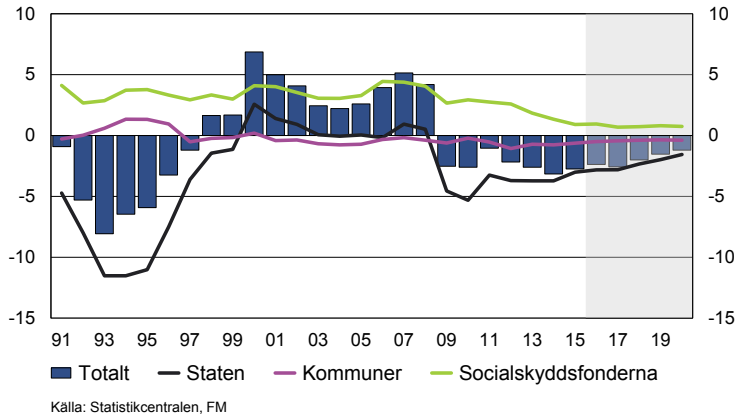
Finlands offentliga finanser utgörs av staten, kommunerna och socialskyddsfonderna, som ytterligare är uppdelade i arbetspensionsfonderna och övriga socialskyddsfonder.

Inom den offentliga sektorn uppvisar staten det kraftigaste underskottet. I fjol var underskottet över 6 miljarder euro. Underskottet beräknas krympa till mindre än hälften före utgången av årtiondet. Även lokalförvaltningens underskott krymper under prognosperioden. Den ökade efterfrågan på social- och hälsotjänster till följd av att befolkningen blir äldre skapar tryck på kommunekonomin på längre sikt. Statens och lokalförvaltningens sammanlagda underskott förblir stort under prognosperioden.

Arbetspensionsanstaltarnas överskott har krympt de senaste åren när pensionsutgifterna har ökat i rask takt och den låga räntenivån har skurit ned förmögenhetsinkomsterna. Arbetspensionsanstaltarnas saldo beräknas fortsätta att försämrats under prognosperioden. Övriga socialskyddsfonder har redan uppvisat ett underskott i två års tid på grund av den växande arbetslösheten. Övriga socialskyddsfonders saldo förbättras under prognosperioden av att arbetslöshetsförsäkringsavgifterna höjs och sysselsättningsläget så småningom förbättras.

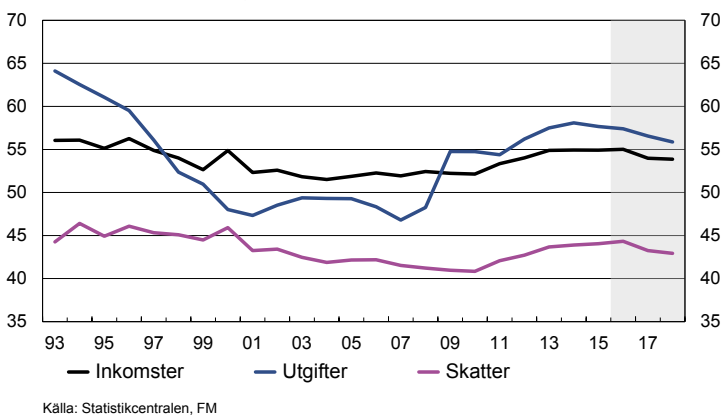
Skatteuttaget, det vill säga förhållandet mellan skatter och utgifter av skattenatur och BNP, minskar de närmaste åren. Konkurrenskraftsavtalet minskar skatteuttaget avsevärt, eftersom arbetsgivarnas sjukförsäkringsavgift sänks och löntagarnas förvärvsinkomstbeskattning lättas upp 2017. Utgiftsgraden, det vill säga utgifterna i förhållande till BNP, sjunker också under prognosperioden, eftersom konkurrenskraftsavtalet krymper den offentliga sektorns omkostnader. Anpassningsåtgärderna samt minskningen av arbetslöshetsutgifterna sänker också utgiftsgraden.

Offentliga sektorns finansiella sparande i förhållande till BNP, %

Underskottet i Finlands offentliga finanser översteg 2014 referensvärdet 3 % enligt EU-fördraget, men i fjol var underskottet under referensvärdet. Under prognosperioden håller sig underskottet under referensvärdet 3 %. Den offentliga skulden har växt till över 60 % i relation till BNP. Det strukturella saldot hotar att avvika betydligt från det medelfristiga målet nästa år. Praxisen i anslutning till EU-förfarandena beskrivs mer ingående i rutan på sidan 70.

De offentliga samfundens inkomster, skatter och utgifter i förhållande till BNP, %

Tabell 14. Offentliga samfund ¹

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	md euro					
Direkta skatter	32,9	33,8	34,8	35,5	35,5	36,3
Skatter på produktion och import	29,3	29,6	29,7	30,5	30,8	31,1
Socialförsäkringsavgifter	25,9	26,3	26,9	28,0	27,3	28,0
Skatter och socialskyddsavgifter totalt ²	88,8	90,1	92,1	94,5	94,1	95,9
Övriga inkomster ³	23,5	23,2	23,4	23,3	23,8	24,9
erhållna räntor	2,5	2,1	2,0	1,9	2,0	2,2
Inkomster	111,6	112,8	114,9	117,3	117,4	120,4
Konsumtionsutgifter	50,3	50,7	51,0	51,6	51,1	51,8
Subventioner	2,7	2,7	2,8	2,7	2,7	2,7
Socialförmåner och -bidrag	38,4	40,3	41,6	42,6	43,7	44,6
Övriga transfereringar	6,0	6,1	5,8	5,6	5,3	5,3
Subventioner och transfereringar totalt	47,2	49,0	50,3	50,8	51,7	52,7
Kapitalavgifter ⁴	9,1	9,2	9,0	9,4	9,7	9,7
Övriga utgifter	10,4	10,4	10,3	10,6	10,5	10,7
erhållna räntor	2,6	2,5	2,4	2,4	2,3	2,3
Utgifter	117,0	119,3	120,7	122,4	123,1	124,8
Nettoutlåning (+) / nettouplåning (-)	-5,3	-6,5	-5,7	-5,1	-5,6	-4,5
Statsförvaltning	-7,6	-7,7	-6,3	-6,0	-6,1	-5,2
Lokalförvaltningen	-1,5	-1,6	-1,3	-1,1	-1,0	-0,9
Arbetspensionsanstalterna	3,7	3,4	2,7	2,3	1,8	1,5
Övriga socialskyddsfonder	0,0	-0,7	-0,8	-0,3	-0,3	0,1
Primärt överskott ⁵	-5,1	-6,1	-5,3	-4,4	-5,2	-4,3

¹ Enligt nationalräkenskaperna.² Innehåller kapitalskatter.³ Inkl. kapitaltransfereringar och förslitning av kapital.⁴ Bruttobildning av kapital och kapitaltransfereringar.⁵ Nettoutlåning exklusive nettoränteutgifter.

Tabell 15. Parametrar för den offentliga ekonomin

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	i förhållande till BNP, %					
Skatter och socialskyddsavgifter	43,7	43,9	44,1	44,3	43,3	42,9
Den offentliga sektorns utgifter ¹	57,5	58,1	57,7	57,4	56,6	55,9
Den offentliga sektorns nettoutlåning	-2,6	-3,2	-2,8	-2,4	-2,6	-2,0
Statsförvaltningen	-3,7	-3,7	-3,0	-2,8	-2,8	-2,3
Lokalförvaltningen	-0,7	-0,8	-0,6	-0,5	-0,4	-0,4
Arbetspensionsanstalterna	1,8	1,7	1,3	1,1	0,8	0,7
Övriga socialskyddsfonder	0,0	-0,3	-0,4	-0,1	-0,1	0,0
Primärt överskott ²	-2,5	-2,9	-2,5	-2,1	-2,4	-1,9
Den offentliga sektorns skuld (EMU)	55,4	59,3	62,6	64,3	65,8	66,4
Statsskulden	44,1	46,3	47,7	49,7	51,2	52,1
Sysselsättning inom den offentliga sektorn, 1000 personer	633	625	621	617	616	614
Staten	142	138	136	134	133	131,2
Lokalförvaltningen	480	477	474	472	472	472
Socialskyddsfonderna	11	11	11	11	11	11

¹ EU harmonisering.

² Nettoutlåning utan nettoräntor.

Tabell 16. Euroområdets finansiellt sparande och skuld

	2015	2016**	2017**	2015	2016**	2017**
	Finansiellt sparande			Skuld		
	i förhållande till BNP, %					
*Finland	-2,8	-2,4	-2,6	62,6	64,3	65,8
Finland	-2,7	-2,5	-2,3	63,1	65,2	66,9
Storbritannien	-4,4	-3,4	-2,4	89,2	89,7	89,1
Sverige	0,0	-0,4	-0,7	43,4	41,3	40,1
Danmark	-2,1	-2,5	-1,9	40,2	38,7	39,1
Irland	-2,3	-1,2	-0,7	93,8	89,1	86,6
Spanien	-5,1	-3,9	-3,1	99,2	100,3	99,6
Nederländerna	-1,8	-1,7	-1,2	65,1	64,9	63,9
Luxemburg	1,2	1,0	0,1	21,4	22,5	22,8
Portugal	-4,4	-2,7	-2,3	129,0	126,0	124,5
Österrike	-1,2	-1,5	-1,4	86,2	84,9	83,0
Tyskland	0,7	0,2	0,1	71,2	68,6	66,3
Frankrike	-3,5	-3,4	-3,2	95,8	96,4	97,0
Belgien	-2,6	-2,8	-2,3	106,0	106,4	105,6
Italien	-2,6	-2,4	-1,9	132,7	132,7	131,8
Grekland	-7,2	-3,1	-1,8	176,9	182,8	178,8

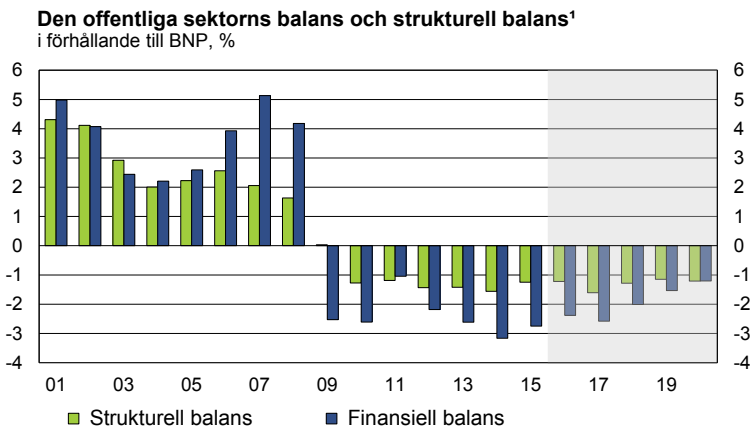
Källa: EU-kommissionens prognos våren 2015, *Finland: FM september 2015.

2.1.1 Bedömningarna av finanspolitikens verkningar

Finanspolitiken är åtstramande 2016 i fråga om alla offentliga finanser. Av de anpassningsåtgärder som regeringen beslutat om riktar sig cirka 700 miljoner euro mot statsfinanserna. Dessutom skärper kommunernas anpassningsåtgärder som höjningen av arbetslöshetsförsäkringsavgiften finanspolitiken. År 2016 beräknas skatteuttaget på samma sätt som i fjol vara något över 44 % i relation till BNP. Skatteuttaget sjunker 2017–2020, eftersom de förändringar som företas i skatterna och socialskyddsavgifterna i och med konkurrenskraftsavtalet minskar skatteuttaget. De viktigaste skatteunderlagen, såsom lönesumman och den privata konsumtionen, växer dessutom långsammare än BNP. Utgiftsgraden började sjunka svagt i fjol och samma utveckling fortsätter 2016–2020 tack vare sparåtgärderna och minskade konjunkturrelaterade utgifter.

Hur finanspolitiken är inställd kan också granskas med hjälp av förändringen i det strukturella saldot beräknad enligt EU:s gemensamma metod. Det strukturella saldot beräknas genom att man undanröjer konjunkturlägets inverkan på den offentliga sektorns saldo. Den återstående delen beskriver den bedrivna politikens och andra än konjunkturrelaterade faktorer inverkan på saldot. Förändringarna i det strukturella saldot beskriver således förändringarna i den totala inställningen av finanspolitiken. Stärks det strukturella saldot innebär det en åtstramande finanspolitik, men ett svagare strukturellt saldo innebär att finanspolitiken är stimulerande.

En granskning av hur finanspolitiken är inställd genom förändringarna i det strukturella saldot ger inte en bild som helt sammanfaller med en granskning som härletts från enskilda inkomst- och utgiftstransaktioner. Det strukturella saldot förändras inte i år, det vill säga finanspolitiken kan anses vara neutral, till skillnad från vad man kan tro utifrån de enskilda transaktionerna. Det strukturella saldot beräknas försämrans klart nästa år i relation till BNP för att bland annat skatterna och arbetsgivaravgifterna sänks. Efter nästa år förbättrar anpassningsåtgärderna det strukturella saldot. Ökningen av de åldersrelaterade utgifterna bidrar till försämringen av det strukturella saldot under prognosperioden, trots att det inte fattas några nya beslut som ökar utgifterna.

1) Beräkningarna baserar sig på EU-kommissionens produktionsfunktionsapproach

Källa: Statistikcentralen, FM

Som en skata på tjärat tak – Finland och EU:s statsfinansiella regler

Finland har sedan hösten 2013 haft problem med EU:s statsfinansiella regler. Kommissionen har bedömt faktiska, planerade och förutspådda överträdelse av reglerna samt varnat för underlätenhet att iakttta stabilitets- och tillväxtpaktens bägge delar – den korrigerande och den förebyggande. Finland har dock tills vidare undgått de förfaranden som inleds vid överträdelse av de statsfinansiella reglerna – förfarandet vid alltför stora underskott (EDP) samt förfarandet vid betydande avvikelse (SDP).

Kommissionen har under de tre senaste åren redan sju gånger bedömt överträdelse av stabilitets- och tillväxtpaktens korrigerande del, med andra ord de i artikel 126 i fördraget angivna referensvärdena på 3 % för underskottet och 60 % för skulden.¹ Endast en gång har kommissionen bedömt att kriterierna överträts. Våren 2015 upptäckte man att den offentliga sektorns underskott 2014 överraskande hade stigit till 3,2 % av BNP. Enligt prognosen vid en så kallad förändrad politik, som gjordes upp före riksdagsvalet våren 2015, skulle underskottet inte underskrida referensvärdet 2015–19 och skulderelationen skulle fortsätta att växa. Efter att regeringsprogrammet stod klart gjorde kommissionen en ny bedömning av Finlands situation och beaktade då regeringsprogrammets planer för anpassning av de offentliga finanserna. Kommissionen konstaterade att kriterierna var uppfyllda. Kommissionen har kommit fram till samma bedömning även i sina senare rapporter.

När den senaste rapporten skrevs våren 2016 hade det konstaterats att underskottet underskred referensvärdet 3 % 2015. Sålunda kunde man konstatera att överskridningen av referensvärdet 2014 varit liten, exceptionell och tillfällig. Detta innebär att underskottskriterier är uppfyllt.

Då underskottskriteriet är uppfyllt kan endast överträdelsen av skuldskriteriet i fjol (med andra ord utifrån faktiska siffror) leda till att EDP inleds.² Kommissionen beaktar alltid huruvida skuldskriteriet är uppfyllt då man bedömer så kallade andra betydande faktorer, beträffande vilka Finland även har tillhandahållit sina egna synpunkter. För Finlands del har betydande faktorer som förklarar överskridningen av skuldreferensvärdet varit:

- Solidaritetsåtgärder
- Den konjunkturrensade skuldkvoten
- Iakttagande av den förebyggande delen

När den senaste bedömningen skrevs i maj 2016 uppskattades 2015 års skuldkvot till 63,1 % av BNP. Dessutom förutspådde Finlands stabilitetsprogram att skuldkvoten skulle stiga till 67,4 % av BNP 2018–2019 och börja sjunka en aning först 2020. I sin bedömning konstaterar kommissionen att överskridningen 2015 inte längre kan förklaras med solidaritetsåtgärder. Å andra sidan förklarade det dåliga konjunkturläget 2015 års överskridning av referensvärdet. Enligt kommissionens bedömning iakttog Finland dessutom i stor utsträckning stabilitets- och tillväxtpaktens förebyggande del. Av dessa orsaker konstaterade kommissionen att Finland uppfyller skuldskriteriet för närvarande.

Finland har alltså – trots kommissionens oro – iakttagit stabilitets- och tillväxtpaktens förebyggande del. Den förebyggande delen bedöms utifrån två pelare: förändringen i den strukturella saldoot och utgiftsregeln. Kommissionen har sedan hösten 2013 varnat för att en betydande avvikelse kan uppstå i den förändring som den strukturella saldoot kräver. Å andra sidan har utgiftsregeln tills vidare alltid iakttagits. Kommissionen har utifrån de faktiska siffrorna stannat för bedömningen att Finland har uppfyllt kraven i den förebyggande delen, åtminstone i stort.

¹ Kommissionens bedömningar enligt artikel 126.3 av uppfyllandet av underskotts- och skuldskriterierna finns på adressen: http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/deficit/countries/finland_en.htm samt den extra bedömningen från juni 2015 på adressen: http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/20_scps/2015/26_fi_scp_addendum_en.pdf

² Kommissionen kan emellertid i sina rapporter också bedöma riskerna för att kriterierna överträds, m.a.o. planerade eller förutspådda överträdelse av skuldskriteriet. Om underskottskriteriet överträds kan dessutom planerade eller förutspådda överträdelse av skuldskriteriet leda till att EDP inleds på grund av överträdelse av bägge kriterierna.

2.1.2 Den offentliga sektorns skuld

Den offentliga sektorns skuld steg i fjol till 131 miljarder euro, vilket är mer än dubbelt större än skuldnivån i slutet av 2008. Samtidigt överskred den offentliga skulden i relation till BNP referensvärdet 60 % enligt EU-fördraget. Enligt Statistikcentralens skuldstatistik fortsatte den offentliga skulden att växa med knappt 3 miljarder euro under det första kvartalet i år jämfört med slutet av fjolåret. Den offentliga sektorn beräknas uppvisa ett så pass stort underskott även de närmaste åren att den offentliga skulden kommer att växa även i fortsättningen, även om skuldförhållandet kommer att plana ut på medellång sikt.

Största delen av den offentliga skulden, drygt 100 miljarder euro, är den statliga budgetekonomins skuld och därför ligger prognosen för statsskulden till grund för prognosen för den offentliga ekonomin. Även kommunerna har skulder, sammanlagt knappt 20 miljarder euro. Hittills har socialskyddsfonderna inte haft någon skuld, men 2014 och 2015 var Arbetslöshetsförsäkringsfonden tvungen att ta lån på grund av de växande arbetslöshetsförmånerna. Fondens upplåning var dock tillfällig och sålunda håller socialskyddsfondernas skuld redan på att minska. Till den offentliga skulden räknas också vissa andra poster. Från den offentliga skulden elimineras skulderna mellan olika offentliga samfund. Den största interna skuldposten är arbetspensionsanstaltarnas placeringar i statliga skuld-papper. Denna elimineringspost har krympt avsevärt på senare tid.

De offentliga sektorns skuld i relation till BNP ökade med 3,3 procentenheter 2015. I den bifogade tabellen specificeras de faktorer som bidragit till förändringen i den offentliga sektorns skuldförhållande. Med hjälp av tabellen förklaras sambandet mellan de offentliga samfundens saldo och förändringen i skuldförhållandet i nationalräkenskaperna. I tabellen betyder plustecken att faktorn har en ökande inverkan på skuldförhållandet medan minus-tecken betyder att faktorn inverkar minskande på skuldförhållandet.

Tabell 17. Ändringen av de offentliga samfundens skuldförhållande och faktorerna som påverkar det

	2014	2015	2016**	2017**	2018**	2019**	2020**
Skuldförhållandet, % av BNP ¹⁾	59,3	62,6	64,3	65,8	66,4	66,2	65,6
Ändring av skuldförhållandet	3,8	3,3	1,7	1,5	0,6	-0,2	-0,6
Faktorer som påverkar ändringen av skuldförhållandet							
Primära finansiella balans	1,9	1,6	1,2	1,5	1,0	0,5	0,1
Ränteutgifterna	1,2	1,2	1,1	1,0	1,0	1,0	1,1
Ändring av BNP-beloppet	0,4	-0,1	-0,7	-0,6	-0,7	-0,8	-0,8
Ändring av priser på BNP	-1,0	-1,0	-0,5	-0,8	-1,0	-1,1	-1,3
Anskaffning av finansieringsmedel (netto)	1,7	1,3	1,1	0,8	0,7	0,7	0,6
Andra faktorer ²⁾	-0,4	0,5	-0,5	-0,6	-0,3	-0,5	-0,3

¹⁾ Den offentliga skulden består på grund av statistikreformen av en prognos även åren 2011, 2012 och 2013. Se ramen på sida 70.

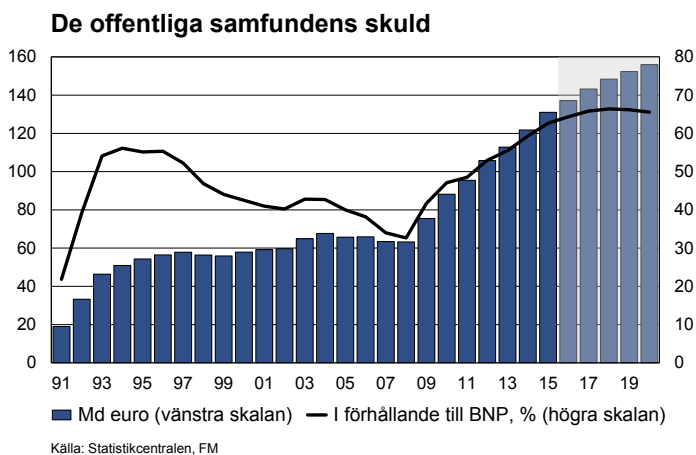
²⁾ Andra faktorer inkluderar effekten av statens privatiseringsinkomster, utlåning, samt faktorer som har samband med värderingen av inkomster och utgifter.

Plusmärkt effekt höjer och minusmärkt effekt sänker skuldförhållandet.

Den primära balansen (inkomsterna minus utgifterna exklusive ränteutgifterna) uppvisade ett underskott i fjol, vilket bidrog till skuldökningen med 1,6 procentenheter. Ränteutgifterna ökade skuldförhållandet med 1,2 procentenheter. När skulden sätts i relation till BNP, minskar ökat BNP-värde skuldförhållandet. År 2015 krympte det ökade BNP-värdet skuldförhållandet med drygt 1 procentenhet.

Till den offentliga ekonomin räknas även arbetspensionsanstalterna, vars saldo uppvisar ett överskott. År 2015 var överskottet 1,3 % i relation till BNP (i tabellen raden anskaffning av finansieringsmedel (netto)). Eftersom arbetspensionsanstalternas överskott räknas med i saldot i offentliga finanserna, men inte används för att amortera den offentliga skulden, måste arbetspensionsanstalternas överskott elimineras från de faktorer som påverkar förändringen i skuldförhållandet.

Utöver dessa faktorer minskade statens långivning samt faktorer i anslutning till värderingen av och tidpunkten för inkomsterna och utgifterna den offentliga sektorns skuldförhållande med 0,5 procentenheter 2015.

2.2 Statsfinanserna

Statens underskott enligt nationalräkenskaperna krympte avsevärt i fjol. Underskottet krympte särskilt av de anpassningsåtgärder som den föregående regeringen fattade beslut om samt av en extra inkomstföring av engångsnatur från Statens Pensionsfond. Statens utgifter ökade inte alls och inkomstutvecklingen har varit tämligen bra.

I år är den ekonomiska tillväxten snabbare än i fjol. Samtidigt börjar skatteinkomsterna öka snabbare. Anpassningsåtgärderna enligt statsminister Sipiläs regeringsprogram fördröjer utgiftsökningen. Underskottet inom statsfinanserna minskar.

Från början av nästa år har konkurrenskraftsavtalet och de skattelättnader som hänför sig till den en försämrande inverkan på saldot i statsfinanserna. Saldot förblir dock nästan oförändrat jämfört med föregående år.

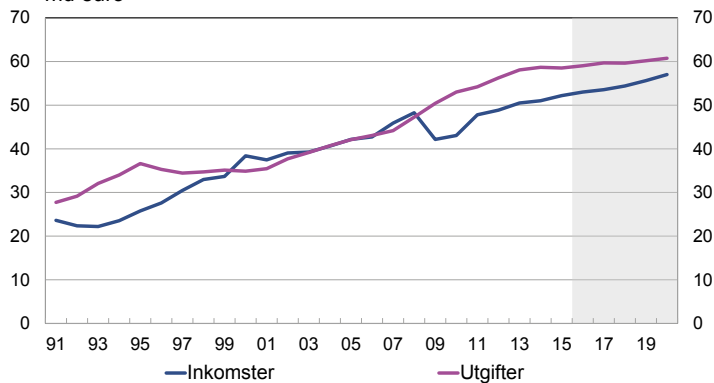
På medellång sikt, när den ekonomiska tillväxten tilltar, börjar underskottet krympa snabbare. En del av de anpassningsåtgärder som regeringen beslutat om vidtas först efter nästa år, så deras minskade inverkan på underskottet syns på medellång sikt. I slutet av årtiondet är underskottet emellertid fortfarande anmärkningsvärt stort.

Statsskulden har stigit till över 100 miljarder euro och nästa år är skulden redan uppe i cirka 111 miljarder euro. Statsskulden har fördubblats på tio år. Eftersom budgeterna uppvisar underskott till utgången av årtiondet, fortsätter staten att skuldsätta sig. Skuldsättningstakten avtar dock på medellång sikt. Statens upptar skulder på 24 miljarder euro före utgången av 2020.

Statens borgensförbindelser omfattar alla borgensförbindelser som beviljats av staten, statliga affärsverk, statliga aktiebolag och specialkreditinstitutet och som statsförvaltningen ansvarar för i sista hand. Borgensförbindelserna är inte utgifter och de syns inte i statsbudgeten, och borgensförbindelserna förfaller inte till betalning. Beloppet av statens borgensförbindelser har ökat snabbt de senaste åren. I slutet av 2015 uppgick stocken till nästan 45 miljarder euro, det vill säga ungefär 80 % av utgifterna i statsbudgeten.

Statens inkomster och utgifter

md euro

Källa: Statistikcentralen, FM

Tabell 18. Statsförvaltning ¹

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	md euro					
Direkta skatter	12,2	12,6	13,0	13,6	13,7	13,9
Skatter på produktion och import	29,3	29,6	29,7	30,5	30,8	31,1
Skatter och socialskyddsavgifter totalt ²	42,2	42,7	43,3	44,6	45,0	45,6
Övriga inkomster ³	8,8	8,8	9,2	8,8	8,9	9,2
erhållna räntor	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
Inkomster totalt	51,0	51,5	52,6	53,3	53,9	54,7
Konsumtionsutgifter	13,7	13,7	13,7	14,0	13,8	13,8
Subventioner och övriga transfereringar	37,7	38,2	38,2	38,1	38,8	39,0
till övriga offentliga samfund	25,8	26,2	26,2	26,6	27,4	27,5
Ränteutgifter	2,4	2,4	2,3	2,3	2,2	2,1
Kapitalavgifter ⁴	4,7	4,8	4,8	4,9	5,2	5,0
Avgifter totalt	58,6	59,1	58,9	59,4	60,0	60,0
Nettoutlåning (+) / nettoupplåning (-)	-7,6	-7,7	-6,3	-6,0	-6,1	-5,2
Primärt överskott ⁵	-5,6	-5,6	-4,4	-4,0	-4,3	-3,5

¹ Enligt nationalräkenskaperna.

² Kapitalskatter inkl.

³ Inkl. mottagna kapitaltransfereringar (kapitalskatter exkl.) och förslitning av fast kapital.

⁴ Bruttobildning av kapital och kapitaltransfereringar.

⁵ Nettoutlåning exkl. nettoränteutgifter.

2.2.1 Utgifterna inom statsfinanserna

För första gången på 15 år ökade inte statens totala utgifter enligt nationalräkenskaperna alls i fjol. De största posterna, det vill säga överföringsutgifterna och konsumtionsutgifterna, krympte. Den föregående regeringens anpassningsåtgärder på utgiftssidan inföll i hög grad just 2015.

Över hälften, drygt 31 miljarder euro, av statens utgifter är överföringsutgifter, särskilt till kommunerna och socialskyddsfonderna, men också till sammanslutningar som inte eftersträvar vinst samt EU-avgifter och utvecklingsbistånd till utlandet. Nästan en fjärdedel av utgifterna, knappt 14 miljarder euro, går till konsumtion, det vill säga arbetskraftskostnader och anskaffningar av produktionsinsatser. Andra stora utgiftsobjekt är betalda subventioner samt förmögenhets- och investeringsutgifter.

Utgiftsökningen förutspås förbli liten även under prognosperioden tack vare den nuvarande regeringens anpassningsåtgärder och den återhållsamma kostnadsutvecklingen, och statens utgifter i relation till BNP sjunker.

I år ökar utgifterna av bland annat de asylsökande och finansieringen av spetsprojekt. För kostnaderna för invandringen har för i år budgeterats knappt 800 miljoner euro mera än tidigare år, då antalet asylsökande var betydligt färre än 2015. På spetsprojekt, inklusive tilläggsfinansiering till bastrafikledshållningen för att minska reparationsskulden, satsas sammanlagt 1,6 miljarder euro 2016-2018.

Nästa år ökar statens utgifter av bland annat finansieringen av spetsprojekt, konkurrenskraftsavtalets inverkan, compensationerna till kommunerna på grund av skattekomensationerna och de växande pensionsutgifterna. Konkurrenskraftsavtalet ökar statens utgifter, eftersom sänkningen av arbetsgivarnas sjukförsäkringsavgift kompenseras genom att statens transfereringar till FPA ökar. Å andra sidan minskar avtalet utgifterna, då statens arbetsgivaravgifter sänks och semesterpenningarna skärs ner för tre år. Dessutom antas förlängningen av arbetstiden stegvis minska antalet anställda och därigenom de löntagarersättningar som staten betalar. Även sparåtgärderna enligt regeringsprogrammet minskar statens utgifter. Sparåtgärderna har preciserats så att de är något större än vad som uppskattades i våras.

Ränteutgifterna har länge förblivit mycket måttfulla tack vare den låga räntenivån och den goda rankingen, trots att statsskulden har ökat kännbart åtta år i rad. Enligt nationalräkenskaperna var ränteutgifternas andel av de totala utgifterna i fjol knappt 4 %, då motsvarande siffra 1997 som högst var över 16 %. Även de närmaste åren förblir ränteutgifterna små på grund av den låga räntenivån fast skulden växer varje år.

Budgeten för 2017 och ramarna för statsfinanserna

Programmet för statsminister Sipiläs regering innehåller en utgiftsregel som omfattar hela valperioden och som styr utvecklingen av utgifterna inom budgetekonomin. Den anger maxibeloppet av största delen, ungefär fyra femtedelar, av budgetutgifterna. Genom utgiftsregeln säkerställs en ansvarsfull och långsiktig utgiftspolitik som främjar ekonomisk stabilitet.

Budgetförslaget för 2017 baserar sig på planen för de offentliga finanserna för 2017–2020 från april 2016. Utgiftsramen för statsfinanserna har angetts med beaktande av de utgiftsbesparingar som överenskommit i regeringsprogrammet och i planen för de offentliga finanserna för 2017–2020.

Ramnivån för 2017 är 44 805 miljoner euro, varav cirka 153 miljoner euro kvarstår som en så kallad ofördelad reserv efter budgetförslaget 2017. Dessutom har 300 miljoner euro reserverats för tilläggsbudgeter. Utanför ramen står de utgifter som förändras i enlighet med konjunkturna och finansieringsautomatiken, till exempel utgifterna för utkomstskyddet för arbetslösa, lönegarantin, bostadsbidraget samt basutkomststödet. Nämnade utgifter räknas ändå in i ramen i fråga om utgiftseffekterna av de ändringar som företagits i grunderna för dem. Utanför ramen stannar dessutom bland annat ränteutgifterna för statsskulden, momsutgifterna, finansplaceringarna samt de utgifter där staten fungerar som teknisk förmedlare av finansieringsandelar från utomstående. Utgifterna utanför ramen uppgår till cirka 10,9 miljarder euro 2017.

Utgifterna enligt statens budgetproposition för 2017 uppgår till sammanlagt cirka 55,2 miljarder euro. Utgifterna ökar med cirka 0,8 miljarder euro jämfört med den ordinarie budgeten för 2016. De besparingar som regeringen beslutat om enligt bilaga 6 ökar med cirka 0,5 miljarder netto jämfört med besparingarna 2016. Utgiftsnivån ökas bland annat av att de anslag som används för spetsprojekt ökar med drygt 200 miljoner euro från 2016 samt av de ändringar som konkurrenskraftspaketet för med sig och som ökar budgetutgifterna med över 400 miljoner euro netto. Likaså ökar utgifterna för produktionsstödet för förnybar energi, statens pensioner och bostadsbidraget samt momsutgifterna. Utgifterna för invandringen ligger på ungefär samma nivå som i den ordinarie budgeten för 2016. Ränteutgifterna för statsskulden är knappt 1,3 miljarder euro, vilket är cirka 0,2 miljarder euro mindre än i år.

År 2017 beräknas inkomsterna inom budgetekonomin (exklusive upplåningen) vara cirka 49,7 miljarder euro och skatteinkomsterna cirka 41,6 miljarder euro. Inkomsterna inom budgetekonomin beräknas öka med 0,6 miljarder euro jämfört vad som budgeterats för 2016 (inklusive tilläggsbudgeterna). Flera skattelättnader minskar skatteinkomstutfallet och den fortsatt dämpade ekonomiska tillväxten begränsar tillväxten i skattebaserna. År 2017 genomförs flera ändringar enligt regeringsprogrammet som lättar upp beskattningen. Bland annat höjs hushållsavgiften och införs ett så kallat företagaravdrag. Bilskatten och flera punktskatter fortsätter att höjas. Å andra sidan avstår man från sötsaksskatten. I grunderna för förvärvsinkomstbeskattningen företas också en justering som motsvarar konsumentprisindexets uppgång. Dessutom lättas förvärvsinkomstbeskattningen upp för att stöda det så kallade konkurrenskraftsavalet.

Statens budgetförslag uppvisar ett underskott på cirka 5,5 miljarder euro, vilket täcks genom att öka statsskulden. I slutet av 2017 beräknas statsskulden uppgå till cirka 111 miljarder euro.

Underskottet inom budgetekonomin har minskat med cirka 0,4 miljarder euro jämfört med planen för de offentliga finanserna från våren 2016. Konkurrenskraftsavalet försämrar jämvikten hos budgetekonomin till följd av både den anslagsökning som det orsakar och de skattelättnader som hänför sig till det. Å andra sidan har skatteinkomststaten höjts jämfört med våren till följd av bättre utfallsuppgifter än beräknat. Även uppskattningen om dividendinkomster och inkomster av aktieförsäljning har ökat sedan våren.

Faktorer som bidragit till förändringen i jämvikten hos statens budgetekonomi jämfört med planen för de offentliga finanserna / rambeslutet våren 2016, miljarder euro

	2017
Jämviktskalkyl, planen för de offentliga finanserna 14.4.2016	-5,8
Precisering av utgiftsstaten	-0,1
Konkurrenskraftspaketets inverkan på statsförvaltningens omkostnader, statsandelarna, universitetens och yrkeshögskolornas finansiering och utgifterna inom SHM:s förvaltningsområde	-0,2
Skattkompensationer till kommunerna för skattelättnaderna för förvärvsinkomster och pensionsinkomst i anslutning till konkurrenskraftspaketet	-0,3
Förändring till följd av utgifterna för invandringen, med beaktande av att reserven på 150 miljoner euro i planen för de offentliga finanserna 2017-2020 har upplösts	0,2
Förändring i de uppskattade ränteutgifterna för statsskulden	0,1
Annan förändring (netto)	0,1
Precisering av inkomststaten	0,5
Nya ändringar i beskattningsgrunderna (skattelättnaden för förvärvsinkomster i anslutning till konkurrenskraftspaketet och motsvarande skattelättnad för pensionsinkomst samt uppskjutningen av fordonsskattens utvidgning)	-0,3
Ändrade uppskattningar av blandade inkomster och ränte- och dividendinkomster och inkomster av aktieförsäljning)	0,5
Andra faktorer som påverkat de uppskattade inkomster (inkl. uppgifter om influtna belopp och den nya konjunkturprognosen)	0,3
FÖRÄNDRING TOTALT	0,4
Jämviktskalkyl, regeringens budgetproposition 15.9.2016	-5,5

2.2.2 Inkomsterna inom statsfinanserna

Största delen av statens utgifter finansieras med skatteinkomster. De viktigaste skatteinkomstposterna är skatterna på förvärvs- och kapitalinkomster, momsen samt samfundsskatten. Skatteinkomsternas utveckling bestäms i stor utsträckning av den allmänna ekonomiska utvecklingen, men även regeringens beslut påverkar både beskattningsutfallet och beskattningens struktur. De senaste åren har tyngdpunkten i beskattningen i allt högre grad förskjutits från direkta till indirekta skatter.

I fjol ökade skatteinkomsterna tämligen bra i förhållande till den allmänna ekonomiska utvecklingen. Skatteinkomsternas tillväxt förbättrades av skattehöjningarna inom den indirekta beskattningen samt den goda avkastningen från samfundsskatten. I år börjar skatteinkomsterna öka klart snabbare, då även den ekonomiska tillväxten påskyndas. Den viktigaste ändringen i beskattningsgrunderna är att minimibeloppet av arbetsinkomstsvdraget höjs, vilket minskar intäkterna från förvärvsinkomstbeskattningen. De indirekta skatterna är föremål för såväl skattehöjningar som skattelättnader.

Nästa år ökar skatteinkomsterna klart långsammare. Den viktigaste orsaken till att ökningen av skatteinkomsterna avtar är konkurrenskraftsavtalet samt de skattelättnader som är kopplade till det. På medellång sikt ökar skatteinkomsterna med i medeltal 2,3 % om året. I prognosperiodens inkomststater har man beaktat de ändringar i beskattningsgrunderna som den föregående och den nuvarande regeringen beslutat om i fråga om de åtgärder som vidtas 2016—2020.

Viktiga poster inom statens övriga inkomster är förmögenhetsinkomsterna samt transfereringarna från Statens Pensionsfond. Transfereringarna från Statens Pensionsfond bestäms så att de årligen täcker 40 % av statens pensionsutgifter. Statens förmögenhetsinkomster beräknas krympa något i år, men förbli relativt stabila de närmaste åren.

Tabell 19. Utvecklingsprognos för vissa inkomst- och efterfråganposter som påverkar skattebelagda inkomster och skatteunderlaget 2012- 2018, årlig ändring, %

	2013	2014	2015**	2016**	2020/2017**
	ändring, procent per år				
Skattepliktiga förvärvs- och kapitalinkomster	3,1	2,0	2,1	1,5	2 1/2
Löne- etc. inkomster	0,3	1,0	1,7	0,8	2
Pensioner och andra sociala förmåner	6,6	3,2	2,5	2,3	2 1/2
Kapitalinkomster	12,6	7,8	2,9	3,1	3
Förtjänstnivåindex	1,4	1,3	1,2	0,8	1 1/2
Driftsöverskott	3,3	6,1	1,1	8,1	5 1/2
Värdet av hushållens konsumtionsutgifter	0,6	-0,3	1,2	1,4	2
Mervärdesskatteunderlaget	0,4	0,1	2,0	1,6	2
Bensinkonsumtionen	-2 2/4	-1 2/4	- 1/4	-2 2/4	-2
Konsumtionen av dieselolja	-1 1/4	1 2/4	3 1/4	3/4	1/2
Elkonsumtionen	-1,3	-1	2 3/4	1	2/3
Beskattad alkoholkonsumtion	0	-3 2/4	2/4	1 2/4	5/9
Nyregistrering av personbilar	0,8	4,5	6,0	3,6	3
Konsumentprisindex	1,0	-0,2	0,4	1,1	1 1/2

De direkta skatterna

Utfallet av förvärvs- och kapitalinkomstskatten ökar långsamt i år. Skatteintäkterna sänks framför allt av höjningen av arbetsinkomstavdragets maximibelopp, som träder i kraft i början av nästa år. Intäkterna av förvärvs- och kapitalinkomstskatten krymper nästa år. Orsaken är de direkta skattelättnader och ändringar i avgiftsinkomsterna som hänför sig till konkurrenskraftsavtalet. Lönesumman växer också långsammare nästa år vilket minskar skatteintäkterna. Nästa år träder även andra förändringar i beskattningsgrunderna enligt regeringsprogrammet i kraft. I sin helhet lättar förändringarna upp beskattningen.

Intäkterna av förvärvs- och kapitalinkomstskatten beräknas öka med i medeltal 2½ % per år på medellång sikt. I prognosen för förvärvs- och kapitalinkomstskatten har man antagit att indexjusteringar företas 2018–2020, som säkerställer att beskattningen av arbete inte skärps till följd av den allmänna höjningen av inkomstnivån.

Intäkterna av den samfundsskatt som företagen betalar på sitt resultat fördelas mellan staten och kommunerna. Från och med i år har församlingarnas utdelning av samfundsskatten ersatts med ett indexbundet anslag.

Intäkterna av samfundsskatten ökade snabbt i fjol och ökningen fortsätter att vara snabb även i år. Statens intäkter av samfundsskatten ökar av att de tidsbestämda skattehöjningarna upphör, av vilka den viktigaste är att kommunernas förhöjda utdelning av samfundsskatten upphör. I och med konkurrenskraftsavtalets avgiftssänkningar ökar företagets vinster och detta utökar verksamhetsöverskottet, vilket avspeglar sig i intäkterna av samfundsskatten.

Intäkterna av källskatt på ränteinkomster har sjunkit synnerligen mycket de senaste åren på grund av de låga räntenivån. Dessa skatteintäkter beräknas öka först mot slutet av prognosperioden då räntenivån stiger.

Tabell 20. Vissa ändrade skatteunderlagsposter inverkan på skatteavkastningen

Skatteslag	Skatteunderlag / efterfrågepost	Ändring	Ändring i skatteavkastningen, mn euro
Förvärvsinkomstskatten	Löneinkomster	1%-enhet	386, varav staten 119 och kommuner 179
	Pensionsinkomster	1%-enhet	125 varav staten 30 och kommuner 83
Kapitalinkomstskatt	Kapitalinkomster	1%-enhet	36
Samfundsskatt	Driftsöverskott	1%-enhet	47, varav staten 33 och kommuner 14
Moms	Värdet av den privata konsumtionen	1%-enhet	121
Bilskatt	Försäljning av nya personbilar, st.	1000 st.	6
Energiskatt	Elkonsumtionen ¹	1 %	9
	Bensinkonsumtionen	1 %	13
	Dieselsonsumtionen	1 %	14
Alkoholskatt	Alkoholkonsumtionen	1 %	14
Tobaksaccis	Cigarrettkonsumtionen	1 %	9

¹ Exklusive industrin och växthusen.

De indirekta skatterna

Den tämligen snabbt växande privata konsumtionen syns även i momsintäkterna i år. Å andra sidan dämpar den långsamma inflationen momsintäkterna de närmaste åren. Nästa år avtar ökningen av momsintäkterna. När det gäller uppbörderna av moms företas två ändringar i beskattningsgrunderna under prognosperioden, vilka gör att skatteredovisningarna av engångsnatur förskjuts över årsskiftet. År 2017 får små företag möjlighet att övergå till momsredovisning enligt betalningsprincipen. Dessutom överförs momsbeskattningen av import från Tullen till Skatteförvaltningen 2018.

De senaste åren har det företagits många ändringar i energibeskattningen. Skatterna på bränslen för uppvärmning höjdes i början av året och beskattningen av torv sänktes i början av mars. Bränslebeskattningen höjs i början av nästa år.

Bil- och fordonsskatten ändras de närmaste åren. Bilskatten sänks stegvis från början av detta år till 2019. Fordonsskatten höjs nästa år. Intäkterna från andra punktskatter är vanligtvis mycket jämna, om det inte företas några ändringar i beskattningsgrunderna. Tobaksskatten höjs stegvis från början av detta år till 2019.

Tabell 21. Beräknade inkomsterna inom budgetekonomin, md euro

	2015 boks slut	2016 inkl. til- läggs- budg.	2017**	2018**	2019**	2020**	2020/2016** ändring på årlig nivå
Beräknade skatteinkomsterna totalt	39,9	40,9	41,6	42,1	43,4	44,6	2
Skatter på grund av inkomst och förmögenhet ¹⁾	12,6	13,0	13,0	13,4	13,9	14,6	3
Skatter och avgifter på grund av omsättning	17,6	17,8	18,1	18,4	19,1	19,6	2
Punktskatter	6,8	7,1	7,2	7,2	7,2	7,2	1
Övriga skatter	3,0	3,0	3,2	3,2	3,2	3,2	1 1/2
Inkomster av blandad natur	6,1	5,4	5,2	5,4	5,5	5,6	-2
Ränteinkomster och vinstredovisningar	2,4	2,5	2,5	2,8	1,9	1,9	-3 1/2
Inkomstposterna totalt	49,0	49,3	49,7	50,7	51,1	52,5	1

¹⁾ Inkl. Rundradioskatten från och med 2013 (i genomsnitt 500 mn euro per år).

Tabell 22. Verkningarna av de största förändringarna i offentliga samfunds skatteintäkter

	2015	2016	2017**	2018**	2019**	2020**
	miljoner euro					
Förvärvsinkomstskatter	-184	-515	-805	-150	-194	-308
Genomsnittlig höjning av kommunalskatteprocenten	101	36	0	0	0	0
Kapitalinkomstskatt	100	51	2	-9	0	0
Samfundsskatt	-85	122	155	0	0	0
Andra direkta skatter	-122	25	49	-34	-40	0
Mervädeskatt	21	0	-156	-200	0	0
Energiskatt	267	103	116	0	47	-2
Andra direkta skatter	156	94	140	70	68	34
Socialskyddsavgifter	375	687	-922	185	-119	392

2.2.3 Budgetekonomin och nationalräkenskaperna

I fjol var underskottet i statens budgetekonomi 4,7 miljarder euro och motsvarande underskott enligt nationalräkenskaperna 6,3 miljarder euro. Skillnaden är relativt stor. Åren 2010-2013 var underskottet enligt nationalräkenskaperna mindre än budgetekonomin, åren 2014-2015 var underskottet enligt räkenskaperna större. Därmed kan man inte direkt sluta sig till räkenskapernas saldo utifrån saldot enligt budgetekonomin.

I nationalräkenskaperna är begreppet staten mer omfattande än budgetekonomin. Till räkenskapsstaten hör förutom budgetekonomin bland annat de statliga fonderna (exklusive Statens pensionsfond), universiteten, fastighetsbolagen, Yle Oy, VTT Ab och Solidium Oy. Man kan bli tvungen att nu och då omvärdera besluten om klassificering av olika offentliga enheter särskilt för att tolkningarna skärpts till följd av redovisningsreformen. I år har statens kapitalplaceringsbolag Finlands Industriinvestering Ab klassats som hörande till den statliga sektorn och inte längre till finansinstitutssektorn. Däremot bestämdes det att det offentliga utvecklingsfinansbolaget Finnfund Ab fortfarande ska klassas som hörande till finansinstitutssektorn. I fjol var antalet anställda inom budgetekonomin cirka 75 000. Inom räkenskapsstaten var antalet sysselsätta cirka 135 000.

En betydande skillnad mellan budgetens nettofinansieringsbehov och räkenskapernas nettokreditgivning uppkommer av finansplaceringarna. I statsbudgeten upptas som utgifter olika finansplaceringar, till exempel lån som staten beviljat och aktieförvärv. På inkomstsidan upptas på motsvarande sätt återbetalda lån, aktieförsäljningar och så vidare. I räkenskaperna behandlas dessa som finansiella transaktioner som inte påverkar saldot i statsfinanserna mätt med nettokreditgivningen.

Ränteutgifterna enligt räkenskaperna var i fjol 0,76 miljarder euro större än ränteutgifterna i budgeten, vilket i första hand beror på att de betalda räntorna enligt räkenskaperna inte innehåller den minskade inverkan på ränteutgifterna som följer av derivatavtal (swappar och futurer) i anslutning till räntorna, till skillnad från statsbudgeten. Genom att använda derivat har Statskontoret i hög grad lyckats minska de faktiska ränteutgifter som betalas från budgeten. I räkenskaperna behandlas derivatavtalen som finansiella transaktioner som inte påverkar saldot.

En betydande skillnad beror på användningen av överföringsanslag i budgeten. Överföringsanslagen är två- eller treåriga anslag som budgeteras i budgeten för ett år. I nationalräkenskaperna noteras överföringsanslagen enligt deras användning. Nettoinverkan av överförda anslag kan variera stort från år till år.

EU-länderna rapporterar två gånger per år skillnaderna mellan siffrorna i budgeten och räkenskaperna till Eurostat i samband med underskotts- och skuldrapporteringen. Skillnaden mellan saldot enligt statens bokslut och nettokreditgivningen när det gäller tidigare år borde kunna förklaras på ett bra sätt och detsamma gäller andra undersektorer av de offentliga finanserna. I rapporten utreds också den så kallade skulddynamiken, alltså hur väl nettokreditgivningen inom de offentliga finanserna stämmer överens med förändringen i den offentliga skulden. Följande rapporteringsrunda är i slutet av september.

Tabell 23. Balansen i budgetekonomin och nettokreditgivningen inom statsförvaltningen¹

	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	md euro				
Överskottet (+) / underskottet (-) i budgetekonomin²	-6,6	-4,7	-6,0	-5,5	-5,1
Privatiseringsinkomster (nettoinkomster av aktieförsäljning)	-0,1	0,3	-0,4	-0,4	-0,4
Finansiella placeringar, netto	-0,7	-0,6	-0,8	-0,6	-0,7
Inkomstöverskott i enheter utanför budgeten	-1,2	-0,9	-0,3	-0,3	-0,3
Korrigerig av kassa-/prestationsprincipen	0,5	0,1	0,0	0,0	0,0
Övriga korrigeringsposter ³	0,4	-0,5	1,4	0,7	1,2
Nettokreditgivningen (+)/-upplåningen (-) inom statsförvaltningen	-7,7	-6,3	-6,0	-6,1	-5,2

¹ Enligt nationalräkenskaper.

² Innehåller skuldhanteringsutgifter.

³ Innehåller bl.a. återkallade skulder, omplacerade vinster av direkta utlånska placeringar, tilläggsdividender.

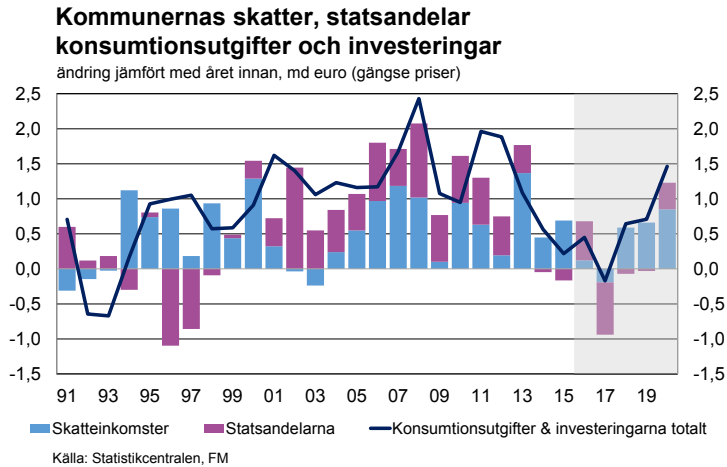
2.3 Lokalförvaltningen

Lokalförvaltningens saldo uppvisade i fjol ett underskott på 0,6 % i relation till BNP. Underskottet krympte något jämfört med föregående år. Konsumtionsutgifterna ökade endast litet på grund av kommunernas anpassningsåtgärder. Även den mycket återhållsamma ökningen av kostnadsnivån dämpade ökningen av konsumtionsutgifterna. Investeringsutgifterna krympte efter en nästan 10 år lång kraftig tillväxt. Skatteinkomsterna och statsandelarna ökade dämpat till följd av den svaga ekonomiska utvecklingen och nedskärningarna av statsandelarna.

Lokalförvaltningens underskott fortsätter att krympa i år. Konsumtionsutgifterna fortsätter att öka återhållsamt på samma sätt som tidigare år. Kommunerna fortsätter att effektivisera sin verksamhet och anpassa sin ekonomi genom åtgärder som dämpar utgiftsökningen. Även den sammantagna verkan av statens åtgärder stärker kommunekonomin. Statsandelarna ökar av den lagstadgade justeringen av kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna, där baspriserna samt finansieringen justeras så att de motsvarar de faktiska kostnaderna. Däremot ökar skatteinkomsterna endast svagt, eftersom den tidsbestämda höjningen av kommunernas utdelning av samfundsskatten upphörde i år. Dessutom steg den genomsnittliga kommunalskattesatsen endast litet i början av året.

Regeringsprogrammets åtgärder stärker kommunekonomin

De närmaste åren stannar lokalförvaltningens saldo på ungefär samma nivå som i år. I utvecklingskalkylen 2017-2020 har man beaktat endast de åtgärder för att påverka kommunekonomin som redan preciserats och som ingår i planen för de offentliga finanserna från våren 2016 eller i budgetpropositionen för 2017. Kalkylen innehåller inte kommunernas egna åtgärder för 2017-2020. De beaktas i utvecklingskalkylen efter att budgeten blivit klar. Kommunalskattesatserna är på 2016 års nivå. Social- och hälsovårds- samt landskapsreformen har inte beaktats i utvecklingskalkylen.

De direkta anpassningsåtgärderna enligt bilaga 6 till regeringsprogrammet stärker lokalförvaltningens nettokreditgivning framför allt de närmaste åren. Däremot är inverkan av det åtgärdsprogram som eftersträvar en besparing på en miljard euro genom att minska kommunernas uppgifter och förpliktelser tills vidare mycket liten, eftersom åtgärderna i huvudsak fortfarande håller på att beredas.

Uppskattningarna av inverkan av de direkta åtgärderna i regeringsprogrammet har preciserats i någon mån. Den beräknade sparinverkan av effektiviseringen av den regionala specialiserade sjukvården har visat sig vara klart större än antaget när beredningen fortsatt.

Regeringsprogrammets anpassningsåtgärder fördröjer ökningen av konsumtionsutgifterna, och den uppskattade utgiftsbesparingen beaktas även i statsandelarna. Den slutliga inverkan av de åtgärder för att stärka kommunekonomin som ingår i lokalförvaltningens prognos är dock beroende av bland annat hur de autonoma kommunerna och samkommunerna verkställer dem. Kommunerna kan självständiga besluta att tillhandahålla tjänster på tidigare sätt fast skyldigheten att producera dem upphör eller den statliga finansieringen upphör. Detta utgör också en klar utgiftsrisik i utvecklingskalkylen.

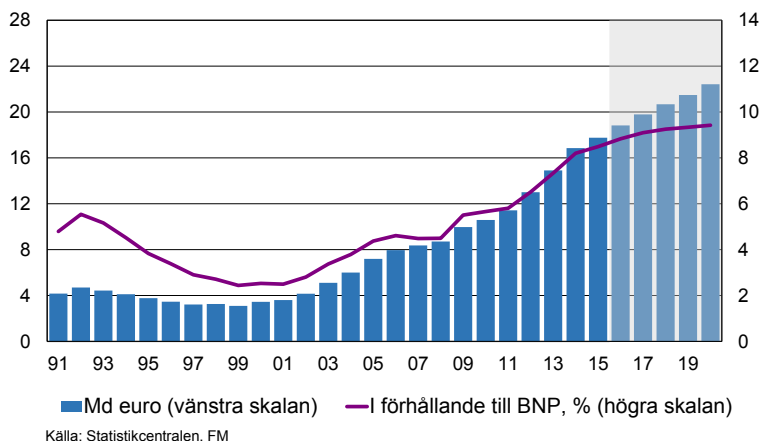
Lokalförvaltningens saldo stärks också av den pensionsreform som träder i kraft vid årsskiftet. Reformen bland annat höjer den undre åldersgränsen för pension för dem som är födda efter 1954. I och med reformen sjunker kommunarbetsgivarens pensionsförsäkringsavgifter 2017.

Kommunekonomin stärks dessutom av att kommunarbetsgivarens pensionsavgiftsnivå sänkts 2019. De antaganden som används för att beräkna avgiftsnivån har harmoniserats så att de motsvarar de antaganden som Pensionsskyddscentralen använder i sin långtidsprognos. Ändringen stärker lokalförvaltningens saldo och försämrar i stället arbetspensionsanstaltens saldo.

Ett centralt mål för konkurrenskraftsavtalet är att öka den ekonomiska tillväxten och förbättra sysselsättningen. Även kommunalekonomin drar nytta av den allmänna ekonomiska tillväxten och den förbättrade sysselsättningen. Som helhet är effekterna av konkurrenskraftsavtalet därmed positiva för kommunalekonomin. På medellång sikt innehåller konkurrenskraftsavtalet element som både stärker och försvagar kommunalekonomin: avtalet krymper kommunekonomin konsumtionsutgifter klart, men samtidigt krymper också skatteinkomsterna och statsandelarna.

Befolkningens förändrade åldersstruktur ökar ytterligare behovet av vård och omsorg och ökar således utgiftstrycket på kommunalekonomin. Även den ökade invandringen ökar behovet av tjänster som kommunerna producerar. Dessutom förblir investeringsbehoven, reparationsskulden och utbyggnaden av tjänster och infrastruktur i tillväxtcentra omfattande. För att kommunalekonomin inte ska försvagas måste kommunerna och samkommunerna hela tiden effektivisera sin tjänsteproduktion eller överföra resurser från annan verksamhet till produktionen av social- och hälsovårdstjänster. Utan strukturella reformer och åtgärder som dämpar utgiftstrycket är kommunalskattesatserna fortfarande utsatta för ett betydande förhöjningstryck på lång sikt.

Lokalförvaltningens skuld

Tabell 24. Lokalförvaltningen¹⁾

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	md euro					
Skatter och socialskyddsavgifter totalt	20,7	21,2	21,9	22,0	21,8	22,4
därav kommunalskatt	17,9	18,2	18,6	18,8	18,5	18,9
samfundsskatt	1,5	1,4	1,7	1,5	1,6	1,6
fastighetsskatt	1,4	1,5	1,6	1,7	1,8	1,8
Övriga inkomster ²⁾	18,4	18,5	18,4	19,0	18,4	18,6
erhållna räntor	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2
erhållna transferingar från statsförvaltningen	13,9	13,8	13,7	14,2	13,5	13,4
Inkomster totalt	39,1	39,6	40,3	41,0	40,2	41,0
Konsumtionsutgifter	33,1	33,4	33,7	34,1	33,8	34,4
därav löntagarutgifter	21,7	21,7	21,7	21,6	20,8	20,7
Transfereringar	3,1	3,1	3,3	3,3	2,6	2,6
därav socialförmåner och -bidrag	1,3	1,3	1,3	1,3	0,7	0,7
subventioner och övriga transfereringar	1,6	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8
ränteutgifter	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
Kapitalavgifter ³⁾	4,5	4,7	4,6	4,7	4,8	4,9
Avgifter totalt	40,6	41,2	41,6	42,0	41,2	41,8
Nettoutlåning (+) / Nettouplåning (-)	-1,5	-1,6	-1,3	-1,1	-1,0	-0,9
Primärt överskott ⁴⁾	-1,5	-1,7	-1,5	-1,2	-1,1	-1,0

¹⁾ Enligt nationalräkenskaperna.

²⁾ Inkl. mottagna kapitaltransfereringar och förselitning av fast kapital.

³⁾ Bruttobildning av kapital och kapitaltransfereringar.

⁴⁾ Nettoutlåning exkl. nettoränteutgifter.

Skillnaderna mellan kommunernas bokföring och nationalräkenskaperna

I kommunernas bokföring motsvaras nationalräkenskapernas nettokreditgivning närmast av verksamhetens och investeringarnas kassaflöde (saldo). Det finns skillnader mellan nationalräkenskaperna och kommunernas bokföring vad gäller till exempel sektoravgränsningen, begreppen och tidpunkten för noteringarna i bokföringen. Orsakerna till skillnaden mellan verksamhetens och investeringarnas kassaflöde och nettokreditgivningen granskas i den bifogade tabellen.

De viktigaste begreppskillnaden beror på att sektoravgränsningarna är olika. Kommunernas bokföring granskar kommunekonomin enligt kommunernas ekonomi- och verksamhetsstatistik, det vill säga kommunerna och samkommunerna och deras affärsverk. Den kommunekonomi som beskrivs av kommunernas ekonomi- och verksamhetsstatistik inbegriper inte verksamhet som kommunerna sköter med hjälp av en självständig juridisk person, till exempel i aktieföretagsform. Till lokalförvaltningssektorn enligt nationalräkenskaperna hör däremot sådana kommunägda bolag som betraktas som enheter som i huvudsak betjänar modersamfundet.

I nationalräkenskaperna omfattar lokalförvaltningssektorn kommunernas och samkommunernas verksamhet som saknar en marknad och som i huvudsak finansieras med skattemedel och lokala avgifter. Affärsverk som i huvudsak finansierar sin verksamhet med försäljningsintäkter från andra sektorer, så som vattentjänster, avfallshantering och energiförsörjning samt hamnverksamhet, hänförs därför i nationalräkenskaperna till företagssektorn utanför lokalförvaltningssektorn.

Begreppet investeringsutgifter skiljer sig åt i statistiken över kommunekonomin och nationalräkenskaperna. I nationalräkenskaperna betraktas förvärv och försäljning av aktier och andelar som finansiella transaktioner och de upptas inte som investeringsutgifter för lokalförvaltningen. I statistiken över kommunekonomin betraktas aktieförvärv åter som investeringar i anläggningstillgångar.

Det finns också begreppsskillnader i fråga om förmögenhetsutgifter och förmögenhetsinkomster. Värdeförändringar hos tillgångar och skulder är inte inkomst eller utgift i nationalräkenskaperna. Därför ingår övriga finansiella intäkter och kostnader enligt kommunernas och samkommunernas resultaträkning (med undantag av dividender och räntor) inte i nationalräkenskapernas nettokreditgivning.

Nationalräkenskaperna och den kommunala bokföringen avviker dessutom i fråga om timingen av bokföringen. Skatteintäkterna i den kommunala bokföringen beskriver skatteinkomster som influtit under kalenderårets gång. I nationalräkenskaperna räknas som årliga skatteintäkter de intäkter som skattemyndigheterna redovisat från februari till utgången av januari nästa år. Målet med detta är att ta i beaktande tidsskillnaden mellan betalad förskottsinnehållning och redovisning.

Tabell 25. Saldot i kommunernas bokföring och lokal-förvaltningens nettokreditgivning

	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	md euro				
Verksamhetens och investeringarnas kassaflöde	-0,1	-0,8	-0,6	-0,4	-0,4
Nettokreditgivningseffekt från andra än kommuner och samkommuner ¹⁾	-0,3	-0,5	-0,3	-0,4	-0,3
Effekt av kommuners och samkommuners verksamhet som inte hänförs till lokalförvaltningssektorn	-0,6	0,2	0,0	0,0	0,0
Förvärv och försäljningar av aktier	-0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
Begreppsskillnader i förmögenhetsutgifter och -inkomster	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Tidsmässiga skillnader	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,0
Övriga skillnader ²⁾	-0,1	-0,4	-0,3	-0,2	-0,2
Lokalförvaltningens nettokreditgivning (+)/-upptagning (-)	-1,6	-1,3	-1,1	-1,0	-0,9

¹⁾ Bolag som hänförs till lokalförvaltningen men som står utanför statistiken över kommunekonomin samt Ålands land-skapsförvaltning, Kommunförbundet, Kommunarbetsgivarnas och Kommunernas garanticentral

²⁾ Innehåller bl.a. skillnader i kapitalöverföringar och investeringsbidrag

2.4 Socialskyddsfonderna

2.4.1 Arbetspensionsfonderna

I föl krympte arbetspensionsfondernas överskott till 1,3 % i relation till BNP, då överskottet har varit i medeltal cirka 3 % på 2000-talet. Arbetspensionsutgifterna har ökat snabbt de senaste åren när antalet pensionärer har växt. Vid sidan av antalet pensionärer ökar pensionsutgifterna av att pensionernas medelnivå stiger, eftersom de pensioner som börjar betalas ut är större än de som nu betalas ut. Det svaga sysselsättningsläget och den avtagande höjningen av inkomstnivån har åter dämpat ökningen av avgiftsinkomsterna, trots att pensionsavgifterna har höjts i snabb takt de senaste åren. Den låga räntenivån har åter minskat pensionsfondernas förmögenhetsinkomster. Trots detta ökade de stigande förmögenhetspriserna framför allt tack vare ökningen av aktiepriserna värdet på pensionsförmögenheten till över 180 miljarder euro i slutet av 2015.

De ökade antalet pensionärer samt den högre genomsnittsnivån på nya pensioner upprätthåller en ökning på cirka 4 % av arbetspensionsutgifterna under hela prognosperioden. Den avtagande inflationen och den förväntade måttliga höjningen av inkomstnivån gör att de årliga indexförhöjningarna av pensionernas hålls vid endast i medeltal cirka 1 % åren 2016–2020.

I samband med avtalet om 2017 års pensionsreform kom arbetsmarknadsorganisationerna överens om att den privata sektorns arbetspensionsavgift höjs med 0,4 procentenheter 2017, varefter avgiften fryses på nivån 24,4 % för åren 2017–2019. Enligt Pensionsskyddscentralens senaste långsiktiga kalkyler är denna avgiftsnivå tillräcklig för att finansiera pensionerna även efter 2019. Frysningen av pensionsavgiftsnivån på 2017 års nivå krymper pensionsfondernas överskott på medellång sikt, eftersom pensionsreformens minskande inverkan på pensionsutgifternas tillväxt börjar synas först på 2020-talet.

Återhållsamma lönehöjningar ser till att lönesumman växer dämpat trots att sysselsättningen ökar, vilket syns direkt i pensionsavgiftsinkomsternas utveckling. Pensionsfondernas förmögenhetsinkomster väntas vända i en måttlig tillväxt under prognosperioden när räntorna börjar stiga. Åren 2016–2020 minskar arbetspensionsfondernas överskott i relation till BNP så småningom från omkring 1 % till drygt ½ %. Den delvisa överföring av arbetsgivarnas avgiftsbörda på löntagarna som överenskommit i konkurrenskraftsavtalet påverkar inte arbetspensionsanstaltens saldo.

Tabell 26. Socialskyddsfonderna ¹

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	md euro					
Avkastning på placeringstillgångar	3,7	3,5	3,4	3,2	3,5	3,9
Socialskyddsavgifter	25,9	26,3	26,9	28,0	27,3	28,0
arbetsgivarnas avgifter	17,9	17,9	18,3	18,7	17,4	17,3
försäkrades avgifter	8,0	8,4	8,7	9,2	9,9	10,7
Transfereringar från övriga offentliga samfund	13,2	13,9	14,3	14,1	15,6	15,6
Övriga inkomster	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6
Inkomster totalt	43,3	44,2	45,2	45,8	46,9	48,1
Konsumtionsutgifter	3,5	3,6	3,7	3,5	3,5	3,6
Socialförmåner och bidrag	33,0	34,7	35,9	36,9	38,5	39,4
Övriga utgifter	3,0	3,2	3,7	3,4	3,4	3,5
Avgifter totalt	39,6	41,5	43,3	43,8	45,4	46,5
Nettoutlåning (+) / nettouplåning (-)	3,7	2,7	1,9	2,0	1,5	1,6
Arbetspensionsanstalterna	3,7	3,4	2,7	2,3	1,8	1,5
Övriga socialskyddsfonder	0,0	-0,7	-0,8	-0,3	-0,3	0,1
Primärt överskott ²	2,0	1,2	0,5	0,7	0,1	0,1

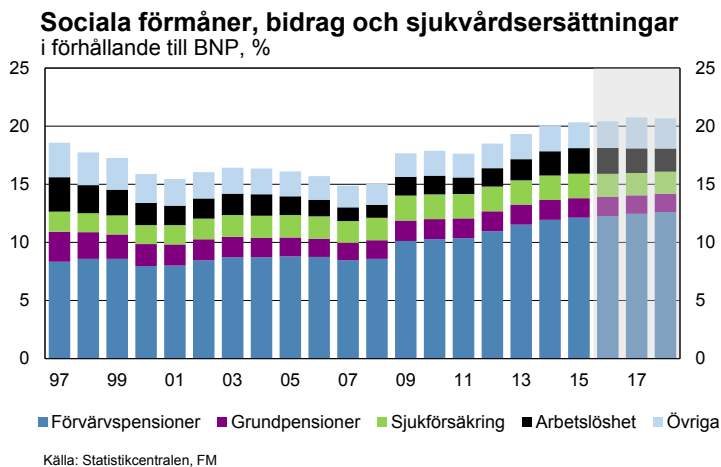
¹ Enligt nationalräkenskaperna.² Nettoutlåning exkl. nettoränteutgifter.

2.4.2 De övriga socialskyddsfonderna

De övriga socialskyddsfonderna består i huvudsak av Folkpensionsanstalten, som ansvarar för grundskyddet, samt Arbetslöshetsförsäkringsfonden, som ansvarar för det inkomstrelaterade utkomstskyddet för arbetslösa. På grund av de växande arbetslöshetsutgifterna uppvisade de övriga socialskyddsfondernas saldo i fjol ett underskott på 0,4 % i relation till BNP, trots att inkomsttransfereringarna från staten och kommunerna ökade.

De övriga socialskyddsfondernas underskott krymper klart i år, eftersom arbetslöshetsförsäkringsavgiften höjdes med 1 procentenhet i början av året. Tack vare höjningen når de övriga socialskyddsfondernas ekonomi nära nog jämvikt under prognosperioden. Dessutom avtar ökningen av utgifterna för utkomstskyddet för arbetslösa i år och när sysselsättningsläget så småningom förbättras väntas utgifterna börja sjunka från och med nästa år. Utgifterna för utkomstskyddet för arbetslösa minskas också av de besparingar som riktas mot det inkomstrelaterade utkomstskyddet för arbetslösa och alterneringsledigheten. Besparingar riktas också mot läkemedels- och sjukvårdsersättningarna, sjuk- och föräldradagpenningarna samt bostadsbidragen och studiestöden. Dessutom slopas barnbidragens och studiestödets indexbundenhet. Den enda utgiftsökande åtgärden är att garantipensionerna höjs.

I början av året justerades de förmåner som är bundna till folkpensionsindex nedåt med 0,4 % på grund av att konsumentpriserna sjunkit. I enlighet med regeringens rambeslut från början av april skärs de förmåner som är bundna till folkpensionsindex ner med 0,85 % 2017 och de höjs inte 2018–2019 i enlighet med det tidigare beslutet. Besluten gäller dock inte basutkomststödet, beträffande vilket betalningen överförs från kommunerna till FPA i början av 2017. På det hela taget minskar de åtgärder som regeringen linjerat de övriga socialskyddsfondernas utgifter avsevärt 2019. Besparingarna syns till stor del så att statens transfereringar till de övriga socialskyddsfonderna minskar.

Den sänkning av arbetsgivarnas sjukförsäkringsavgift som man kommit överens om i konkurrenskraftsavtalet gör åren 2017–2019 en svacka på i medeltal drygt 800 miljoner euro i FPAs finansiering och från och med 2020 är svackan cirka 500 miljoner euro, vilket kompenseras med tilläggsfinansiering från staten. Den delvisa överföring av arbetsgivarnas arbetslöshetsförsäkringsavgift på löntagarna som man kommit överens om i avtalet påverkar däremot inte de andra socialskyddsfondernas saldo.

Tabell 27. Socialförsäkringsavgifter och pensionsindex

	2013	2014	2015	2016	2017**	2018**
Socialförsäkringsavgifter ¹⁾						
Arbetsgivare						
Sjukförsäkring	2,04	2,14	2,08	2,12	1,06	1,13
Arbetslöshetsförsäkring	2,32	2,20	2,33	2,85	2,40	2,00
Arbetspensionsförsäkring (ArPL)	17,35	17,75	18,00	18,00	17,95	17,75
Kommunernas pensionsförsäkring	24,00	23,79	23,65	23,21	21,95	21,75
Löntagare						
Sjukförsäkring	2,04	2,16	2,10	2,12	1,60	1,72
Arbetslöshetsförsäkring	0,60	0,50	0,65	1,15	1,60	2,00
Arbetspensionsförsäkring	5,45	5,85	6,00	6,00	6,45	6,65
Pensionärer						
Sjukförsäkring	1,47	1,49	1,49	1,47	1,45	1,52
Pensionsindex						
Arbetspensionsindex	2475	2509	2519	2519	2533	2555
Folkpensionsindex	1609	1630	1637	1631	1617	1617

¹⁾ Årliga medeltal. Arbetsgivaravgifterna samt de försäkrades arbetslöshets- och arbetspensionsavgifter som procent av lönerna. Siffrorna är vägda medeltal.

2.5 Den offentliga ekonomins långsiktiga hållbarhet

Även om den offentliga skulden i relation till BNP förutspås sluta växa före utgången av årtiondet, väntas inte de offentliga finanserna komma i balans på medellång sikt. Den åldrande befolkningen innebär en permanent ytterligare utmaning för balanseringen av de offentliga finanserna, eftersom den gör att pensions-, hälso- och sjukvårds- samt långvårdsutgifterna ökar. Den avtagande produktionsökningen och arbetsinsatsen tillväxtsstopp begränsar åter den ekonomiska tillväxten och därigenom ökningen av skatteinkomsterna.

Äldreförsörjningskvoten, alltså antalet äldre (över 65 år) i relation till befolkningen i arbetsför ålder (15–64-åringar) åskådliggör den utmaning som befolkningens förändrade åldersstruktur innebär för de offentliga finanserna. Enligt Statistikcentralens befolkningsprognos för 2015 finns det i år 33 äldre för varje 100 personer i arbetsför ålder. Redan före 2030 förutspås antalet äldre stiga till 43 och före 2060 till 51 äldre för varje 100 personer i arbetsför ålder.

Den långsiktiga skillnaden mellan inkomsterna och utgifterna inom de offentliga finanserna mäts med hållbarhetsgapet. Hållbarhetsgapet berättar hur mycket de offentliga finanserna borde stärkas på medellång sikt för att den offentliga skulden inte ska börja öka okontrollerat på lång sikt när utvecklingen av de åldersrelaterade utgifterna beaktas. Med andra ord är hållbarhetsgapet skillnaden mellan underskottet i de offentliga finanserna kalkylens utgångsår (för närvarande 2020) och det överskott som tryggar hållbara offentliga finanser.

Det överskott som tryggar hållbarhet innebär att saldoto i de offentliga finanserna borde uppvisa ett överskott på cirka 2 % i relation till BNP i början av nästa årtionde, för att de offentliga finanserna ska klara av det utgiftstryck som den åldrande befolkningen orsakar de kommande årtiondena utan tilläggsåtgärder. I stället för ett överskott på 2 % förutspås de offentliga finanserna uppvisa ett underskott på drygt 1 % 2020.

Finansministeriets ekonomiska avdelnings kalkyl över de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet görs i enlighet med metoder och beräkningsprinciper som man kommit överens om inom EU. För att uppskatta de åldersrelaterade utgifterna används den analysmodell för sociala utgifter (SOME-modellen) som utvecklats vid social- och hälsovårdsministeriet. De åldersrelaterade utgifterna beräknas öka från den nuvarande nivån till 1,6 % i relation till BNP före 2030 och till 1,8 % i relation till BNP före 2060.

Kalkylens långsiktiga bakgrundsantaganden (bl.a. sysselsättning, produktivitet, ränta, inflation) baserar sig på antagandena i åldrande rapporten 2015 från EU:s ekonomisk-politiska kommittés åldrandearbetsgrupp.¹ Avvikelser från åldrande rapporten görs på två punkter: uppskattningen av befolkningsutvecklingen, där Statistikcentralens befolkningsprognos från 2015 används, samt uppskattningen av den ekonomiska utvecklingen 2016–2020, som baserar sig på finansministeriets ekonomiska avdelnings konjunkturprognos och utvecklingskalkyl på medellång sikt, som presenteras i denna publikation. Enligt antagandena i kalkylen är BNP-tillväxten i medeltal 1,5 % 2020–2060.

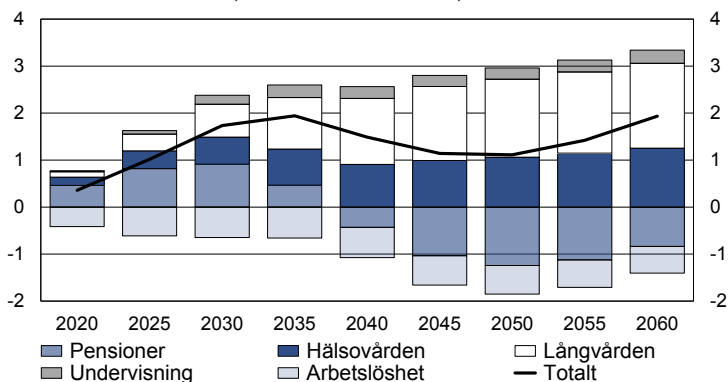
¹ The 2015 Ageing Report: Underlying Assumptions and Projection Methodologies, European Economy 8/2014.

Hållbarhetsgapet beräknas vara drygt 3 % i relation till BNP på 2020 års nivå. Jämfört med vårens uppskattning har det förblivit oförändrat. Både i vårens uppskattning och i den föreliggande uppskattningen av hållbarhetsgapet har beaktats den krympande inverkan som den pensionsreform som träder i kraft i början av 2017 har på hållbarhetsgapet, och som är ungefär 1 procentenhet. Reformen beräknas både höja sysselsättningsgraden och minska pensionsutgifterna. I kalkylen har inte beaktats de åtgärder på lång sikt som linjerats i regeringsprogrammet för att förbättra de offentliga finanserna, såsom social- och hälsovårdsreformen.

Hållbarhetskalkylen är till sin natur en tryckkalkyl, där utvecklingen enligt den nuvarande lagstiftningen och praxisen projiceras på framtiden med hjälp av befolkningsprognosen samt uppskattningar av de åldersgruppvisa utgiftsandelarna och den ekonomiska utvecklingen på lång sikt. Ju längre man går i tiden, desto större växer sig den osäkerhet som hänför sig till kalkylen, och därför är kalkylen känslig för de tillämpade antagandena. Hållbarhetskalkyler är trots detta nyttiga, eftersom de erbjuder ett konsekvent sätt att analysera framtida utmaningar för de offentliga finanserna och lösningar för att övervinna dem.

Ändring av åldersrelaterade utgifter

från och med 2015, i förhållande till BNP, %

Tabellen har utarbetats med hjälp av social- och hälsovårdsministeriets SOME-modell

Källa: FM

Bilagetabeller

1. Precisering av prognoserna
2. Utfall och prognoser som utnyttjats i budgetprocessen 2011 - 2015, %-förändring
3. Balansen för tillgång och efterfrågan
4. Samhällsekonominns finansiella jämvikt

1. Precisering av prognoserna¹

	2015				2016**				2017**				2018**			
	eö4	eö1	eö2	eö3	eö4	eö1	eö2	eö3	eö4	eö1	eö2	eö3	eö4	eö1	eö2	eö3
BNP till marknadspris, volymförändring, %	0,2	0,5	0,7	0,2	1,2	0,9	1,4	1,1	1,2	1,2	1,0	0,9	-	1,2	1,3	1,1
Konsumtion, volymförändring, %	1,0	0,7	0,7	1,1	0,6	0,7	1,0	0,8	0,6	0,6	0,2	0,1	-	0,6	0,4	0,4
Export, volymförändring, %	-1,1	0,6	0,6	-0,2	1,8	1,3	0,8	1,0	2,9	2,9	2,9	3,0	-	3,6	3,8	3,8
Arbetslöshetsgrad, %	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,3	9,2	9,0	9,0	9,0	9,1	8,8	-	8,7	8,7	8,5
Konsumentprisindex, förändring, %	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	0,9	0,3	0,5	0,4	1,4	1,3	1,2	1,1	-	1,5	1,3	1,3
Statens finansiella sparande, i förhållande till BNP, %	-3,1	-3,1	-3,1	-3,0	-2,9	-2,9	-2,9	-2,8	-2,7	-2,6	-2,7	-2,8	-	-2,2	-2,3	-2,3
Offentliga sektorns finansiella sparande, i förhållande till BNP, %	-3,3	-2,7	-2,7	-2,8	-2,9	-2,5	-2,4	-2,4	-2,6	-2,1	-2,4	-2,6	-	-1,8	-2,0	-2,0
Statens skuld, i förhållande till BNP, %	48,5	48,2	48,1	47,7	49,9	50,0	49,8	49,7	51,3	51,6	51,5	51,2	-	52,4	52,4	52,1

¹ Ekonomisk översikt / publiceringstiderna: 18.12.2015 (eö4), 14.4.2016 (eö1), 22.6.2016 (eö2) samt 15.9.2016 (eö3)

Källa: Statistikcentralen, FM

2. Utfall och prognoser som utnyttjats i budgetprocessen 2011 - 2015, %-förändring

	Åren 2011-2015		Genomsnittliga prognosfel	
	Medeltal av prognoser	Medeltal av utfall	Under- eller överskattning av prognosen ¹	Prognosfelets storlek ²
BNP (volym)	1,7	0,1	1,6	1,8
BNP (värde)	3,9	2,4	1,5	2,0
Privata konsumtionen (värde)	3,6	3,0	0,6	1,2
Bytesbalans, % av BNP	0,1	-1,0	1,1	1,7
Inflation	2,4	1,7	0,7	1,1
Lönesumma	3,0	1,9	1,1	1,3
Arbetslöshetsgrad	8,2	8,4	-0,2	0,6
Statsskulden, % av BNP	46,7	44,9	1,8	1,8
Statens nettoutlåning, % av BNP	-3,2	-3,5	0,3	0,8
Den offentliga ekonomins nettoutlåning, % av BNP	-1,6	-2,3	0,7	1,1

Jämförelsen av prognoserna införs i de preliminära nationalräkenskaperna i mars/juli. Medeltalet för de fem senaste åren har beräknats utifrån vårens och höstens prognoser om budgetåret.

¹ Indikatoren för under- eller övervärdering är det genomsnittliga prognosfelet.

² Medeltalet av felens absoluta värde anger prognosfelens genomsnittliga storlek, oberoende av felens riktning.

3. Balansen för tillgång och efterfrågan, miljoner euro

	Löpande priser					
	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
Bruttonationalprodukt till marknadspris	203 338	205 364	209 149	213 167	217 601	223 454
Import av varor och tjänster	80 724	79 306	77 548	77 554	80 817	84 914
Totalutbud	284 062	284 670	286 697	290 721	298 418	308 367
Export av varor och tjänster	78 924	77 380	76 579	75 796	79 051	83 173
Konsumtion	161 588	164 333	166 733	169 165	170 831	173 837
privat	111 277	113 622	115 711	117 578	119 651	121 926
offentlig	50 311	50 711	51 022	51 588	51 180	51 912
Bruttobildning av realkapital	43 083	42 247	42 718	45 294	47 842	50 403
privat	34 643	33 655	34 562	36 672	39 008	41 469
offentlig	8 440	8 592	8 156	8 622	8 834	8 934
Totalefterfrågan	284 062	284 764	287 531	291 555	299 252	309 201
	Fasta priser, referensår 2010; ej adderbara					
	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
Bruttonationalprodukt till marknadspris	187 738	186 409	186 801	188 779	190 416	192 553
Import av varor och tjänster	75 779	75 655	77 095	78 636	80 916	83 855
Totalutbud	263 517	262 064	263 896	267 415	271 332	276 408
Export av varor och tjänster	75 554	74 275	74 157	74 892	77 124	80 062
Konsumtion	147 723	148 135	149 796	151 049	151 168	151 827
privat	102 348	102 978	104 474	105 761	106 479	107 140
offentlig	45 364	45 153	45 324	45 296	44 713	44 714
Bruttobildning av realkapital	39 718	38 714	38 983	40 644	41 982	43 214
privat	31 985	30 912	31 588	32 934	34 225	35 516
offentlig	7 728	7 794	7 393	7 708	7 756	7 697
Totalefterfrågan	263 383	261 865	264 385	267 901	271 719	276 655

4. Samhällsekonomins finansiella jämvikt

	2011	2012	2013	2014	2015
	i förhållande till BNP, %				
Bruttoinvesteringar	22,2	22,3	21,2	20,6	20,4
hushåll och icke vinstsyftande samfund	6,6	6,5	6,2	5,9	5,6
företag och kreditinstitut	11,9	11,8	10,8	10,5	10,9
offentliga samfund	3,8	4,0	4,2	4,2	3,9
Bruttosparande ¹	22,1	20,7	19,7	19,7	20,0
hushåll och icke vinstsyftande samfund	4,7	4,5	5,0	4,2	3,8
företag och kreditinstitut	14,7	14,3	13,2	14,5	15,0
offentliga samfund	2,8	1,9	1,5	1,0	1,1
Finansiellt överskott	-1,3	-1,8	-1,7	-1,2	-1,1
hushåll och icke vinstsyftande samfund	-2,1	-2,3	-1,5	-1,9	-2,0
företag och kreditinstitut	1,8	2,6	2,3	3,7	3,5
offentliga samfund	-1,0	-2,1	-2,6	-3,1	-2,7
Statistisk differens	0,0	-0,1	0,0	0,0	-0,4

¹ Inklusive kapitalöverföringar, netto

FINANSMINISTERIET

Snellmangatan 1 A
PB 28, 00023 STATSRÅDET
Telefon 0295 160 01
Telefax 09 160 33123
www.finansministeriet.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)
ISBN 978-952-251-794-4 (pdf)

September 2016